

ROZSUDOK SÚDU PRVÉHO STUPŇA (druhá komora)
zo 14. decembra 2006 *

V spojených veciach T-259/02 až T-264/02 a T-271/02,

Raiffeisen Zentralbank Österreich AG, so sídlom vo Viedni (Rakúsko),
v zastúpení: S. Völcker, advokát,

žalobca vo veci T-259/02,

Bank Austria Creditanstalt AG, so sídlom vo Viedni, v zastúpení: C. Zschocke
a J. Beninca, advokáti,

žalobca vo veci T-260/02,

Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG, predtým Bank für Arbeit und Wirtschaft
AG, so sídlom vo Viedni, v zastúpení: pôvodne H.-J. Niemeyer a M. von Hinden,
neskôr H.-J. Niemeyer, advokáti,

žalobca vo veci T-261/02,

* Jazyk konania: nemčina.

Raiffeisenlandesbank Niederösterreich-Wien AG, so sídlom vo Viedni,
v zastúpení: H. Wollmann, advokát,

žalobca vo veci T-262/02,

BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG, predtým Österreichische Postsparkasse AG, so sídlom vo Viedni,
v zastúpení: pôvodne H.-J. Niemeyer a M. von Hinden, neskôr H.-J. Niemeyer,
advokáti,

žalobca vo veci T-263/02,

Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG, so sídlom vo Viedni,
v zastúpení: pôvodne W. Kirchhoff, F. Montag, G. Bauer a A. Wegner, neskôr
F. Montag a A. Wegner, advokáti,

žalobca vo veci T-264/02,

Österreichische Volksbanken AG, so sídlom vo Viedni,

Niederösterreichische Landesbank-Hypothekenbank AG, so sídlom v St. Pöltene
(Rakúsko),

v zastúpení: R. Roniger, A. Ablasser, R. Bierwagen a F. Neumayr, advokáti,

žalobcovia vo veci T-271/02,

proti

Komisii Európskych spoločenstiev, v zastúpení: pôvodne S. Rating, neskôr A. Bouquet, splnomocnení zástupcovia, za právnej pomoci D. Waelbroeck a U. Zinsmeister, advokáti,

žalovanej,

ktorých predmetom sú návrhy na úplné alebo čiastočné zrušenie rozhodnutia Komisie 2004/138/ES z 11. júna 2002 týkajúceho sa konania podľa článku 81 Zmluvy o ES (Vec COMP/36.571/D-1, Rakúske banky — „klub Lombard“) (Ú. v. EÚ L 56, 2004, s. 1), a subsidiárne návrhy na zníženie pokút uložených žalobcom,

SÚD PRVÉHO STUPŇA
EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV (druhá komora),

v zložení: predseda komory J. Pirrung, sudcovia N. J. Forwood a S. Papasavvas,

tajomník: C. Kristensen, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 11. októbra 2005,

vyhlásil tento

Rozsudok

Okolnosti predchádzajúce sporu

I — Predmet sporu

- ¹ Rozhodnutím 2004/138/ES z 11. júna 2002 týkajúcim sa konania podľa článku 81 Zmluvy o ES (Vec COMP/36.571/D-1, Rakúske banky — „klub Lombard“) [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. EÚ L 56, 2004, s. 1, ďalej len „napadnuté rozhodnutie“ alebo „rozhodnutie“) Komisia zistila účasť rôznych podnikov na viacerých dohodách a zosúladených postupoch v zmysle článku 81 ods. 1 ES.
- ² Konkrétne išlo o týchto osem bánk, ktoré sú adresátmi napadnutého rozhodnutia:

— Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG (ďalej len „Erste“),

- Raiffeisen Zentralbank Österreich AG (ďalej len „RZB“),
- Bank Austria AG, od 13. augusta 2002 pod obchodným menom Bank Austria Creditanstalt AG (ďalej len „BA-CA“),
- Bank für Arbeit und Wirtschaft AG (ďalej len „BAWAG“),
- Österreichische Postsparkasse AG (ďalej len „PSK“),
- Österreichische Volksbanken AG (ďalej len „ÖVAG“),
- Niederösterreichische Landesbank-Hypothekenbank AG (ďalej len „NÖ-Hypo“),
- Raiffeisenlandesbank Niederösterreich-Wien AG (ďalej len „RLB“).

³ Komisia vytýka adresátom napadnutého rozhodnutia v podstate to, že vytvorili „sieť Lombard“, ako to nazýva Komisia, čo predstavuje systém pravidelných stretnutí (ďalej len „okružle stoly“), vyčerpávajúcich, pokiaľ ide o obsah, a úzko previazaných, pokiaľ ide o formu, v rámci ktorých v pravidelných intervaloch zosúladovali svoje správanie v súvislosti s hlavnými ukazovateľmi týkajúcimi sa hospodárskej súťaže na trhu bankových produktov a služieb v Rakúsku.

- 4 Komisia na základe skutkových zistení a právnych posúdení obsiahnutých v napadnutom rozhodnutí uložila predmetným podnikom pokuty.
- 5 Cieľom týchto žalôb nie je spochybňovať skutočnosť skutkového stavu uvádzaného v napadnutom rozhodnutí. Žaloby sa v podstate týkajú iba niektorých aspektov právneho posúdenia tohto skutkového stavu, ako aj výšky pokút uložených žalobcom.

II — Žalobcovia

- 6 V Rakúsku sa rozlišuje medzi bankami, ktorých štruktúra je jednoúrovňová, a skupinami bánk, ktorých štruktúra pozostáva z niekoľkých úrovní a ktoré sa nazývajú aj „decentralizované“. Sporiteľne a ľudové banky majú dvojúrovňovú štruktúru, peňažné ústavy pre poľnohospodárske úvery (banky Raiffeisen) majú trojúrovňovú štruktúru. V každej z týchto viacúrovňových štruktúr (ďalej len „sektor sporiteľní“, „sektor Raiffeisen“ a „sektor ľudových bánk“, spolu len „decentralizované sektory“) vykonáva funkcie podpory a poskytovania služieb pre banky daného sektora centrálna inštitúcia, ktorá sa v bežnom jazyku nazýva „vrcholová inštitúcia“ (ďalej len „vrcholová inštitúcia“ alebo „centrálna inštitúcia“). Erste, RZB a ÖVAG sú, v tomto poradí, centrálné inštitúcie pre sektor sporiteľní, sektor Raiffeisen a sektor ľudových bánk. Komplexné vzťahy medzi týmito inštitúciami a ostatnými členmi štruktúry, ako aj ich vzájomné práva a povinnosti upravuje Bundesgesetz über das Bankwesen (Bankwesengesetz — BWG) [BGBl. 1993, s. 3903 (zákon o bankovom systéme)], uverejnený 30. júla 1993, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 1994].

A — *Erste (vec T-264/02)*

- 7 Erste je akciová spoločnosť, ktorá sa v roku 1993 stala právnym nástupcom sporiteľne založenej v roku 1819 vo Viedni pod obchodným menom „Erste österreichische Spar-Cassa“. V 80. rokoch a ešte výraznejšie po roku 1990 táto sporiteľňa rozšírila svoju činnosť za hranice svojho pôvodného trhu. Obchodným menom spoločnosti, ktorá podala žalobu, bolo najprv „Die Erste Österreichische Spar-Casse-Bank AG“ (ďalej len „EÖ“). V máji 1997 táto spoločnosť kúpila 53 % akcií GiroCredit Bank der österreichischen Sparkassen AG (ďalej len „GiroCredit“), ktorá vykonávala úlohu vrcholovej inštitúcie pre sporiteľne. Od roku 1994 až do kúpy majetkového podielu žalobkyňou (v tom čase s obchodným menom EÖ) majiteľom väčšiny akcií GiroCredit bola skupina Bank Austria.
- 8 GiroCredit naďalej zostala samostatnou právnickou osobou a mala postavenie vrcholovej inštitúcie sporiteľní až do októbra 1997, keď sa GiroCredit a Erste zlúčili a obchodné meno Erste sa zmenilo na „Erste Bank der österreichischen Sparkassen AG“. V dôsledku zlúčenia v októbri 1997 Erste prevzala úlohy vrcholovej inštitúcie asi 70 sporiteľní existujúcich v Rakúsku počas predmetného obdobia. V napadnutom rozhodnutí bolo správanie GiroCredit pripísané Erste.

B — *RZB (vec T-259/02)*

- 9 RZB je vrcholovou inštitúciou sektora Raiffeisen, ktorej prvá úroveň sa skladá približne zo 615 nezávislých miestnych bánk a ich pobočiek. Druhú úroveň predstavuje osem regionálnych bánk (Raiffeisen-Landesbanken). Miestne banky Raiffeisen v určitej spolkovej krajine sú vlastníčkami svojej regionálnej banky. Tretiu úroveň predstavuje RZB, ktorej sú zverené úlohy centrálneho poskytovania služieb. Regionálne banky vlastnia 80 %-ný podiel v RZB.

C — RLB (vec T-262/02)

- 10 RLB je jednou z regionálnych bánk sektora Raiffeisen. V roku 1997 fuzionovala s Raiffeisenbank Wien AG (ďalej len „RBW“), ktorej bola hlavným akcionárom. RBW sa zúčastňovala na okrúhlych stoloch a jej porušenie je pripísané RLB.

D — BA-CA (vec T-260/02)

- 11 BA-CA je úverová inštitúcia vzniknutá po fúzii Bank Austria AG (ďalej len „BA“) s Creditanstalt AG (ďalej len „CA“) v septembri 1998. Obchodné meno BA-CA bolo zmenené na „Bank Austria Creditanstalt AG“ až 13. augusta 2002, čiže po prijatí napadnutého rozhodnutia, ale pred podaním žaloby. Konanie CA pred fúziou bolo pripísané BA-CA.

E — *Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG (vec T-261/02) a BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (vec T-263/02)*

- 12 Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG (žalobca vo veci T-261/02, ďalej len „AVB“) je od reštrukturalizácie skupiny spoločností, do ktorej patrila BAWAG a PSK, v roku 2005 s obchodným menom BAWAG, pričom tá s účinnosťou od 1. októbra 2005 previedla svoje bankové činnosti na BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (žalobca vo veci T-263/02, ďalej len „BAWAG PSK“). Do tohto dátumu bola BAWAG úverovou inštitúciou a od decembra 2000 hlavným akcionárom PSK. PSK bola úverovou inštitúciou vo forme akciovej spoločnosti, ktorá sa v roku 1997 stala právnym nástupcom Österreichische

Postsparkasse, právnickou osobou podľa verejného práva. PSK mala väčšinový podiel v Bank der Österreichischen Postsparkasse AG (ďalej len „PSK-B“), s ktorou fuzionovala v roku 1998 a ktorej konanie je jej pripísané v napadnutom rozhodnutí. Až do fúzie PSK a BAWAG PSK, ktorá sa stala účinnou 1. októbra 2005, BAWAG a PSK boli právne nezávislé akciové spoločnosti a banky.

F — ÖVAG a NÖ-Hypo (vec T-271/02)

- ¹³ ÖVAG je rakúska úverová inštitúcia, ktorá ako komerčná banka poskytuje na rakúskom trhu v regionálnom meradle bankové služby zamerané predovšetkým na malé a stredné podniky (MSP) a jednotlivcov. Zo zemepisného hľadiska je jej činnosť obmedzená na Viedeň a jej okolie; počas obdobia, ktorého sa týka napadnuté rozhodnutia, riadila 26 filiállok vo Viedni a 2 v Dolnom Rakúsku. Okrem toho, že je komerčnou bankou, ÖVAG vykonáva úlohu vrcholovej inštitúcie pre rakúsky zväz ľudových bánk. Tieto inštitúcie prostredníctvom holdingovej spoločnosti vlastnia väčšinový majetkový podiel v ÖVAG-u. ÖVAG okrem iného vlastní majetkové podiely v menších podnikoch poskytujúcich bankové a finančné služby, medzi ktoré patrí najmä NÖ-Hypo.

- ¹⁴ NÖ-Hypo bola založená v roku 1998 ako regionálna inštitúcia pre hypotekárne úvery. Do roku 1992 bola právnickou osobou podľa verejného práva, závislá od spolkovej krajiny Dolné Rakúsko. V septembri 1992 sa vkladom do základného imania transformovala na akciovú spoločnosť. Od 1. januára 1997 je súčasťou skupiny ÖVAG. Riadi 27 pobočiek, z toho 20 v Dolnom Rakúsku a 7 vo Viedni. Svoju činnosť vykonáva predovšetkým vo verejnom sektore. Zo zemepisného hľadiska sa obmedzuje na spolkové krajiny Dolné Rakúsko a Viedeň.

III — *Správne konanie*

- 15 Komisia po tom, čo sa v apríli 1997 dozvedela o dokumente, ktorý vyvolával podozrenie o existencii dohôd alebo zosúladených postupov nezlučiteľných s článkom 81 ES na rakúskom bankovom trhu, začala konanie vo veci formálneho zisťovania. Dňa 30. júna 1997 politická strana Freiheitliche Partei Österreichs (ďalej len „FPÖ“) v súlade s článkom 3 nariadenia Rady (EHS) zo 6. februára 1962 č. 17 Prvé nariadenie implementujúce články 85 a 86 zmluvy (Ú. v. ES 13, s. 204; Mim. vyd. 08/001, s. 3) podala návrh proti ôsmim rakúskym úverovým inštitúciám podozrivým z účasti na dohodách a/alebo zosúladených postupoch obmedzujúcich hospodársku súťaž.
- 16 Komisia 23. a 24. júna 1998 uskutočnila neohlásené kontroly v niekoľkých bankách vrátane väčšiny adresátov napadnutého rozhodnutia. Dňa 21. septembra 1998 v súlade s článkom 11 ods. 2 nariadenia č. 17 zaslala žiadosť o poskytnutie informácií početným úverovým inštitúciám podozrivým z účasti na týchto dohodách a postupoch.
- 17 Hlavné dotknuté banky ihneď po doručení žiadosti ponúkli Komisii svoju „spoluprácu“ pri vyšetrovaní prípadu, pričom navrhli, že predstavia skutkový stav „dobrovoľne“ (namiesto odpovede na žiadosť o poskytnutie informácií) a vzdali sa možnosti vypočutia; v nadväznosti na čo generálne riaditeľstvo hospodárskej súťaže Komisie zrušilo svoju žiadosť o poskytnutie informácií a uložilo iba „miernu“ administratívnu pokutu. Komisia síce privítala rýchlosť, s akou banky ponúkli svoju spoluprácu, ale odmietla v tejto veci akúkoľvek dohodu.

- 18 Následne všetci adresáti odpovedali na žiadosť o poskytnutie informácií. Pri tejto príležitosti však niektorí z nich tvrdili, že vo vzťahu k väčšine otázok nemali nijakú povinnosť odpovedať, ale mali možnosť poskytnúť odpoveď a súvisiace dokumenty dobrovoľne, v rámci uvedenej spolupráce. Komisia sa s týmto právnym názorom nestotožnila.
- 19 Krátko potom hlavné dotknuté banky vrátane žalobcov, okrem RLB, zaslali Komisii 132-stranový dokument nazvaný „Spoločné opísanie skutkového stavu“, v ktorom detailne opísali historické súvislosti ich dohody, krátko zhrnuli obsah a podali vlastné hodnotenie ich okrúhlych stolov, ako vyplývalo z poskytnutých alebo vyžiadaných dokumentov. Súčasne vyhotovili šesťnásť zväzkov dokumentov rozdelených podľa jednotlivých okrúhlych stolov, aj s detailným zoznamom ich obsahu. Komisia s cieľom, aby mohla posúdiť prípadnú pridanú hodnotu, ktorú predstavovali dokumenty poskytnuté spolu so spoločným opísaním skutkového stavu, požiadala banky, aby jej oznámili, či niektoré z týchto dokumentov jej boli ešte neznáme, a ak áno, ktoré. Banky však nepovažovali za možné ani žiaduce vyhovieť tejto žiadosti.
- 20 Komisia 13. septembra 1999 zaslala ôsmim bankám oznámenie o výhradách prijaté 11. septembra 1999. Po tom, čo banky nahliadli do spisu a podali písomné pripomienky, konalo sa 18. a 19. januára 2000 vypočutie. Komisia zaslala 22. novembra 2000 bankám dodatočné oznámenie o výhradách. Dotknuté podniky opätovne nahliadli do spisu, podali nové písomné pripomienky a 27. februára 2001 sa konalo druhé vypočutie.
- 21 Komisia prijala napadnuté rozhodnutie 11. júna 2002.

IV — *Napadnuté rozhodnutie*

A — *Všeobecne*

²² V článku 1 napadnutého rozhodnutia Komisia uvádza, že osem bánk, ktorým je toto rozhodnutie adresované, porušilo článok 81 ods. 1 ES tým, že sa zúčastnilo na dohodách a zosúladených postupoch týkajúcich sa cien, bankových poplatkov a iných ukazovateľov hospodárskej súťaže, ktorých cieľom bolo od 1. januára 1995 do 24. júna 1998 obmedziť hospodársku súťaž na trhu bankových produktov a služieb v Rakúsku.

²³ V článku 2 napadnutého rozhodnutia sa podnikom uvedeným v článku 1 ukladá povinnosť bezodkladne ukončiť predmetné porušenie, ak tak ešte neurobili, a v budúcnosti sa zdržať akéhokoľvek konania alebo postupu, ktorého cieľ alebo účinok by bol podobný cieľu a účinku predmetného porušenia.

²⁴ V článku 3 napadnutého rozhodnutia sa jeho adresátom ukladajú nasledujúce pokuty:

— Erste: 37,69 milióna eur,

— RZB: 30,38 milióna eur,

— BA-CA: 30,38 milióna eur,

— BAWAG: 7,59 milióna eur,

— PSK: 7,59 milióna eur,

— ÖVAG: 7,59 milióna eur,

— NÖ-Hypo: 1,52 milióna eur,

— RLB: 1,52 milióna eur.

B — Zistenia týkajúce sa kontextu kartelu, rôznych okrúhlych stolov, ich vzťahov, a úlohy vrcholových inštitúcií

²⁵ V napadnutom rozhodnutí sa uvádza, že v Rakúsku majú kartelové dohody medzi bankami, najmä týkajúce sa úrokových sadzieb a poplatkov, dlhú tradíciu, ktorá bola až do 80. rokov čiastočne založená na právnom základe, ktorý však bol zrušený najneskôr 1. januára 1994, keď Rakúska republika vstúpila do Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) a BWG nadobudol účinnosť.

²⁶ Úverové inštitúcie však v rámci už vytvorenej siete pokračovali v uzatváraní dohôd týkajúcich sa najmä úrokových sadzieb pre vklady a úvery.

- 27 Napadnuté rozhodnutie vo svojej časti 5 uvádza, že uzatvárané dohody boli veľmi komplexné čo do obsahu, vysoko inštitucionalizované, ako aj navzájom úzko previazané a pokrývali celé rakúske štátne územie. Každý bankový produkt bol predmetom osobitného okrúhleho stola, na ktorom sa zúčastňovali príslušní zástupcovia druhej a tretej hierarchickej úrovne dotknutých bánk. Toto teoretické rozdelenie sa v praxi nedodržovalo striktne: z času na čas sa navzájom súvisiace otázky, ktoré sa týkali rôznych okrúhlych stolov, riešili pri jednom a tom istom okrúhlom stole. Napokon tieto rôzne okrúhle stoly boli neoddeliteľnými časťami organického celku.
- 28 Najvyššiu inštanciu (nazývanú „klub Lombard“) predstavovali zástupcovia vedení hlavných rakúskych bánk, ktorí sa stretávali raz za mesiac, s výnimkou augusta. Okrem otázok všeobecného záujmu, ktoré boli z hľadiska hospodárskej súťaže neutrálne, sa táto inštancia zaoberala zmenou úrokovej sadzby, opatreniami v oblasti reklamy atď. Na niektorých z týchto stretnutí boli prítomní zástupcovia Rakúskej národnej banky (ďalej len „OeNB“).
- 29 Na bezprostredne podriadenej úrovni sa nachádzali technické okrúhle stoly, ktoré sa týkali konkrétnych produktov. V tomto smere boli najdôležitejšie okrúhle stoly týkajúce sa aktívnych operácií, t. j. úverov, a pasívnych operácií, t. j. úspor; a ako napovedá ich názov, ich cieľom bolo určenie podmienok (čiže úrokových sadzieb) pre úvery a úspory. Stretávali sa buď oddelene, alebo spoločne. Výmena informácií medzi „klubom Lombard“ a týmito okrúhlymi stolmi bola mimoriadne intenzívna.
- 30 V každej rakúskej spolkovej krajine sa pravidelne stretávali početné a rôznorodé regionálne okrúhle stoly. V niektorých spolkových krajinách bola dokonca vytvorená hierarchická štruktúra „klubu Lombard“ a technických okrúhlych stolov.

- 31 Počas spolkových okrúhlych stolov týkajúcich sa aktívnych a/alebo pasívnych operácií sa zástupcovia viedenských inštitúcií stretli so zástupcami regiónov, pričom cieľom bolo v podstate rozšíriť platnosť ich rozhodnutí na celé rakúske územie.
- 32 Okrem toho existovali špecializované okrúhle stoly, ktoré sa venovali operáciám s podnikmi, operáciám s jednotlivcami v segmente „slobodné povolania“, hypotekárnym úverom a stavebným úverom (nazývali sa, v uvedenom poradí, „Minilombard“, „okrúhly stôl pre osoby zodpovedné za veľkých klientov, okrúhly stôl „slobodné povolania“, „lôža o hypotekárnom úvere“, a „okrúhly stôl pasívnych operácií bánk pre stavebné úvery“).
- 33 Nakoniec niekoľko ďalších okrúhlych stolov sa pravidelne stretávalo v súvislosti s otázkami významnými pre hospodársku súťaž: okrúhly stôl finančných riaditeľov (Treasurerrunde) sa zaoberal úvermi v prospech spolkovkej republiky a otázkami týkajúcimi sa podmienok, rôzne okrúhle stoly sa zaoberali platobnými operáciami (okrem iného rovnomenný okrúhly stôl, okrúhly stôl „Zahraničie“ a Organizačný výbor rakúskych zväzov úverových inštitúcií alebo Organisationskomitee der österreichischen Kreditinstitutsverbände), poplatkami a províziami týkajúcimi sa týchto operácií, klub „Export“ (Exportklub) bol zameraný na financovanie exportov a okrúhly stôl týkajúci sa cenných papierov (Bankenrunde Wertpapiere) sa zaoberal minimálnymi poplatkami, províziami a sadzbami platnými pre tieto produkty.
- 34 Medzi týmito špecializovanými okrúhlymi stolmi mal osobitné postavenie okrúhly stôl kontrolórov (Controllerrunde), zložený z predstaviteľov príslušných oddelení hlavných rakúskych bánk. V rámci neho sa definovali jednotné základy na výpočty a vypracovávali sa spoločné návrhy s cieľom zvýšenia ziskov. Takýmto spôsobom banky zvýšili vzájomnú prehľadnosť ich výpočtov a nákladov.

- 35 Medzi okrúhlymi stolmi, ktorých predmetom boli v podstate podmienky úverov, úspor, ako aj bankových poplatkov, prebiehala pravidelná výmena informácií. Často sa stávalo, že rozhovory začaté na jednej inštancii boli prerušené dovtedy, kým sa nedosiahla dohoda v rámci inej. Napokon nadradené postavenie „klubu Lombard“ malo za dôsledok, že v prípade sporu sa čakalo na jeho rozhodnutie.
- 36 S cieľom, aby sa dohody uzavreté pri viedenských okrúhlych stoloch uplatnili na celom rakúskom území (alebo aby sa ostatné okrúhle stoly prispôbili týmto dohodám), dochádzalo k pravidelnému poskytovaniu informácií smerom k okrúhlym stolom v spolkových krajinách, alebo naopak, smerom od nich k okrúhlym stolom zasadajúcim v hlavnom meste. Regionálne okrúhle stoly z času na čas vyslali zástupcov na zasadnutia spolkových okrúhlych stolov týkajúcich sa aktívnych a/alebo pasívnych operácií.
- 37 Komisia v napadnutom rozhodnutí konštatuje, že počas obdobia, ktorého sa týkalo šetrenie (t. j. od 1. januára 1994 do konca júna 1998), sa iba vo Viedni uskutočnilo najmenej 300 zasadnutí, nepočítajúc množstvo regionálnych okrúhlych stolov. Prepočítané na pracovné dni, z tohto údajja vyplýva, že iba v hlavnom meste sa približne každé štyri dni uskutočnilo jedno zasadnutie. Komisia uvádza, že predstavitelia dotknutých inštitúcií boli často v kontakte v súvislosti s úrokovými sadzbami a poplatkami — niekedy i na najvyššej úrovni — aj mimo tejto inštitucionalizovanej siete.
- 38 Komisia zdôrazňuje, že v „sieti Lombard“ zohrali osobitnú úlohu vrcholové inštitúcie, pokiaľ ide o koordináciu a zastupovanie svojich skupín, t. j. v prípade Erste (predtým GiroCredit) sektor sporiteľní, v prípade RZB sektor Raiffeisen, a čo sa týka ÖVAG-u, sektor ľudových bánk. Podľa Komisie ich úloha priamo prispievala k dobrému fungovaniu „siete Lombard“. Vrcholové inštitúcie jednak organizovali

výmenu informácií medzi Viedňou a spolkovými krajinami v rámci samotných skupín; jednak obhajovali záujmy vlastnej skupiny voči iným skupinám v karteli. Podľa Komisie boli preto ostatnými účastníkmi vnímané ako zástupcovia týchto skupín. Dôsledkom toho boli dohody uzavreté nielen medzi týmito inštitúciami, ale aj medzi skupinami.

- ³⁹ Komisia ďalej v častiach 6 až 12 napadnutého rozhodnutia detailne uvádza spôsob, ako tento inštitucionalizovaný a úzko prepojený súbor formálne rôznorodých a obsahovo hlbkových okrúhlych stolov umožnil zúčastneným inštitúciám pravidelne zosúladovať svoje trhové správanie, najmä pokiaľ ide o úrokové sadzby a bankové poplatky.

C — Skúmanie argumentov bánk a právne posúdenie

- ⁴⁰ Komisia uvádza, že dotknuté banky nespochybňujú ňou zistený skutkový stav, pokiaľ ide o priebeh a obsah okrúhlych stolov, a potom v časti 13 napadnutého rozhodnutia zamietajú argumenty bánk týkajúce sa osobitných historických, spoločenských, hospodárskych a sociálnych aspektov kartelovej dohody, jednak ich tvrdenie opierajúce sa o ekonomický znalecký posudok vypracovaný profesorom Weiszäckerom, podľa ktorého dohody nemali vplyv na rakúsky bankový trh.
- ⁴¹ Časť 14 napadnutého rozhodnutia sa zaoberá právnym posúdením kartelovej dohody. Komisia hneď na úvod zamietá tvrdenie bánk, že osobitný hospodársky kontext bankového sektora neumožňuje uplatniť právo hospodárskej súťaže na tento sektor neobmedzene.

- 42 Kedže banky spochybnilí právomoc Komisie vyšetrovať porušenie článku 53 dohody o EHP (ďalej len „dohoda EHP“), ku ktorému došlo v roku 1994, Komisia, hoci po konštatovaní, že tento názor je v rozpore s potrebným účinkom dohody EHP, nezistila porušenie článku 53 dohody EHP v predmetnom roku.
- 43 Zistený skutkový stav Komisia kvalifikuje ako komplexné a dlhodobé porušenie, ktoré zahŕňa tak dohody, ako aj zosúladené postupy. Zdôrazňuje, že cieľom dotknutých podnikov bolo obmedziť hospodársku súťaž, a okrem iného uvádza, že zosúladené postupy skutočne vplývali na rakúsky bankový trh, aj keď banky nie vždy dodržali dohodnuté záväzky.
- 44 V rámci tejto časti napadnutého rozhodnutia odôvodnenia č. 438 až 469 obsahujú opis dopadov zistených postupov na obchod medzi členskými štátmi.
- 45 Pokiaľ ide o skutočnosť, že napadnuté rozhodnutie bolo adresované iba niektorým z veľmi veľkého počtu bánk, ktoré sa zúčastňovali na predmetných postupoch, Komisia zdôrazňuje, že banky, ktorým bolo adresované napadnuté rozhodnutie, boli vybraté na základe frekvencie ich účasti na okrúhlych stoloch a okrem toho pre svoju veľkosť hrajú významnú úlohu na rakúskom bankovom trhu, s výnimkou NÖ-Hypo a RLB.
- 46 Nakoniec, pokiaľ ide o trvanie porušenia, v napadnutom rozhodnutí sa uvádza, že predmetné postupy sa dostali do pôsobnosti článku 81 ods. 1 ES 1. januára 1995, a Komisia usúdila, že po kontrolách v júni 1998 sa už neuskutočnili nijaké okrúhle stoly, a preto bolo porušenie ukončené.

D — *Príkaz ukončiť porušenie a výpočet pokút*

- 47 Časť 16 napadnutého rozhodnutia sa týka „opatření na nápravu“, ktoré prijala Komisia.
- 48 Na jednej strane Komisia v súlade s článkom 3 nariadenia č. 17 požaduje, aby dotknuté podniky ukončili porušovanie.
- 49 Na druhej strane, pokiaľ ide o uložené pokuty, Komisia na úvod uvádza, že porušenie bolo spáchané úmyselne.
- 50 Na stanovenie výšky pokút uložených adresátom napadnutého rozhodnutia (pozri bod 24 vyššie) Komisia použila metódu uvedenú v usmerneniach k metóde stanovovania pokút uložených podľa článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17 a článku 65 ods. 5 Zmluvy o ESUO (Ú. v. ES C 9, 1998, s. 3; Mim. vyd. 08/001, s. 171, ďalej len „usmernenia“), ako aj oznámenie 96/C 207/04 o neuložení alebo znížení pokút v prípadoch kartelov (Ú. v. ES C 207, 1996, s. 4, ďalej len „oznámenie o spolupráci“).
- 51 V tomto smere Komisia kvalifikuje stretnutia bánk ako „veľmi závažné priestupky“ voči článku 81 ES, pričom na toto posúdenie nemá vplyv ani pomerne obmedzená veľkosť relevantného zemepisného trhu. Následne rozdeľuje účastníkov dohôd do piatich kategórií podľa ich trhových podielov. V tejto fáze pripisuje v prospech vrcholových inštitúcií trhové podiely bánk v sektore, na čele ktorého sa nachádzajú. Napríklad trhové podiely všetkých bánk Raiffeisen boli pripísané RZB, ktorá bola preto zaradená do prvej z piatich kategórií, pre ktorú bola stanovená základná čiastka pokuty vo výške 25 miliónov eur.

- 52 Na určenie trvania porušenia Komisia prijala obdobie od 1. januára 1995 do konca júna 1998. So zreteľom na dĺžku trvania zvýšila základnú čiastku o 35 %.
- 53 Komisia neuznala poľahčujúce okolnosti v prospech nijakej banky a okrem iného usudzuje, že rozdelenie úloh v rámci stretnutí bánk nie je v tomto smere rozhodujúcou skutočnosťou.
- 54 Komisia nakoniec na základe oznámenia o spolupráci priznala adresátom napadnutého rozhodnutia zníženie pokuty o 10 % z dôvodu „nenapádania“ skutkového stavu.

Konanie a návrhy účastníkov konania

- 55 Podniky, ktoré boli adresátmi napadnutého rozhodnutia, podali prejednávané žaloby prostredníctvom osobitných návrhov doručených do kancelárie Súdu prvého stupňa 30. augusta a 2. septembra 2002.
- 56 Predseda druhej komory po predchádzajúcom vypočutí účastníkov konania týkajúcom sa tejto otázky uznesením z 12. septembra 2005 spojil tieto veci na účely ústnej časti konania a vyhlásenia rozsudku v súlade s článkom 50 Rokovacieho poriadku Súdu prvého stupňa.

57 Na základe správy sudcu spravodajcu rozhodol Súd prvého stupňa (druhá komora) začať ústnu časť konania a v rámci opatrení na zabezpečenie priebehu konania uvedených v článku 64 Rokovacieho poriadku Súdu prvého stupňa vyzval účastníkov konania na predloženie určitých dokumentov a zodpovedanie určitých otázok. Účastníci konania týmto výzvam vyhovelí v stanovenej lehote.

58 Komisia žiadala o dôverné zaobchádzanie s určitými údajmi nachádzajúcimi sa v dokumentoch, ktoré predložila voči žalobcom s výnimkou BA-CA, pretože ide o obchodné tajomstvo BA-CA, a predložila nedôverné verzie dotknutých dokumentov. Keďže dôverné údaje neboli rozhodujúce pre preskúmanie žalobných dôvodov BA-CA, ale týkali sa žalobných dôvodov uplatňovaných inými žalobcami, Súd prvého stupňa rozhodol založiť do spisu iba nedôverné verzie dotknutých dokumentov, lebo podľa článku 67 ods. 3 rokovacieho poriadku dôverné údaje nebolo možné zohľadniť.

59 Prednesy účastníkov konania a ich odpovede na otázky Súdu prvého stupňa boli vypočuté počas pojednávania 11. októbra 2005. Ako odpoveď na jednu z otázok Súdu prvého stupňa Erste predložila dokumenty týkajúce sa jej podielu na trhu. Po tom, čo sa ostatní účastníci písomne vyjadrili k týmto dokumentom, ústna časť konania bola 7. novembra 2005 skončená.

60 RZB (žalobca vo veci T-259/02) navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

— zrušil napadnuté rozhodnutie v časti, ktorá sa jej týka,

— subsidiárne znížil sumu pokuty, ktorá jej bola uložená,

— zaviazal Komisiu na náhradu trov konania.

61 BA-CA (žalobca vo veci T-260/02) navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

— zrušil napadnuté rozhodnutie v rozsahu, v akom sa jej týka,

— subsidiárne primeraným spôsobom znížil sumu pokuty, ktorá jej bola uložená,

— zaviazal Komisiu na náhradu trov konania.

62 AVB (žalobca vo veci T-261/02, predtým BAWAG) navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

— zrušil články 1 až 3 napadnutého rozhodnutia v časti, ktorá sa jej týka,

— subsidiárne znížil sumu pokuty, ktorá bola uložená BAWAG-u, na spravodlivú čiastku,

— zaviazal Komisiu na náhradu trov konania.

63 RLB (žalobca vo veci T-262/02) navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

- zrušil napadnuté rozhodnutie,
- subsidiárne zrušil články 3 a 4 napadnutého rozhodnutia v časti, ktorá sa jej týka,
- zaviazal Komisiu na náhradu trov konania.

64 BAWAG PSK (žalobca vo veci T-263/02, predtým PSK) navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

- zrušil články 1 až 3 napadnutého rozhodnutia v časti, ktorá sa týka PSK,
- subsidiárne upravil výšku pokuty uloženej PSK na primeranú čiastku,
- zaviazal Komisiu na náhradu trov konania.

65 Erste (žalobca vo veci T-264/02) navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

- zrušil napadnuté rozhodnutie v časti, ktorá sa jej týka,

- subsidiárne zrušil pokutu, ktorá jej bola uložená, a
- subsidiárne v druhom rade znížil túto pokutu a určil primeranú čiastku,
- zaviazal Komisiu na náhradu trov konania.

⁶⁶ ÖVAG a NÖ-Hypo (žalobcovia vo veci T-271/02) navrhujú, aby Súd prvého stupňa:

- zrušil článok 1 napadnutého rozhodnutia v časti, ktorá sa ich týka,
- zrušil článok 2 prvú vetu napadnutého rozhodnutia v časti, ktorá sa ich týka,
- zrušil článok 3 napadnutého rozhodnutia v časti, ktorá sa ich týka, alebo subsidiárne znížil pokutu, ktorá im bola uložená v tomto článku,
- subsidiárne k prvej skupine návrhov zrušil rozhodnutie o povolení vstupu FPÖ do konania ako navrhovateľa a o tom, že mu bolo poskytnuté oznámenie o výhradách,

— zaviazal Komisiu na náhradu trov konania.

⁶⁷ Vo veci T-259/02 Komisia navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

— zamietol žalobu,

— zvýšil čiastku pokuty uloženej RZB na 33,75 milióna eur,

— zaviazal žalobcu na náhradu trov konania.

⁶⁸ Vo veciach T-260/02 až T-264/02 a T-271/02 Komisia navrhuje, aby Súd prvého stupňa:

— zamietol žalobu,

— zaviazal žalobcov na náhradu trov konania.

O vplyve reštrukturalizácie týkajúcej sa spoločností BAWAG (vec T-261/02) a PSK (vec T-263/02)

69 Listom zo 16. januára 2006 právny zástupca BAWAG-u a PSK informoval Súd prvého stupňa, že v rámci reštrukturalizácie skupiny spoločností, do ktorej patrili tieto dve úverové inštitúcie, je BAWAG PSK právnym nástupcom oboch žalobcov vo veciach T-261/02 a T-263/02.

70 Z dokumentov priložených k tomuto listu vyplýva, že BAWAG previedla svoje bankové činnosti na BAWAG PSK a zmenila svoje obchodné meno na AVB, ako aj to, že PSK fuzionovala s BAWAG PSK. Vo svojom liste zo 16. januára 2006 právny zástupca BAWAG-u a PSK potvrdil, že BAWAG PSK bola jediným právnym nástupcom BAWAG-u, pokiaľ ide o bankové činnosti tejto spoločnosti.

71 Súdne orgány Spoločenstva, samozrejme, môžu vziať na vedomie zmenu mena účastníka konania. Navyše v žalobe o neplatnosť podanej osobou, ktorej bol akt určený, môže pokračovať jej univerzálny právny nástupca, najmä v prípade smrti fyzickej osoby alebo zániku právnickej osoby, ak všetky práva a povinnosti zaniknutej spoločnosti prešli na nástupcu (pozri v tomto zmysle rozsudky Súdneho dvora z 20. októbra 1983, Gutmann/Komisía, 92/82, Zb. s. 3127, bod 2, a z 23. apríla 1986, Les Verts/Parlament, 294/83, Zb. s. 1339, body 13 až 18). Je potrebné uviesť, že v takejto situácii univerzálny právny nástupca celého podniku nevyhnutne nahrádza svojho predchodcu ako osoba, ktorej je napadnutý akt určený.

72 Na druhej strane súd Spoločenstva nemá právomoc vo veciach žaloby o neplatnosť podľa článku 230 ES, ba ani pri výkone svojej neobmedzenej právomoci podľa článku 229 ES, pokiaľ ide o pokuty, aby zmenil rozhodnutie inštitúcie Spoločenstva tým, že nahradí osobu, ktorej je určené, inou fyzickou alebo právnickou osobou, ak táto

osoba naďalej existuje. Táto právomoc prináleží iba tomu orgánu, ktorý dané rozhodnutie prijal. Preto ak príslušný orgán už rozhodol a tým potvrdil totožnosť osoby, ktorej má byť rozhodnutie určené, neprináleží Súdu prvého stupňa, aby túto osobu nahradil inou (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdu prvého stupňa z 8. júla 2004, JFE Engineering a i./Komisia, T-67/00, T-68/00, T-71/00 a T-78/00, Zb. s. II-2501, bod 47).

73 Preto je potrebné uviesť, že žalobu podanú osobou, ktorej je akt určený, s cieľom domáhať sa svojich práv v rámci žaloby o neplatnosť podľa článku 230 ES a/alebo návrhu na zmenu tohto rozhodnutia podľa článku 229 ES nemožno previesť na tretiu osobu, ktorej tento akt určený nie je. Ak by takýto prevod bol povolený, existoval by nesúlad medzi stavom, na základe ktorého bola žaloba podaná, a stavom, v akom sa v nej bude pokračovať. Takýto prevod by navyše vyvolal nesúlad medzi totožnosťou osoby, ktorej je akt určený, a totožnosťou osoby vystupujúcou v konaní ako osoba, ktorej je akt určený (rozsudok JFE Engineering a i./Komisia, už citovaný v bode 72 vyššie, bod 48).

74 Je preto namieste zobrať na vedomie zmenu obchodného mena BAWAG na AVB ako skutočnosť, že v dôsledku spomenutej fúzie sa spoločnosť BAWAG PSK stala právnym nástupcom PSK. Naopak, nie je namieste zameniť AVB za BAWAG PSK vo veci T-261/02, a to bez ohľadu na právne účinky reštrukturalizácie vykonanej podľa rakúskeho práva. Preto BAWAG (ktorej obchodné meno v súčasnosti je AVB) zostáva žalobcom vo veci T-261/02, pričom BAWAG PSK sa *ipso iure* stáva žalobcom vo veci T-263/02.

75 Keďže napadnuté rozhodnutie bolo adresované BAWAG-u a PSK a tieto spoločnosti predložili svoje písomné a ústne tvrdenia pred Súdom prvého stupňa, konajúc pod svojimi predchádzajúcimi obchodnými menami, na označenie žalobcov v ďalšej časti tohto rozsudku budú použité tieto predchádzajúce obchodné mená.

Právny stav

I — *O návrhoch na zrušenie napadnutého rozhodnutia v celom rozsahu*

A — *O žalobných dôvodoch založených na porušení procesných pravidiel*

1. O záverečnej správe vyšetrovateľa (veci T-260/02, T-61/02 a T-263/02)

a) Tvrdenia žalobcov

⁷⁶ BA-CA, BAWAG a PSK uvádzajú, že výtlačok záverečnej správy vyšetrovateľa zaslaný žalobcom v súlade s článkom 16 ods. 3 rozhodnutia Komisie z 23. mája 2001 o pôsobnosti vyšetrovateľov v niektorých konaniach vo veci hospodárskej súťaže (Ú. v. ES L 162, s. 21; Mim. vyd. 08/002, s. 152) (ďalej len „mandát“) nie je podpísaný. Podľa ich názoru ide o podstatnú formálnu vadu, ktorá odôvodňuje zrušenie napadnutého rozhodnutia.

⁷⁷ BAWAG a PSK (veci T-261/02 a T-263/02) tvrdia, že neistota o tom, či výtlačok záverečnej správy, ktorý im bol zaslaný, predstavoval jej konečné znenie, spôsobila ujmu na ich možnosti primerane sa brániť proti napadnutému rozhodnutiu.

⁷⁸ BA-CA (vec T-260/02) tvrdí, že Komisia prijala napadnuté rozhodnutie v rozpore s pravidlami, keďže záverečná správa vyšetrovateľa nebola overená. Okrem toho údaj

„návrh“ uvedený na výtlakoch predložených poradnému výboru a kolégiu mohol mať vplyv na posudzovanie správy týmito orgánmi a tým aj na výsledok správneho konania. Navyše má podozrenie, že záverečná správa bola predložená kolégiu Komisie iba v nemeckom jazyku, čo predstavuje porušenie článku 6 štvrtého odseku rokovacieho poriadku Komisie z 29. novembra 2000 (Ú. v. ES L 308, s. 26; Mim. vyd. 01/003, s. 213, ďalej len „rokovací poriadok“). Navrhuje, aby Súd prvého stupňa prijal opatrenie na zabezpečenie priebehu konania s cieľom, aby BA-CA získala úplný prístup k spisu Komisie.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

79 Článok 15 prvý odsek mandátu stanovuje:

„Vyšetrovateľ vyhotoví na základe návrhu rozhodnutia, ktoré má byť v príslušnom prípade predložené poradnému výboru, záverečnú písomnú správu o rešpektovaní práva na vypočutie, ako je uvedené v článku 13 ods. 1. Táto správa taktiež zváži, či sa návrh rozhodnutia zaoberá len námietkami, vo vzťahu ku ktorým bola stranám poskytnutá príležitosť dať najavo svoje stanoviská a v prípade potreby, objektivnosť ľubovoľného šetrenia v zmysle článku 14.“

80 V zmysle článku 16 mandátu:

„1. Záverečná správa vyšetrovateľa bude pripojená k návrhu rozhodnutia predloženému Komisii, aby sa zabezpečilo, keď Komisia dospeje v jednotlivom prípade k rozhodnutiu, že bude plne oboznámená so všetkými relevantnými informáciami, pokiaľ ide o priebeh postupu a rešpektovanie práva na vypočutie.

2. Záverečná správa môže byť vyšetrovateľom pozmenená z hľadiska ľubovoľných zmien v návrhu rozhodnutia až do doby, kedy bude rozhodnutie schválené Komisiou.

3. Komisia oznámi adresátom rozhodnutia záverečnú správu vyšetrovateľa spolu s rozhodnutím. Záverečnú správu vyšetrovateľa uverejní v *Úradnom vestníku Európskych spoločností* spolu s rozhodnutím so zreteľom na oprávnené záujmy podnikov v rámci ochrany ich obchodného tajomstva.“

⁸¹ Pokiaľ ide po prvé o výhradu, že záverečná správa nebola podpísaná, treba poukázať na to, že Komisia predložila ako prílohy k vyjadreniu k žalobe tri výtlačky tejto správy (po nemecky), konkrétne:

— výtlačok zaslaný adresátom napadnutého rozhodnutia,

— výtlačok zaslaný poradnému výboru,

— výtlačok zaslaný kolégiu Komisie,

pričom ich znenie je rovnaké, ale iba druhý z nich je podpísaný. Navyše dva posledné výtlačky obsahujú údaje „Entwurf“ (návrh) a „Intern“ (interné).

- 82 Z týchto dokumentov vyplýva, že vyšetrovateľ podpísal aspoň jeden výtlačok záverečnej správy, čo preukazuje, že uvedené znenie bolo konečné a že išlo o výtlačok, ktorý chcel vyšetrovateľ zaslať príslušným orgánom. Za týchto okolností skutočnosť, že ďalšie výtlačky tejto správy, ktoré boli totožné s podpísaným znením (s výnimkou odstránenia údaju „návrh“ v niektorých prípadoch), boli zaslané adresátom bez toho, aby boli podpísané, sa nemôže považovať za porušenie podstatných formálnych náležitostí, ktoré by odôvodňovalo zrušenie napadnutého rozhodnutia.
- 83 Výhrada BAWAG-u a PSK, podľa ktorej chýbajúci podpis na výtlačku záverečnej správy, ktorý im bol zaslaný spolu s napadnutým rozhodnutím, spôsobil ujmu na ich práve na obhajobu tým, že bolo sťažené vypracovanie ich obhajoby proti napadnutému rozhodnutiu, nie je opodstatnená. Absencia podpisu totiž nemôže spôsobiť ujmu na práve žalobcov na obhajobu počas správneho konania. V rozsahu, v akom tvrdenie žalobcov smeruje k tomu, že chýbajúci podpis mohol vyvolať neistotu o tom, či táto správa je, alebo nie je konečná, a tým sa kritizovanie správy, ako aj obhajoba žalobcov pred Súdom prvého stupňa stali riskantnejšími, je potrebné konštatovať, že takéto pochybnosti sa dali odstrániť prostredníctvom opatrení na zabezpečenie priebehu konania a že článok 48 ods. 2 rokovacieho poriadku umožňuje účastníkom, aby bránili svoje práva týkajúce sa výsledku takýchto opatrení uplatnením nových žalobných dôvodov v prípade potreby.
- 84 Po druhé je namieste zamietnuť výhradu BA-CA založenú na porušení údajnej povinnosti overenia záverečnej správy vyšetrovateľa. Záverečná správa vyšetrovateľa totiž nepatrí medzi akty, ktoré by mali formu uvedenú v článku 14 ESUO, v článku 249 ES a v článku 161 EURATOM, ktorých overenie sa vyžaduje v zmysle článku 18 piateho odseku rokovacieho poriadku.
- 85 Po tretie, čo sa týka údaju „návrh“ uvedeného na výtlačkoch záverečnej správy predložených poradnému výboru a kolégii Komisie, je potrebné pripomenúť, že

podľa článku 16 ods. 2 mandátu vyšetrovateľ môže zmeniť svoju záverečnú správu pred prijatím rozhodnutia so zreteľom na prípadné zmeny návrhu rozhodnutia. Nie je preto protiprávne, ak je na správe uvedený údaj „návrh“ v čase jej zaslania príslušným orgánom. Skutočnosť, že tento „návrh“ nebol nahradený konečným znením, pokiaľ nebol zmenený, nemôže spôsobiť protiprávnosť rozhodnutia prijatého na základe neho. Nedá sa totiž predpokladať, že členovia Komisie, rokujúc o rozhodnutí o uložení pokút, by nedodržali svoju povinnosť zohľadniť záverečnú správu vyšetrovateľa, ktorá vyplýva z článku 16 ods. 1 mandátu, z dôvodu, že je na nej uvedený údaj „návrh“.

- 86 Po štvrté je namieste konštatovať, že nie je opodstatnené podozrenie BA-CA, ktorá pochybuje o tom, či záverečná správa bola predložená príslušným orgánom vo všetkých požadovaných jazykoch. V tomto smere článok 6 štvrtý odsek rokovacieho poriadku stanovuje:

„Program zasadnutia a potrebné pracovné dokumenty sú členom Komisie zasielané v lehote a v pracovných jazykoch stanovených v súlade s článkom 25.“

- 87 Je všeobecne známe, že pracovné dokumenty Komisie sú predkladané spravidla v nemčine, vo francúzštine a v angličtine.

- 88 Komisia pritom v rámci opatrení na zabezpečenie priebehu konania predložila nemecké, francúzske a anglické znenie záverečnej správy, spolu so záznamami pochádzajúcimi z generálneho sekretariátu Komisie datovanými 4. júna 2002, z ktorých vyplýva, že tieto znenia boli poskytnuté členom Komisie. Výhrada BA-CA je teda skutkovo nesprávna.

- 89 Rovnako je namieste zamietnuť návrh BA-CA na poskytnutie úplného prístupu k administratívne mu spisu Komisie. Z uvedeného totiž vyplýva, že toto opatrenie nie je potrebné na to, aby BA-CA mohla overiť, či záverečná správa vyšetrovateľa bola predložená v potrebných jazykových vyhotoveniach. Okrem toho BA-CA nespresnila, v rámci ktorých z jej ostatných žalobných dôvodov by bolo potrebné predložiť administratívny spis Komisie.
- 90 Z toho vyplýva, že je potrebné zamietnuť výhrady, ktoré BA-CA, BAWAG a PSK vzniesli proti záverečnej správe vyšetrovateľa.

2. O postavení priznanom politickej strane FPÖ správneho konania (veci T-260/02 a T-271/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

- 91 BA-CA, ÖVAG a NÖ-Hypo vytýkajú Komisii, že sa dopustila nezrovnalostí jednak tým, že priznala FPÖ postavenie navrhovateľa podľa článku 3 nariadenia č. 17, a jednak tým, že tejto politickej strane poskytla nedôverné verzie oznámení o výhradách. Tvrdia, že tieto rozhodnutia porušili články 3 a 20 nariadenia č. 17 a ich práva na obhajobu po prvé z dôvodu, že návrh FPÖ nebol pôvodom začatia konania Komisiou, keďže bol podaný po začatí konania, po druhé z dôvodu, že FPÖ sa nemohla odvolávať na oprávnený záujem o podanie návrhu podľa článku 3 nariadenia č. 17, keďže jej postavenie ako klienta banky bolo v tomto smere nepostačujúce, po tretie z dôvodu, že v čase prijatia týchto dvoch rozhodnutí už boli vykonané ústne vypočutia, a po štvrté z dôvodu, že Komisia nezískala od FPÖ záväzok dodržiavať povinnosti navrhovateľa. Podľa týchto žalobcov preto v dôsledku týchto nezrovnalostí musí byť napadnuté rozhodnutie zrušené.

92 Okrem toho spoločnosť BA-CA obviňuje Komisiu z toho, že porušila jej práva na obhajobu tým, že napriek viacerým žiadostiam v tomto smere jej pri tejto príležitosti neoznámila rozhodnutie, ktoré by bolo napadnuteľné súdnou cestou, a tým jej znemožnila podať žalobu proti poskytnutiu oznámení o výhradách. Ďalej tvrdí, že Komisia porušila Zmluvu o ES tým, že neurobila všetko, čo bolo v jej možnostiach, na ukončenie zneužívania oznámení o výhradách zo strany FPÖ a že nebránila zneužívaniu poskytnutých dokumentov zo strany FPÖ, najmä nepožadovala ich vrátenie.

93 Komisia je toho názoru, že výhrady vznesené v súvislosti s poskytnutím oznámení o výhradách FPÖ vôbec nesúvisia s predmetom tohto konania. Tvrdí, že povolenie dané FPÖ konať ako navrhovateľ nemalo ani najmenší vplyv na napadnuté rozhodnutie a že rozhodnutie, ktorým bolo povolené poskytnutie oznámení o výhradách FPÖ, by malo byť predmetom osobitného konania, keďže dodatočný návrh v rámci prejednávaneho sporu už nie je možný, ibaže by išlo o dôvody preklúzie.

94 Komisia v duplike dodáva, že žalobcovia nemajú aktívnu legitimáciu podľa článku 230 štvrtého odseku ES na napadnutie pripustenia FPÖ ako navrhovateľa a poskytnutia oznámení o výhradách, pretože tieto opatrenia nemajú vplyv na ich právne postavenie. Navyše Komisia tvrdí, že ovplyvnenie, ktoré uvádzajú, ako ani škoda, ktorú podľa vlastného vyjadrenia utrpeli, nie sú dôsledkom aktov Komisie, ale konania, pre ktoré sa FPÖ rozhodla neskôr a plne samostatne. Okrem toho Komisia tvrdí, že mala plné právo pripustiť FPÖ ako navrhovateľa a tým aj povinnosť poskytnúť jej oznámenia o výhradách.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

95 Článok 3 ods. 1 nariadenia č. 17 stanovuje, že keď Komisia „na návrh alebo z vlastnej iniciatívy“ konštatuje porušenie článku 81 ES alebo článku 82 ES, môže príslušným

podnikom alebo združeniam podnikov rozhodnutím nariadiť, aby takéto porušovanie ukončili. V zmysle článku 3 ods. 2 nariadenia č. 17 môžu takéto návrh podať fyzické alebo právnické osoby, ktoré uplatňujú oprávnený záujem. Ďalej z článkov 6 až 8 nariadenia Komisie (ES) č. 2842/98 z 22. decembra 1998 o vypočutí strán v určitých konaniach podľa článkov 81 a 82 zmluvy o ES (Ú. v. ES L 354, s. 18; Mim. vyd. 07/004, s. 204) vyplýva, že osoby, ktoré predložili takéto návrh, majú určité procesné práva, medzi ktoré patrí najmä právo dostať nedôverné znenie oznámenia o výhradách.

96 Po prvé, pokiaľ ide o otázku, či Komisia porušila článok 3 nariadenia č. 17 tým, že pripustila FPÖ do konania, je potrebné zamietnuť tvrdenie žalobcov, podľa ktorého takéto návrh nebolo možné platne podať po začatí konania o porušení z úradnej povinnosti. Nariadenia č. 17 a č. 2842/98 totiž na účely priznania postavenia navrhovateľa nevyžadujú, aby predmetný návrh bol pre Komisiu príčinou začatia konania o porušení a vyšetrovanie oznámeného porušenia sa ešte nezačalo. Inak by sa osobám s oprávneným záujmom na konštatovaní porušenia pravidiel hospodárskej súťaže zabránilo vo výkone procesných práv spojených s postavením navrhovateľa podľa článkov 6 až 8 nariadenia č. 2842/98 v priebehu konania.

97 Po druhé je namieste konštatovať, že Komisia správne prijala záver, že FPÖ sa mohla platne dovolávať svojho postavenia klienta bankových služieb v Rakúsku a skutočnosti, že protisúťažnými postupmi bola poškodená vo svojich ekonomických záujmoch, na účely zdôvodnenia oprávneného záujmu na podaní návrhu, aby Komisia konštatovala, že uvedené postupy predstavujú porušenie článkov 81 ES a 82 ES.

98 V tejto súvislosti nič nebráni tomu, aby konečný klient, ktorý kupuje tovary alebo služby, mohol vyhovieť pojmu oprávnený záujem v zmysle článku 3 nariadenia č. 17.

Súd prvého stupňa totiž usudzuje, že konečný klient, ktorý zdôvodní, že bol poškodený alebo by mohol byť poškodený vo svojich hospodárskych záujmoch z dôvodu predmetného obmedzenia hospodárskej súťaže, má oprávnený záujem v zmysle tohto ustanovenia na podanie návrhu alebo sťažnosti, aby Komisia konštatovala porušenie článkov 81 ES a 82 ES.

99 V tomto ohľade treba pripomenúť, že konečným účelom pravidiel usilujúcich sa o zabezpečenie, aby hospodárska súťaž nebola na vnútornom trhu skreslená, je zvýšenie blaha spotrebiteľa. Tento účel osobitne vyplýva zo znenia článku 81 ES. Hoci totiž zákaz zavedený odsekom 1 tohto ustanovenia možno vyhlásiť za neuplatniteľný na kartely, ktoré prispievajú k zlepšeniu výroby alebo distribúcie predmetného tovaru alebo k podpore technického či hospodárskeho pokroku, táto možnosť stanovená v článku 81 ods. 3 ES podlieha okrem iného podmienke, že umožní spotrebiteľom uvedených tovarov primeraný podiel na výhodách z toho vyplývajúcich. Právo a politika hospodárskej súťaže tak majú nepopierateľný dopad na konkrétne hospodárske záujmy konečných klientov, ktorí kupujú tovary alebo služby. Priznanie oprávneného záujmu o to, aby Komisia zistila porušenie článkov 81 ES a 82 ES, takým klientom — uplatňujúcim, že utrpeli hospodársku ujmu z dôvodu zmluvy alebo správania, ktoré môže obmedziť alebo skresliť hospodársku súťaž — pritom prispieva k dosiahnutiu cieľov práva hospodárskej súťaže.

100 Tento záver nemôže vyvrátiť skutočnosť, že FPÖ sa najprv odvolávala na všeobecný záujem, ktorý chcela chrániť ako opozičná politická strana, a až neskôr tvrdila, že bola oznámeným kartelom hospodársky poškodená ako konečný klient bankových služieb v Rakúsku. Uvedené prvé stanovisko ju totiž nemôže zbaviť možnosti neskôr uplatňovať na účely zdôvodnenia oprávneného záujmu v zmysle nariadenia č. 17 svoje postavenie klienta bánk, voči ktorým sa začalo konanie, ako aj ujmu majetkovej povahy, ktorú predmetnými dohodami údajne utrpela.

101 Po tretie, priznanie postavenia navrhovateľa a poskytnutie oznámenia o výhradách zainteresovanému účastníkovi nemôže byť podmienené tým, aby sa tak stalo pred akýmkoľvek ústnym vypočutím pred Komisiou. Nariadenia č. 17 a č. 2842/98 totiž nestanovujú špecifickú lehotu na to, aby tretia osoba navrhovateľ alebo sťažovateľ, ktorá preukázala oprávnený záujem, uplatnila svoje právo na zaslanie oznámenia o výhradách a na vypočutie v rámci konania o porušení. Články 7 a 8 nariadenia č. 2842/98 sa napríklad obmedzujú na ustanovenie, že Komisia uvedenému navrhovateľovi alebo sťažovateľovi predloží výhrady a stanoví lehotu, v ktorej môže písomne vyjadriť svoje stanovisko, pričom tieto tretie osoby môžu byť vypočuté aj ústne, ak o to požiadajú. Z toho vyplýva, že právo navrhovateľa alebo sťažovateľa na predloženie výhrad a byť vypočutý v správnom konaní o zistení porušenia článkov 81 ES a 82 ES možno vykonať, pokiaľ konanie prebieha.

102 Po štvrté, pokiaľ ide o tvrdenia týkajúce sa toho, ako FPÖ používala poskytnuté dokumenty, treba pripomenúť, že podľa článku 7 nariadenia č. 2842/98 táto politická strana mala ako žiadateľ právo dostať nedôverné znenie oznámení o výhradách. Komisia však nemôže iba na základe podozrení týkajúcich sa prípadného zneužívania týchto dokumentov obmedziť právo na poskytnutie oznámení o výhradách zakotvené v článku 7 nariadenia č. 2842/98 v prospech tretej osoby — navrhovateľa —, ktorá platne preukáže oprávnený záujem. Napokon možné použitie poskytnutých dokumentov zo strany FPÖ sa nedá pripísať Komisii, a preto nemôže ovplyvniť zákonnosť napadnutého rozhodnutia.

103 Z toho vyplýva, že žalobné dôvody žalobcov týkajúce sa pripustenia FPÖ do konania je potrebné zamietnuť ako nedôvodné, bez toho, aby Súd prvého stupňa musel rozhodnúť o ich prípustnosti.

3. Záver

104 Žalobné dôvody založené na porušení procesných pravidiel je teda potrebné zamietnuť v celom rozsahu.

B — *O žalobných dôvodoch založených na nesprávnom posúdení dohôd*

1. Úvodné pripomienky

¹⁰⁵ BAWAG a PSK (veci T-261/02 a T-263/02) navrhujú zrušiť napadnuté rozhodnutie v celom rozsahu, pričom nespochybňujú existenciu okrúhlych stolov, ale uplatňujú žalobný dôvod založený na porušení článku 81 ods. 1 ES z dôvodu nesprávneho posúdenia dohôd.

¹⁰⁶ Na jednej strane v podstate napádajú kvalifikáciu okrúhlych stolov ako jedinej kartelovej dohody. RLB, ÖVAG a NÖ-Hypo (veci T-262/02 a T-271/02) bez uplatnenia samostatného žalobného dôvodu napádajú kvalifikáciu okrúhlych stolov ako jedinej kartelovej dohody v rámci žalobných dôvodov založených na nedostatku cezhraničných účinkov dohôd a tvrdia, že spôsobilosť okrúhlych stolov ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi sa musí preskúmať osobitne pre každý z nich. Tieto tvrdenia budú preskúmané v rámci tohto žalobného dôvodu.

¹⁰⁷ Na druhej strane BAWAG a PSK tvrdia, že okrúhle stoly neviedli k vysokej úrovni zosúladovania medzi bankami, medzi ktorými vládla tvrdá konkurencia. Táto výhrada sa v podstate týka posúdenia závažnosti porušenia, a aj keby sa považovala za dôvodnú, nemôže viesť k zrušeniu napadnutého rozhodnutia v celom rozsahu. Bude preto preskúmaná neskôr, v súvislosti s návrhmi na zníženie pokuty, spoločne s ostatnými žalobnými dôvodmi týkajúcimi sa závažnosti porušenia.

2. O kvalifikácii okrúhlych stolov ako jediného porušenia (veci T-261/02 až T-263/02 a T-271/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

108 Žalobcovia v týchto veciach tvrdia, že Komisia nesprávne usúdila, že okrúhle stoly predstavujú jedinú ucelenú kartelovú dohodu. Predovšetkým tvrdia, že rôzne okrúhle stoly konali samostatne a „klub Lombard“ nemal voči nim koordinačnú ani riadiacu funkciu.

109 RLB (vec T-262/02) nepopiera, že medzi okrúhlymi stolmi zaoberajúcimi sa vkladmi a úvermi (okrúhle stoly o aktívnych a pasívnych operáciách, „klub Lombard“, okrúhly stôl kontrolórov) prebiehala výmena informácií, ale tvrdí, že „klub Lombard“ sa nikdy nezaoberal službami, ktoré mali cezhraničnú povahu. Navyše tvrdí, že Komisia spomenula existenciu ucelenej dohody prvýkrát až vo svojom vyjadrení k žalobe.

110 Komisia tvrdí, že je odôvodnené kvalifikovať okrúhle stoly ako ucelenú kartelovú dohodu. V prílohe k duplike predkladá niekoľko dokumentov patriacich do administratívneho spisu, aby preukázala úzku previazanosť okrúhlych stolov.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

111 Porušenie článku 81 ods. 1 ES môže vyplývať nielen z jednotlivého aktu, ale aj zo skupiny aktov alebo z pretrvávajúceho správania. Tento výklad nemožno spochybniť

z dôvodu, že jedna alebo viaceré zložky tejto skupiny aktov alebo tohto pretrvávajúceho správania by taktiež mohli samy osebe, brané jednotlivo, predstavovať porušenie tohto ustanovenia. Pokiaľ rôzne činnosti spadajú do „spoločného plánu“ vzhľadom na ich rovnaký cieľ skresľujúci hospodársku súťaž vnútri spoločného trhu, Komisia je oprávnená pripísať zodpovednosť za tieto činnosti v závislosti od účasti na porušení posudzovanom ako celok (pozri rozsudok Súdneho dvora zo 7. januára 2004, Aalborg Portland a i./Komisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Zb. s. I-123, bod 258).

- 112 V tomto smere odôvodnenie č. 73 napadnutého rozhodnutia uvádza toto: „Cieľom predmetných dohôd bolo obmedzenie a skreslenie hospodárskej súťaže medzi inštitúciami, ktoré sa zúčastňovali na okrúhlych stoloch, v rozsahu otázok, ktorými sa tieto stoly zaoberali. Uvedené dohody (a dohodnuté opatrenia na ich vykonanie) mali umožniť bankám zvýšiť ich zisky. Každá odchýlka od týchto kartelových dohôd — ktoré podľa bánk zaručovali ‚primeranú hospodársku súťaž‘ — naopak viedla k ‚erózii marží‘.“ Komisia teda na tomto mieste v podstate tvrdí, že existoval ucelený plán sledujúci cieľ vylúčenia hospodárskej súťaže prostredníctvom cien vo vzťahu k všetkým bankovým službám tvoriacim predmet okrúhlych stolov. Preto je namieste zamietnuť výhradu RLB, v zmysle ktorej Komisia spomenula existenciu jedinej ucelenej dohody prvýkrát vo svojom vyjadrení k žalobe.

- 113 Kvôli overeniu toho, či Komisia mohla v súlade s právom prijať na základe dôkazných prostriedkov, ktoré mala k dispozícii, záver, že zosúladovanie postupov v rámci rôznych okrúhlych stolov bolo súčasťou uceleného plánu sledujúceho obmedzenie hospodárskej súťaže, je namieste skúmať časti napadnutého rozhodnutia obsahujúce zistenia, o ktoré sa opiera záver o existencii jedinej kartelovej dohody, na ktoré Komisia odkazuje vo svojich duplikách predložených vo veciach T-261/02 až T-263/02 a T-271/02, a dokumenty predložené v prílohách k týmto duplikám, o ktoré sa tieto zistenia opierajú.

- 114 Po prvé Komisia na preukázanie toho, že „klub Lombard“ sa ako inšancia nadradená všetkým ostatným okrúhlym stolom zaoberal otázkami prislúchajúcimi početným osobitným okrúhlym stolom, odkazuje na dokumenty týkajúce sa jeho zasadnutí medzi 7. júnom 1995 a 8. májom 1996.
- 115 Pokiaľ ide o prvé z týchto zasadnutí, odôvodnenie č. 167 napadnutého rozhodnutia cituje „dôverný záznam“ vypracovaný riaditeľom CA o neformálnom stretnutí medzi zástupcami spoločností BA, CA, BAWAG, GiroCredit, RZB a PSK 24. mája 1995, ktorého predmetom boli otázky, ktoré mali byť preskúmané a rozhodnuté na zasadnutí „klubu Lombard“ 7. júna 1995. Tento dokument preukazuje, že „klub Lombard“ sa skutočne zaoberal otázkami prislúchajúcimi okrúhlym stolom, ktoré mali rôzne predmety vrátane cezhraničných služieb, napríklad zosúladenia úverových a vkladových úrokových sadzieb tak pre jednotlivcov, ako aj pre podniky, a iných úverových podmienok vrátane podmienok exportných úverov.
- 116 Pokiaľ ide o zasadnutie „klubu Lombard“ 8. mája 1996, odôvodnenie č. 248 napadnutého rozhodnutia odkazuje na tri dokumenty, z ktorých prvý je záznam z 10. mája 1996, založený do spisu NÖ-Hypo a určený okrem iného generálnym riaditeľom tejto banky, v zmysle ktorého „generálni riaditelia sa dohodli na určitých základných bodoch“ týkajúcich sa okrem iného obvyklej marže bánk (Hausbank-spanne) pri financovaní vývozov, úrokových sadzieb a iných podmienok rôznych druhov pôžičiek, uverejnenie úrokových sadzieb a manipulačných poplatkov. Druhý dokument dodáva, že „bol vypracovaný návrh minimálneho poplatku za operácie s nehnuteľnosťami a platobné operácie“, a tretí dokument obsahuje návrhy prijaté na tomto zasadnutí „klubu Lombard“. Aj tieto dokumenty potvrdzujú, že „klub Lombard“ sa zaoberal otázkami prislúchajúcimi početným osobitným okrúhlym stolom a rozhodoval o nich. Prvé dva z nich potvrdzujú ešte osobitnejšie zistenie, že „klub Lombard“ bol považovaný za kompetentný na to, aby sa vyslovil k určeniu cien určitých významných cezhraničných operácií, napríklad exportných úverov, platieb a transakcií s cennými papiermi.

117 Po druhé z dokumentov citovaných Komisiou v odôvodneniach č. 216 a č. 284 napadnutého rozhodnutia vyplýva, že „klub Lombard“ prijímal zásadné rozhodnutia. Odôvodnenie č. 216 napadnutého rozhodnutia odkazuje na spisový záznam o zasadnutí viedenského okrúhleho stola pre pasívne operácie a pre úvery jednotlivcom zo 6. februára 1996, ktorý bol adresovaný generálnemu riaditeľovi jednej z dotknutých bánk a slúžil na prípravu stretnutia „klubu Lombard“ naplánovaného na nasledujúci deň. Podľa tohto záznamu „očakáva sa, že „klub Lombard“ 7. februára [1996] prijme zásadné rozhodnutia zodpovedajúce“ určitým bodom, o ktorých sa diskutovalo pri okrúhlom stole. Odôvodnenie č. 284 napadnutého rozhodnutia cituje spisový záznam vyhotovený zamestnancom BAWAG-u o stretnutí okrúhleho stola „pasívne operácie“ z 25. októbra 1996, počas ktorého sa diskutovalo o znížení úrokových sadzieb pre vkladné knižky. Podľa tohto záznamu bol na 12. novembra 1996 naplánovaný spolkový okrúhly stôl o pasívnych operáciách, ktorý mal formulovať „odporúčania pre Lombard generálnych riaditeľov 13. novembra 1996“. Tieto dokumenty jasne uvádzajú, že autori očakávali, že „klub Lombard“ prijme zásadné rozhodnutia v otázkach, o ktorých sa diskutovalo počas iných okrúhlych stolov.

118 Po tretie Komisia preukázala, že „klub Lombard“ vykonával funkciu arbitra a obracali sa naň rôzne skupiny v prípade problémov s disciplínou, a to najmä na základe odkazu v odôvodnení č. 166 napadnutého rozhodnutia na interný záznam PSK, v ktorom je zhrnutá „výmena skúseností medzi bankami“ 24. mája 1995, podľa ktorej „plánuje sa, že disciplínou v oblasti podmienok sa bude zaoberať júnový „klub Lombard“, a účastníci boli toho názoru, väčšia disciplína sa dá očakávať iba vtedy, „ak sa dodržanie minimálnych marží stane „vecou ctí“ pre členov riaditeľstiev“. Tento dokument preukazuje, že „klub Lombard“ bol členmi ostatných okrúhlych stolov vnímaný ako vhodná inšancia na riešenie problémov s „disciplínou“ týkajúcou sa dodržiavania dohôd.

119 Po štvrté odôvodnenie č. 67 napadnutého rozhodnutia opisuje úzku previazanosť okrúhlych stolov a ich rozhodovacích procesov, keďže uvádza, že „v procese prijímania spoločného rozhodnutia je často potrebné... uskutočniť viacero okrúhlych stolov (vo väčšine prípadov viedenské a spolkové okrúhle stoly o aktívnych a/alebo pasívnych operáciách, „Minilombard“ a „klub Lombard“). Toto

zistenie sa zakladá na dvoch dokumentoch týkajúcich sa zasadnutia viedenského okrúhleho stola 30. augusta 1995, z ktorých vyplýva, že zástupcovia bánk diskutovali o ich reakcii na zníženie úrokových sadzieb zo strany OeNB. Predvídalo sa rozhodnutie o úrokových sadzbách úspor a úverov pre jednotlivcov počas nasledujúceho zasadnutia o aktívnych a pasívnych operáciách 7. septembra 1995, pričom konečné rozhodnutie o prípadnej úprave úrokových sadzieb úverov pre podniky mal prijať „klub Lombard“ 13. septembra 1995 na základe návrhu vypracovaného na zasadnutí „Minilombardu“ 8. septembra 1995. Z týchto súhlasných dokumentov vyplýva, že okrúhle stoly o aktívnych a pasívnych úrokových sadzbách pre jednotlivcov a podniky boli súčasťou spoločného plánu sledujúceho celkové zníženie hospodárskej súťaže prostredníctvom úrokových sadzieb.

120 Po piate v odôvodneniach č. 126, č. 130 a č. 237 napadnutého rozhodnutia sa uvádzajú príklady na ilustráciu skutočnosti, že okrúhle stoly niekedy organizovali spoločné zasadnutia, že právomoci okrúhlych stolov sa prekrývali a že okrúhle stoly sa navzájom informovali o svojich aktivitách. Aj keď odôvodnenie č. 126 opisuje okrúhly stôl kontrolórov v decembri 1994, odôvodnenie č. 130 naopak odkazuje na okrúhly stôl finančných riaditeľov na začiatku januára 1995. Pozvánka na tento okrúhly stôl, podľa ktorej mali byť skúmané úrokové sadzby krátkodobých vkladov a úverov, nasvedčuje, že účastníci, ktorí nemali priamy vplyv na určenie úrokových sadzieb pre krátkodobé úvery s fixnou úrokovou sadzbou vo vlastnej banke, museli pozvať zodpovednú osobu za „veľkých klientov“ (napríklad člena okrúhleho stola zodpovedných osôb za „veľkých klientov“), aby ich sprevádzala. V odôvodnení č. 237 sa cituje odkaz, ktorý združenie regionálnych hypotekárnych bánk adresovalo svojim členom, ktorý ich informoval o zasadnutí „Minilombardu“ 23. apríla 1996 a predvídal podobný proces prijatia rozhodnutia, aký bol opísaný v bode 119 vyššie.

121 Tieto skutočnosti, hodnotené ako celok, odôvodňujú záver Komisie, podľa ktorého existovala zásadná dohoda medzi všetkými bankami, ktoré sa zúčastňovali na kartelovej dohode na vylúčenie hospodárskej súťaže prostredníctvom cien, týkajúcej sa širokého okruhu bankových služieb určených tak pre jednotlivcov, ako aj pre

podniky vrátane „veľkých klientov“. Skutočnosť, že citované dokumenty neodkazujú výslovne na všetky bankové služby, ktorých sa týkali rôzne zasadnutia, ani na všetky okrúhle stoly, nemá vplyv na tento záver.

122 Aj keď je pravda, že Komisia sa v tejto súvislosti rovnako odvolala na určité dokumenty, ktoré nie sú podstatné pre podopretie jej záveru z dôvodu, že sa nevzťahujú na obdobie porušenia a netýkajú sa „klubu Lombard“ vo Viedni (ako je to v prípade dokumentov citovaných v odôvodneniach č. 66, č. 107 a č. 160 napadnutého rozhodnutia týkajúcich sa vykonania rozhodnutí „klubu Lombard“ na úrovni okrúhlych stolov), táto skutočnosť nemôže spochybniť záver, podľa ktorého okrúhle stoly boli súčasťou uceleného plánu sledujúceho spoločný cieľ.

123 Z dokumentov hodnotených v bodoch 114 až 121 vyššie okrem toho vyplýva, že rozhodnutia „klubu Lombard“ sa týkali predovšetkým zásadných otázok a boli detailne pripravené na iných okrúhlych stoloch. Týmto rozdelením úloh sa dá ľahko vysvetliť, v rozpore s tvrdeniami RLB, ako mohli generálni riaditelia bánk združených v „klube Lombard“ riadiť kartelovú dohodu, pričom sa stretli iba jedenásťkrát ročne.

124 Okrem toho je namieste zamietnuť tvrdenie BAWAG-u a PSK, ktoré sa snažia minimalizovať dôkaznú hodnotu týchto dokumentov tvrdením, že „úloha ‚klubu Lombard‘ bola nesprávne vnímaná a nadhodnotená zo strany účastníkov ostatných stretnutí, ktorými boli vo všeobecnosti členovia stredného manažmentu“. Autorom alebo adresátom časti dokumentov hodnotených vyššie boli totiž generálni riaditelia určitých bánk, ktorí sa osobne zúčastňovali na stretnutiach „klubu Lombard“, a tak dokonale poznali jeho úlohu. Nedá sa preto Komisii vytýkať, že by nadhodnotila dôkaznú hodnotu týchto dokumentov.

- 125 Nakoniec v rozpore s tvrdeniami BAWAG-u a PSK z hodnotených dokumentov vyplýva, že odkazy na riadiacu úlohu „klubu Lombard“ v odôvodneniach č. 304 a č. 306 napadnutého rozhodnutia nepredstavujú izolované prípady. Potvrďuje to aj interný záznam CA, ktorý predložili BAWAG a PSK ako prílohu k svojim žalobám, informujúci adresátov o obsahu okrúhleho stola o aktívnych a pasívnych operáciách 17. apríla 1996. Tento záznam predvída vypracovanie návrhu, ktorý sa mal najprv zosúladiť v rámci tohto okrúhleho stola a potom byť predmetom diskusie, prípadne dohody v rámci „klubu Lombard“.
- 126 Z uvedeného vyplýva, že výhrady smerujúce proti kvalifikácii okrúhlych stolov ako jediného uceleného kartelu nie sú dôvodné.

C — O výbere adresátov napadnutého rozhodnutia (vec T-271/02)

1. Tvrdenia účastníkov konania

a) Tvrdenia žalobcov

- 127 Spoločnosti ÖVAG a NÖ-Hypo sú toho názoru, že výber adresátov napadnutého rozhodnutia je v rozpore s právom, pokiaľ ide o ne. Nespochybnujú kritériá, ktoré boli podľa nich použité pri tomto výbere, t. j. frekvencia účasti na hlavných okrúhlych stoloch a veľkosť inštitúcie na rakúskom bankovom trhu. Tvrdia však, že uplatnenie týchto kritérií je v rozpore s právom, keďže nie je dostatočne odôvodnené, zakladá sa na nesprávnych skutkových zisteniach a nerešpektuje

zásadu rovnosti zaobchádzania. ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že napadnuté rozhodnutie neuvádza, z akých dôvodov a na základe akých kritérií boli ako „najdôležitejšie okružle stoly“ určené okružle stoly vo Viedni a spolkové okružle stoly o aktívnych a/alebo pasívnych operáciách vrátane okružlých stolov o úveroch pre jednotlivcov a o slobodných povolaniach, „Minilombard“ a okružlých stolov kontrolórov.

128 Okrem toho Komisii vytýkajú, že v napadnutom rozhodnutí nezaujala stanovisko k ich tvrdeniu, podľa ktorého rozhodovací proces okružlých stolov bol určený „úzkym okruhom“ veľkých bánk, medzi ktoré nepatrili, a ktorý bol podľa nich najdôležitejším okružlým stolom.

129 ÖVAG a NÖ-Hypo uznávajú, že sa zúčastnili na niektorých okružlých stoloch, ktoré sa v napadnutom rozhodnutí považujú za „najdôležitejšie“, ale tvrdia, že frekvencia ich účasti na nich bola nízka a jednoznačne nižšia nielen ako väčšiny ostatných bánk, ktoré sú adresátmi rozhodnutia, ale aj ako niektorých bánk, ktorým rozhodnutie nebolo adresované.

130 Uvádzajú, že napadnuté rozhodnutie niekoľkokrát uvádza účasť bánk CA, BA, RZB, Erste alebo GiroCredit, PSK a (menej často) BAWAG na „úzkom okruhu bánk“, v rámci ktorého sa stretávali zástupcovia najväčších rakúskych bánk, najmä na prípravu „klubu Lombard“. Tvrdia, že proces zosúladovania v pravom zmysle slova bol určený týmto „úzkym okruhom“, do ktorého nepatrili. Podľa ÖVAG-u a NÖ-Hypo by bol okruh adresátov napadnutého rozhodnutia úplne iný, ak by Komisia ako „hlavný okružlý stôl“ správne kvalifikovala „klub Lombard“, a najmä stretnutia „úzkého okruhu“, kde boli pripravené všetky rozhodnutia.

- 131 ÖVAG a NÖ-Hypo sú ďalej toho názoru, že napadnuté rozhodnutie sa na ne zameriava neodôvodnene, a to so zreteľom na kritérium veľkosti bánk, a že Komisia porušila zásadu rovnosti zaobchádzania tým, že ich určila ako adresátov napadnutého rozhodnutia.

b) Tvrdenia Komisie

- 132 Komisia tvrdí, že veľkosť inštitúcií na rakúskom trhu nebola použitá ako kritérium výberu a že adresáti napadnutého rozhodnutia boli vybratí výlučne na základe frekvencie ich účasti na hlavných okrúhlych stoloch. Nesúhlasí s tvrdením, podľa ktorého sa ÖVAG a NÖ-Hypo zúčastňovali na okrúhlych stoloch jednoznačne menej často ako väčšina ostatných adresátov napadnutého rozhodnutia.

- 133 Komisia je toho názoru, že nemala povinnosť na účely rozhodnutia zohľadniť existenciu užšieho okruhu bánk. Uvádza, že jedinou skutočnosťou, na základe ktorej boli ÖVAG a NÖ-Hypo určené ako adresáti rozhodnutia, bola frekvencia ich účasti na hlavných okrúhlych stoloch, spoločne s ostatnými bankami, a skutočnosť, že v rámci okrúhlych stolov sa dohodli na uplatniteľných úrokoch a podmienkach. V duplike dodáva, že aj keď si niektorí členovia „klubu Lombard“ mohli vopred zosúladiť svoje postupy a vymeniť si informácie, tieto čiastočné zosúladenia slúžili iba na prípravu zosúladenia v rámci rôznych okrúhlych stolov.

2. Posúdenie Súdom prvého stupňa

a) O kritériách použitých Komisiou a o veľkosti inštitúcií

- 134 Na úvod je vhodné uviesť, že tvrdenie ÖVAG-u a NÖ-Hypo, podľa ktorého bola veľkosť podnikov použitá ako kritérium na určenie adresátov napadnutého rozhodnutia, vychádza z nesprávneho výkladu odôvodnenia č. 470 napadnutého rozhodnutia, v ktorom sa uvádza najmä toto:

„Adresáti tohto rozhodnutia boli určení na základe osobitne častej účasti na hlavných okrúhlych stoloch: okrúhle stoly „aktívne a/alebo pasívne operácie“ vo Viedni a na spolkovej úrovni (vrátane okrúhlych stolov o úveroch pre jednotlivcov a slobodné povolania), okrúhly stôl „Minilombard“, a okrúhle stoly kontrolórov. Okrem toho s výnimkou NÖ-Hypo a RBW (od júla 1997 RLB) zohrávali dôležitú úlohu na rakúskom bankovom trhu z dôvodu ich veľkosti.“

- 135 Posledná veta tohto odôvodnenia neuvádza kritérium použité Komisiou, ale oznamuje výsledok uplatnenia jediného použitého kritéria, ktorým je častá účasť na hlavných okrúhlych stoloch, premietnutý na veľkosť dotknutých podnikov.

- 136 Preto výhrady žalobcov týkajúce sa použitia údajného kritéria veľkosti podnikov sú neopodstatnené.

- 137 Za predpokladu, že ÖVAG a NÖ-Hypo chcú okrem toho tvrdiť, že Komisia mala použiť veľkosť podnikov ako kritérium výberu adresátov, treba uviesť, že takéto tvrdenie nie je možné prijať.

138 Podľa ustálenej judikatúry totiž okolnosť, že voči hospodárskemu subjektu, ktorý sa nachádzal v podobnom postavení ako žalobca, Komisia nekonštatovala žiadne porušenie, v nijakom prípade neumožňuje vylúčiť porušenie zistené voči tomuto žalobcovi, ak bolo správne preukázané (rozsudok Súdneho dvora z 31. marca 1993, Ahlström Osakeyhtiö a i./Komisia, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 a C-125/85 až C-129/85, Zb. s. I-1307, bod 146).

139 Z tejto judikatúry vyplýva, že Komisia správne adresovala každému podniku, v prípade ktorého bolo preukázané porušenie, rozhodnutie, ktorým bolo toto porušenie zistené a ktorým bola podniku uložená sankcia. Tvrdenia založené na porovnávaní postavenia adresáta takého rozhodnutia s postavením iných podnikov (či už ide o adresátov tohto rozhodnutia, alebo nie) v nijakom prípade nemôžu spochybniť legalitu rozhodnutia v rozsahu, v akom zisťuje a sankcionuje skutočne preukázané porušenie. Takéto tvrdenia sú preto neopodstatnené, pokiaľ ide o výber ÖVAG-u a NÖ-Hypo ako adresátov rozhodnutia.

b) O identifikácii hlavných okrúhlych stolov

O odôvodnení

140 V odôvodnení č. 470 napadnutého rozhodnutia, už citovanom v bode 134 vyššie, sú za „hlavné okrúhle stoly“ označené okrúhle stoly „aktívne a/alebo pasívne operácie“ vo Viedni a na spolkovej úrovni (vrátane okrúhlych stolov o úveroch pre jednotlivcov a slobodné povolania), okrúhly stôl „Minilombard“, a okrúhle stoly kontrolórov.

141 Jednotlivé okružle stoly sú opísané v odôvodnení č. 51 napadnutého rozhodnutia, kde sa vo vzťahu k väčšine uvedených okrúhlych stolov jasne uvádza, prečo sa im prisudzuje osobitná dôležitosť. Je pravda, že význam „Minilombardu“ nie je výslovne vysvetlený v tomto odôvodnení. Ako však správne uvádza Komisia, je samozrejmé, že okrúhly stôl zaoberajúci sa úrokovými sadzbami úverov poskytovaných obchodným klientom je osobitne dôležitý. Táto dôležitosť musela byť zjavná pre banky, ktorým bolo napadnuté rozhodnutie adresované.

142 Keďže Komisia uviedla dôvody, pre ktoré kvalifikovala určité okružle stoly ako osobitne dôležité, nemala povinnosť ďalej vysvetliť, prečo neprisúdila podobnú dôležitosť iným okrúhlym stolom.

143 Výhrada založená na nedostatočnom odôvodnení výberu „hlavných okrúhlych stolov“ preto nie je dôvodná.

O posúdení dôležitosti okrúhlych stolov a o „úzkom okruhu bánk“

144 V prípade takej komplexnej siete dohôd, o akú ide v prejednávanej veci, má Komisia širokú diskrečnú právomoc na určenie toho, ktoré z rôznych postupov zosúladovania bude považovať za osobitne významné, pričom táto voľba môže byť predmetom iba obmedzeného súdneho preskúmania. V tomto smere Komisia mohla bez toho, aby sa dopustila zjavnej chyby, prisúdiť väčšiu dôležitosť všeobecným okrúhlym stolom v hlavnom meste než regionálnym alebo špecializovaným postupom zosúladovania, keďže prvé menované mohli mať vplyv na posledné menované. Skutočnosť, že do okrúhlych stolov, ktoré Komisia kvalifikovala ako

osobitne dôležité, boli zapojené banky usadené skôr vo Viedni ako v iných mestách alebo regiónoch, nie je takej povahy, že by mohla spochybniť záver, podľa ktorého bol výber Komisie legitímny.

- 145 Komisia takisto neprekročila hranice svojej diskrečnej právomoci tým, že odmietla zaradiť medzi najdôležitejšie okrúhle stoly „úzky okruh bánk“, v rámci ktorého si najväčšie banky zosúlaďovali svoj postup pred okrúhlymi stolmi. Okrem toho ÖVAG a NÖ-Hypo sa nemôžu odvolávať na situáciu iných podnikov zúčastnených na porušení, aby napadli skutočnosť, že boli zahrnuté medzi adresátov napadnutého rozhodnutia.

c) O frekvencii účasti ÖVAG-u a NÖ-Hypo na hlavných okrúhlych stoloch

- 146 Pokiaľ ide o frekvenciu účasti spoločností ÖVAG a NÖ-Hypo na okrúhlych stoloch, z tabuľky, ktorú Komisia predložila v prílohe k svojmu vyjadreniu k žalobe a ktorej obsah nie je spochybňovaný, vyplýva, že obe inštitúcie sa zúčastnili na všetkých okrúhlych stoloch. Je pravda, že účasť NÖ-Hypo na „Minilombarde“ (3 stretnutia z 21) a na okrúhlom stole kontrolórov (1 stretnutie zo 40) sa javí byť málo významná. Naopak, NÖ-Hypo sa zúčastnila na 14 stretnutiach spolkových okrúhlych stolov z celkových 15 a na 32 okrúhlych stoloch vo Viedni z celkových 50. Pokiaľ ide o ÖVAG, z uvedenej tabuľky vyplýva, že táto spoločnosť bola prítomná na všetkých stretnutiach spolkových okrúhlych stolov, 42 stretnutiach okrúhlych stolov vo Viedni z celkových 50, na 17 zasadnutiach „Minilombardu“ z celkových 21 a na 14 stretnutiach okrúhleho stola kontrolórov z celkových 40. Výhradu, podľa ktorej Komisia nesprávne posúdila frekvenciu účasti ÖVAG-u a NÖ-Hypo na hlavných okrúhlych stoloch, je preto potrebné zamietnuť.

d) Záver

- 147 Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že je namieste zamietnuť výhrady ÖVAG-u a NÖ-Hypo týkajúce sa výberu adresátov napadnutého rozhodnutia.

D — O dokazování pomocou dokumentov pochádzajúcich z roku 1994 (vec T-271/02)

1. Tvrdenia účastníkov konania

- 148 ÖVAG a NÖ-Hypo vytýkajú Komisii, že porušila povinnosť odôvodnenia tým, že niektoré dôležité zistenia oprela o dokumenty z obdobia predchádzajúceho obdobiu, pre ktoré bolo porušenie zistené. Okrem toho tvrdia, že používanie týchto dokumentov mohlo mať vplyv na rozhodnutie o pokutách.

- 149 Komisia uznáva, že sa odvolala na dokumenty z roku 1994, aby opísala všeobecný kontext kartelovej dohody. Tvrdí však, že zistenia týkajúce sa porušení sa opierajú o dokumenty z roku 1995.

2. Posúdenie Súdom prvého stupňa

- 150 Povinnosť odôvodnenia nemôže byť porušená tým, že sa použijú dokumenty z obdobia predchádzajúceho obdobiu, ktorého sa týka napadnuté rozhodnutie. Je totiž legitímne, ak Komisia v rozhodnutí, ktorým sa ukladajú pokuty, opíše širší kontext správania, ktoré predstavuje porušenie.

151 ÖVAG a NÖ-Hypo okrem toho tvrdia, že nenapádajú obsah oznámenia o výhradách. Nenapádajú ani presnosť konkrétnych zistení v napadnutom rozhodnutí z dôvodu, že by sa nezakladali na dôkazoch z relevantného obdobia.

152 Za týchto okolností odkaz na dokumenty z obdobia predchádzajúceho obdobiu, pre ktoré bolo porušenie zistené v napadnutom rozhodnutí, nemôže ovplyvniť platnosť napadnutého rozhodnutia.

E — O žalobných dôvodoch založených na nedostatku vplyvu okrúhlych stolov na obchod

1. Úvodné pripomienky

153 Všetci žalobcovia tvrdia, že okrúhle stoly „klubu Lombard“ nespádajú pod zákaz uvedený v článku 81 ods. 1 ES, keďže nemohli ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi.

154 V napadnutom rozhodnutí Komisia posudzovala možnosť ovplyvnenia obchodu medzi členskými štátmi ucelene, pre všetky okrúhle stoly spoločne. Výsledkom tohto uceleného skúmania, ktorý je uvedený v odôvodneniach č. 442, č. 451 a č. 469 napadnutého rozhodnutia, sa dá zhrnúť takto:

— sieť, ktorú vytvoril „klub Lombard“, sa skladala z veľkého počtu navzájom úzko prepojených okrúhlych stolov a pokrývala celé územie Rakúska,

- zahŕňala takmer všetky rakúske úverové inštitúcie,
- týkala sa všetkých bankových produktov a služieb ponúkaných v Rakúsku,
- protisúťažný cieľ okrúhlych stolov je nesporný,
- kartelová dohoda zmenila podmienky hospodárskej súťaže v celom Rakúsku,
- bola takej povahy, že z pohľadu dopytu mala vplyv na správanie podnikov a spotrebiteľov, ktoré sa priamo alebo nepriamo spájalo s cezhraničným obchodom,
- bola zároveň takej povahy, že ovplyvňovala rozhodnutia zahraničných bánk vstúpiť na rakúsky trh,
- preto mohla citelne ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi.

Tento záver je v odôvodneniach č. 454 až 465 ilustrovaný viacerými príkladmi týkajúcimi sa jednak dopytu, jednak ponuky.

155 Žalobcovia napádajú toto posúdenie. Po prvé uvádzajú niektoré všeobecné úvahy týkajúce sa výkladu kritéria cezhraničnosti a jeho uplatnenie v prejednávanej veci, pričom najmä tvrdia, že možnosť jednotlivých okrúhlych stolov ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi sa mala preskúmať oddelene pre každý z nich. Po druhé napádajú príklady potenciálneho ovplyvnenia obchodu medzi členskými štátmi, ktoré Komisia uvádza v odôvodneniach č. 454 až 465 napadnutého rozhodnutia. Po tretie RLB sa odvoláva na osobitnú situáciu RBW.

2. O výklade kritéria možnosti vplyvu na obchod medzi členskými štátmi a o jeho uplatnení v prejednávanej veci

a) Tvrdenia účastníkov konania

156 Žalobcovia tvrdia, že dohody „klubu Lombard“ predstavovali čisto vnútroštátnu kartelovú dohodu, keďže sa na nich zúčastnili len rakúske úverové inštitúcie a ich cieľom bolo poskytovanie služieb iba na rakúskom národnom trhu, či dokonca na regionálnych alebo miestnych trhoch.

157 Spoločnosť RLB sa odvoláva na zásadu subsidiarity zakotvenú v článku 5 ES, ktorá podľa nej bráni širokému výkladu pojmu medzištátneho vplyvu v článku 81 ods. 1 ES. Podľa jej názoru cieľ zachovania neskreslenej hospodárskej súťaže sa môže dostať do konfliktu s inými cieľmi hospodárskej politiky, napríklad s cieľom menovej stability, pričom riešenie týchto konfliktov je nakoniec politické. Pripomína, že Komisia najmenej do roku 1986 považovala dohody medzi bankami, ktoré sa týkali výlučne úrokových sadzieb a ktoré boli povolené alebo odsúhlasené vnútroštátnymi orgánmi, za legítimný nástroj menovej politiky členských štátov. RLB sa odvoláva na

účasť OeNB na okrúhlych stoloch a tvrdí, že neprináleží Komisii, aby vo veci, ktorej vplyv je citeľný iba na rakúskom území, nanútila svoj súčasný pohľad na vzťah medzi politikou hospodárskej súťaže a menovou politikou namiesto pohľadu rakúskeho orgánu bankového dohľadu.

158 Všetci žalobcovia tvrdia, že možnosť vplyvu jednotlivých okrúhlych stolov na obchod medzi členskými štátmi sa musí posudzovať oddelene pre každý z nich. Na podporu ich tvrdenia, že medzi okrúhlymi stolmi neexistuje také spojenie, ktoré by odôvodňovalo posudzovať ich vplyvy ucelene, tvrdia jednak, že kvalifikácia okrúhlych stolov ako jedinej kartelovej dohody je nesprávna, a jednak, že bankové služby, ktorých sa týkali jednotlivé okrúhle stoly, predstavujú odlišné trhy. RZB, ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že ak jednotlivé dohody individuálne nemôžu mať medzištátny vplyv, cezhraničná povaha všetkých dohôd nemôže vyplývať z uceleného skúmania. BAWAG, RLB, PSK a Erste zdôrazňujú, že z cezhraničnej povahy služieb, ktorých sa týka niekoľko okrúhlych stolov, sa nedá vyvodiť záver, že takýto vplyv majú všetky dohody ako celok. Nakoniec RLB je toho názoru, že je potrebné oddelené skúmanie v prípade viacstranných medzibankových cenníkov, ktorými sa zaoberali okrúhle stoly o platbách, pretože na súvisiace dohody by sa mohla vzťahovať výnimka podľa článku 81 ods. 3 ES.

159 Žalobcovia sú toho názoru, že sa nedá všeobecne tvrdiť, že kartelová dohoda pokrývajúca celé územie jedného členského štátu môže mať z dôvodu svojej povahy citeľný vplyv na obchod medzi členskými štátmi. Z judikatúry (rozsudok Súdneho dvora z 21. januára 1999, Bagnasco a i., C-215/96 a C-216/96, Zb. s. I-135) a z rozhodovacej praxe Komisie <rozhodnutie Komisie 1999/687/ES z 8. septembra 1999 týkajúce sa konania na základe článku 81 ES [IV/34.010 Nederlandse Vereniging van Banken (dohoda GSA z roku 1991), IV/33.793 Nederlandse Postorderbond, IV/34.234 Verenigde Nederlandse Uitgeversbedrijven a IV/34.888 Nederlandse Organisatie van Tijdschriften Uitgevers/Nederlandse Christelijke Radio Vereniging] [Ú. v. ES L 271, s. 28, ďalej len „rozhodnutie Holandské banky II“]> vyvodzujú, že to platí osobitne pre dohody medzi úverovými inštitúciami. Podľa nich na to, aby sa mohla určiť cezhraničná povaha „národnej“ kartelovej dohody, treba

okrem územného rozsahu aj ďalšie okolnosti (ktoré v prejednávanej veci nie sú dané). Podľa časti žalobcov je v tomto smere nevyhnutné, aby výsledkom kartelovej dohody bolo rozdelenie trhu.

160 V tomto smere žalobcovia uvádzajú, že nebolo prijaté ani plánované nijaké opatrenie s cieľom vylúčenia zahraničných konkurentov z rakúskeho trhu. Na jednej strane tvrdia, že takéto opatrenia neboli potrebné, lebo bankové služby, ktorých sa týkali najdôležitejšie dohody (vklady a úvery poskytované jednotlivcom a malým podnikom), boli málo zaujímavé pre zahraničné banky. Podľa nich to bolo tak po prvé preto, lebo existovali významné prekážky vstupu na trh (najmä preferencie klientov v prospech miestnych bánk, jazykové prekážky a potreba mať k dispozícii širokú sieť pobočiek), po druhé preto, lebo z poskytovania týchto služieb sa nedosahovali významné zisky, a po tretie preto, lebo trh týchto služieb v Rakúsku bol saturovaný. Na druhej strane tvrdia, že na rakúskom trhu boli prítomné zahraničné banky.

161 Komisia nesúhlasí s týmito tvrdeniami.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

O zásadách posudzovania možnosti vplyvu na obchod medzi členskými štátmi

162 Cieľom podmienky vplyvu na obchod medzi členskými štátmi uvedenej v článku 81 ods. 1 ES je v rámci právnej úpravy hospodárskej súťaže určiť pôsobnosť práva Spoločenstva a právnych poriadkov členských štátov. Preto do pôsobnosti práva Spoločenstva patria všetky kartelové dohody a postupy schopné ovplyvňovať obchod

medzi členskými štátmi spôsobom, ktorý by mohol škodiť napĺňaniu cieľov jednotného trhu medzi členskými štátmi, najmä rozdelením vnútroštátnych trhov alebo zmenou štruktúry hospodárskej súťaže na spoločnom trhu. Naopak konania, ktorých vplyv sa nachádza vnútri územia jediného členského štátu, patria do pôsobnosti vnútroštátneho právneho poriadku (rozsudok Súdneho dvora z 31. mája 1979, Hugin/Komisija, 22/78, Zb. s. 1869, bod 17).

- 163 Podľa ustálenej judikatúry na to, aby dohoda medzi podnikmi mohla ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, musí na základe súhrnu objektívnych právnych a skutkových okolností umožniť s dostatočnou mierou pravdepodobnosti predpokladať, že by mohla mať priamy alebo nepriamy, aktuálny alebo potenciálny vplyv na obchodné toky medzi členskými štátmi v takom smere, že by mohla poškodiť dosiahnutie cieľa jednotného trhu medzi štátmi (rozsudky Súdneho dvora z 11. júla 1985, Remia a i./Komisia, 42/84, Zb. s. 2545, bod 22). Vplyv na obchod v rámci Spoločenstva je preto vo všeobecnosti výsledkom spojenia viacerých činiteľov, ktoré by jednotlivo neboli nevyhnutne určujúce (rozsudky Súdneho dvora z 15. decembra 1994, DLG, C-250/92, Zb. s. I-5641, bod 54; Bagnasco a i., už citovaný v bode 159 vyššie, bod 47, a z 29. apríla 2004, British Sugar/Komisija, C-359/01 P, Zb. s. I-4933, bod 27).

- 164 V tomto smere nie je dôležité, či je vplyv kartelu na obchod nepriaznivý, neutrálny alebo priaznivý. Obmedzenie hospodárskej súťaže je totiž spôsobilé ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi vtedy, ak je spôsobilé odkloniť obchodné toky zo smeru, ktorý by inak nabrali (rozsudok Súdneho dvora z 29. októbra 1980, Van Landewyck a i./Komisia, 209/78 až 215/78 a 218/78, Zb. s. 3125, bod 172). Preto je potrebné zamietnuť tvrdenie niektorých žalobcov v prejednávanej veci, podľa ktorého na prijatie záveru o spôsobilosti kartelu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi sa môžu zohľadniť iba účinky rozdelenia trhu.

165 Tento široký výklad kritéria možnosti ovplyvnenia obchodu medzi členskými štátmi nie je v rozpore so zásadou subsidiarity, na ktorú sa odvoláva RLB. Ako totiž Komisia správne uvádza, Zmluva stanovuje, že prípadné rozpory medzi zachovaním neskreslenej hospodárskej súťaže a inými legitímnymi cieľmi hospodárskej politiky sa majú riešiť použitím článku 81 ods. 3 ES. Toto ustanovenie sa teda môže považovať za špeciálne ustanovenie, ktoré vykonáva zásadu subsidiarity v oblasti kartelových dohôd. Na túto zásadu sa preto nedá odvolať pre obmedzenie rozsahu pôsobnosti článku 81 ES (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdu prvého stupňa z 23. októbra 2003, Van den Bergh Foods/Komisia, T-65/98, Zb. s. II-4653, bod 197).

166 Ďalej je potrebné zdôrazniť, že spôsobilosť kartelu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, t. j. jeho potenciálny vplyv, postačuje na to, aby spadol do pôsobnosti článku 81 ES bez toho, aby bolo potrebné preukázať skutočný dosah na obchod (rozsudok Bagnasco a i., už citovaný v bode 159 vyššie, bod 48, a rozsudok Súdneho dvora zo 17. júla 1997, Ferriere Nord/Komisia, C-219/95 P, Zb. s. I-4411, bod 19). Skutočnosť, že v prejednáwanej veci ide o dodatočné posúdenie porušenia, ktoré sa stalo v minulosti, nemôže zmeniť toto kritérium, keďže aj v tomto prípade postačuje potenciálny vplyv kartelu na obchod. Je preto namieste zamietnuť tvrdenia spoločností Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo, podľa ktorých údajný nedostatok vplyvu dohôd na trh sa mal zohľadniť ako znak nemožnosti dohôd ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi.

167 Je však potrebné, aby potenciálny vplyv kartelu na medzištátny obchod bol citeľný alebo, povedané inými slovami, aby nebol bezvýznamný (rozsudok Súdneho dvora z 28. apríla 1998, Javico, C-306/96, Zb. s. I-1983, body 12 až 17; rozsudok Súdu prvého stupňa z 19. marca 2003, CMA CGM a i./Komisia, T-213/00, Zb. s. II-913, ďalej len „rozsudok FETTCSA“, bod 207).

O ucelenom skúmaní cezhraničného vplyvu okrúhlych stolov

168 Pokiaľ ide o otázku, či Komisia mala právo v prejednávanej veci hodnotiť tento potenciálny vplyv ucelene na všetky zosúladovacie postupy uskutočnené pri okrúhlych stoloch „siete Lombard“, z judikatúry vyplýva, že vplyvy na obchod medzi členskými štátmi dohôd, medzi ktorými existuje priame spojenie a ktoré sú neoddeliteľnými časťami jedného celku, sa musia preskúmať spoločne, pričom dohody, medzi ktorými neexistuje priame spojenie a ktoré sa týkajú rozdielnych činností, sa musia preskúmať oddelene (rozsudok Súdu prvého stupňa zo 14. mája 1997, VGB a i./Komisia, T-77/94, Zb. s. II-759, body 126, 142 a 143).

169 V rozpore s tvrdeniami ÖVAG-u a NÖ-Hypo v tomto smere nie je rozhodujúca otázka, či ide o jednotné zmluvné konštrukcie, ktoré sú jednoduché, týkajú sa produktov rovnakého druhu a ktorých význam pre medzištátny obchod je zjavný.

170 Spojenie, ktoré odôvodňuje a vyžaduje spoločné skúmanie možnosti ovplyvnenia obchodu medzi členskými štátmi, totiž existuje najmä medzi dohodami alebo inými konaniami, ktoré predstavujú jediné porušenie. Pritom ako vyplýva z bodov 111 až 125 tohto rozsudku, Komisia mohla legálne prijať záver, že zosúladovacie postupy v rámci rôznych okrúhlych stolov „klubu Lombard“ boli súčasťami jediné porušenia z dôvodu, že zapadali do uceleného plánu, ktorého cieľom bolo skresliť hospodársku súťaž.

171 Žalobcovia nemôžu zo skutočnosti, že v rozsudku Bagnasco a i., už citovanom v bode 159 vyššie, Súdny dvor oddelene preskúmal ustanovenia týkajúce sa dvoch odlišných bankových operácií, obsiahnuté v jednotných bankových podmienkach uplatňovaných členmi združenia talianskych bánk, vyvodíť všeobecné pravidlo zakazujúce ucelené skúmanie možnosti dohôd, o ktoré ide v prejednávanej veci, ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi. Vo veci, v ktorej bol vyhlásený rozsudok Bagnasco a i., už citovaný v bode 159 vyššie, mal totiž Súdny dvor rozhodnúť v rámci

prejudiciálneho konania o zlučiteľnosti týchto ustanovení s článkom 85 Zmluvy o ES (teraz článok 81 ES). Súdny dvor konštatoval, že v prípade jednej z dotknutých operácií jednotné bankové podmienky nemali za cieľ alebo následok obmedzenie hospodárskej súťaže, pričom ustanovenia týkajúce sa druhej operácie nemohli ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi. V tejto veci teda nevznikla otázka uceleného skúmania cezhraničného vplyvu bankových podmienok, ktorých súčasťou boli tieto ustanovenia.

- ¹⁷² Pokiaľ ide o tvrdenie spoločností BA-CA, BAWAG, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo, podľa ktorého Komisia nezohľadnila skutočnosť, že rôzne bankové produkty, ktorými sa zaoberali rôzne okrúhle stoly, predstavovali rozdielne trhy, a že možnosť ovplyvnenia obchodu medzi členskými štátmi sa mala preskúmať oddelene vo vzťahu ku každému z týchto trhov, je namieste na úvod pripomenúť, že vymedzenie relevantného trhu nemá ten istý význam podľa toho, či ide o uplatňovanie článku 81 ES alebo článku 82 ES. Pri uplatňovaní článku 81 ES totiž treba vymedziť relevantný trh na určenie, či predmetná dohoda, rozhodnutie združenia podnikov alebo zosúladený postup môžu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi a či majú za cieľ alebo následok vylučovanie, obmedzovanie alebo skresľovanie hospodárskej súťaže v rámci spoločného trhu. To je dôvod, pre ktorý pri uplatňovaní článku 81 ods. 1 ES nemôžu mať výhrady proti vymedzeniu trhu Komisiou nezávislú dimenziu vo vzťahu k výhradám týkajúcim sa ovplyvnenia obchodu medzi členskými štátmi a dosahu na hospodársku súťaž. Preto je napádanie vymedzenia relevantného trhu neopodstatnené, pokiaľ Komisia správne prijala záver na základe dokumentov spomenutých v napadnutom rozhodnutí, že predmetná dohoda skresľovala hospodársku súťaž a mohla citelne ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi (rozsudok Súdu prvého stupňa z 11. decembra 2003, *Adriatica di Navigazione/Komisia*, T-61/99, Zb. s. II-5349, bod 27). V prejednávanej veci pritom výhrada proti vymedzeniu trhov smeruje k napadnutiu metódy, ktorú Komisia použila na hodnotenie vplyvov na obchod, a preto nemôže byť na začiatku zamietnutá ako neopodstatnená.

173 Podľa judikatúry patria do trhu, ktorý sa má zohľadniť, všetky výrobky, ktoré sú na základe svojich vlastností osobitne spôsobilé na uspokojenie stálych potrieb a sú málo zameniteľné za iné výrobky (rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 1983, Michelin/Komisía, 322/81, Zb. s. 3461, bod 37).

174 V prejednávanej veci rozdielne bankové produkty a služby, upravené dohodami, nie sú navzájom zameniteľné. Väčšina klientov všeobecných bánk však požaduje balík bankových služieb, ako sú vklady, úvery a platobné operácie, a hospodárska súťaž medzi týmito bankami sa môže týkať všetkých týchto služieb. Preto by bolo úzke vymedzenie relevantného trhu v tomto sektore umelé. Navyše oddelené skúmanie by neumožnilo plne pochopiť vplyvy dohôd, ktoré sa síce týkajú rozdielnych produktov, služieb a klientov (jednotlivcov alebo podnikov), ale patria do toho istého sektora. Vplyv na obchod medzi členskými štátmi totiž môže byť nepriamy a trh, na ktorom sa môže prejavíť, nie je nevyhnutne totožný s trhom výrobkov alebo služieb, ktorých ceny sú určené kartelom (rozsudky Súdneho dvora z 30. januára 1985, BNIC, 123/83, Zb. s. 391, bod 29, a Ahlström Osakeyhtiö a i./Komisia, už citovaný v bode 138 vyššie, bod 142). Pritom, ako Komisia správne uviedla v odôvodneniach č. 456 až 459 napadnutého rozhodnutia, určenie cien širokej škály bankových služieb ponúkaných jednotlivcom a podnikom môže ako celok mať dosahy na iné trhy.

175 V dôsledku toho Komisia nemala povinnosť oddelene preskúmať trhy s rozdielnymi bankovými produktmi, ktorých sa týkali okružle stoly, na účely posúdenia vplyvu na obchod medzi členskými štátmi v prejednávanej veci (pozri analogicky rozsudok Súdu prvého stupňa z 21. februára 1995, SPO a i./Komisia, T-29/92, Zb. s. II-289, body 76 až 83, kde sa ako relevantný trh určil stavebný trh v Holandsku).

176 Preto je potrebné zamietnuť tvrdenie RLB, podľa ktorého možnosť medzibankových cenníkov, ktorými sa zaoberali okružle stoly o medzinárodných platbách, ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi sa musí preskúmať oddelene od iných dohôd z dôvodu, že na tieto dohody sa môže uplatniť výnimka na základe článku 81 ods. 3 ES. Predovšetkým RLB netvrdí, že sa dovoľáva tejto výnimky. Ďalej z rozsudku Súdného dvora z 25. februára 1986, Windsurfing International/Komisia (193/83, Zb. s. 611, body 96 a 97), vyplýva, že skutočnosť, že určité ustanovenia dohody nemajú za cieľ alebo následok obmedzenie hospodárskej súťaže, nebráni jej ucelenému preskúmaniu. Ešte viac je to tak v prípade, ak niektoré dohody v rámci jediného kartelu môžu byť predmetom výnimky.

177 Z toho vyplýva, že Komisia môže zohľadniť potenciálny vplyv všetkých okruhých stolov na určenie toho, či kartel ako celok môže ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi (rozsudok VGB a i./Komisia, už citovaný v bode 168 vyššie, bod 140). Naopak, v tomto smere nie je podstatné vedieť, či každý okruhý stôl môže jednotlivovo ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi (pozri analogicky rozsudok Windsurfing International/Komisia, už citovaný v bode 176 vyššie, bod 96). Rovnako z toho vyplýva, že nie je potrebné preukázať, že ten alebo onen okruhý stôl je jednotlivovo spôsobilý ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, aby sa mohlo konštatovať, že kartel ako celok mal túto možnosť.

178 Preto spôsobilosť okruhých stolov ovplyvniť medzištátny obchod nepredpokladá, že predmetom toho alebo oného zosúladovacieho postupu boli cezhraničné plnenia. Tvrdenie, podľa ktorého Komisia nemôže prostredníctvom celkového skúmania vyvodiť z cezhraničného vplyvu niektorých okruhých stolov, ktoré boli málo dôležité vo vzťahu k všetkým okruhým stolom, záver o cezhraničnom vplyve kartelovej dohody, je preto neopodstatnené.

O spôsobilosti kartelu pokrývajúceho celé územie jedného členského štátu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi

179 Je nesporné, že kartel ako celok, zistený Komisiou v prejednávanej veci, pokrýval celé rakúske územie.

180 Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora a Súdu prvého stupňa kartel s pôsobnosťou na celom území jedného členského štátu má vo svojej podstate za následok upevnenie rozdelenia trhu na vnútroštátnej úrovni, čím bráni vzájomnej hospodárskej preniknuteľnosti trhov sledovanej Zmluvou (rozsudky zo 17. októbra 1972, Vereeniging van Cementhandelaren/Komisia, 8/72, Zb. s. 977, bod 29; Remia a i./Komisia, už citovaný v bode 163 vyššie, bod 22, a z 18. júna 1998, Komisia/Taliansko, C-35/96, Zb. s. I-3851, bod 48, a z 19. februára 2002, Wouters a i., C-309/99, Zb. s. I-1577, bod 95; pozri tiež rozsudok Súdu prvého stupňa zo 6. júla 2000, Volkswagen/Komisia, T-62/98, Zb. s. II-2707, bod 179). Navyše bolo rozhodnuté, že štátne opatrenie, ktorým sa schvaľuje sadzobník odmien advokátov a ktoré sa vzťahuje na celé územie členského štátu, môže ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi v zmysle článku 81 ods. 1 ES (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdneho dvora z 19. februára 2002, Arduino, C-35/99, Zb. s. I-1529, bod 33).

181 Z tejto judikatúry vyplýva, že existuje aspoň silná domnienka, že postup obmedzujúci hospodársku súťaž uplatňovaný na celom území jedného členského štátu môže prispieť k rozdeleniu trhov a ovplyvniť obchod v rámci Spoločenstva. Túto domnienku je možné vyvrátiť iba vtedy, ak analýza osobitostí dohody a jej hospodárskych súvislostí preukáže opak.

- 182 V tomto smere, pokiaľ ide o bankový sektor, z rozsudku Bagnasco a i., už citovaného v bode 159 vyššie (body 51 až 53), vyplýva, že môžu existovať dohody pokrývajúce celé územie jedného členského štátu, ktoré nemajú citeľný vplyv na obchod medzi členskými štátmi. Okrem toho Komisia postupovala analogicky v rozhodnutí Holandské banky II (už citovanom v bode 159 vyššie, odôvodnenie č. 61).
- 183 Komplexné porušenie, o ktoré ide v prejednávanej veci, sa však odlišuje od dohôd, ktorých sa týka rozsudok a rozhodnutie citované v predchádzajúcom bode, ktoré súviseli s konkrétnou bankovou operáciou (jednak všeobecnou zárukou na zabezpečenie kontokorentného úveru a jednak bankovým prevodom so štruktúrovanou správou pre prijímateľa). Zosúladené postupy v rámci „siete Lombard“ totiž zahŕňali nielen takmer všetky úverové inštitúcie v Rakúsku, ale aj veľmi širokú škálu bankových produktov a služieb, najmä vklady a úvery, a preto boli schopné zmeniť podmienky hospodárskej súťaže v tomto členskom štáte ako celku.
- 184 Za týchto podmienok nie je možné z tvrdenia, podľa ktorého členovia kartelu neprijali opatrenia na vylúčenie zahraničných konkurentov z trhu, vyvodiť záver, že nešlo o cezhraničný vplyv.
- 185 „Sieť Lombard“ totiž mohla prispieť k zachovaniu prekážok vstupu na trhy opísané žalobcami (pozri bod 160 vyššie) tým, že umožnila zachovať štruktúru rakúskeho bankového trhu, ktorého neefektívnosť uznala aj samotná BA-CA, a zodpovedajúce zvyky spotrebiteľov.
- 186 Žalobcovia preto nevyvrátili domnienku, podľa ktorej kartel, posudzovaný ako celok a pokrývajúci celé Rakúsko, mohol mať za následok rozdelenie trhov a mohol ovplyvniť medzištátny obchod.

c) Záver

¹⁸⁷ Keďže Komisia v prejednávanej veci legítimne prijala záver, že kartel ako celok mohol ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi z dôvodu, že pokrýval celé územie jedného členského štátu, výhrady žalobcov proti príkladom uvedeným v napadnutom rozhodnutí sú neopodstatnené.

3. Osobitný prípad RLB (vec T-262/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

¹⁸⁸ RLB uvádza, že spoločnosť RBW, ktorej správanie sa jej pripisuje, sa na väčšine okrúhlych stolov nezúčastnila a že tie, na ktorých sa zúčastnila, sa netýkali cezhraničných operácií. Je toho názoru, že RBW sa nedá vytýkať účasť na okrúhlom stole, ktorý sa týkal všetkých bankových produktov bez rozdielu, a že možnosť ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi sa musí preskúmať osobitne pre okrúhle stoly, na ktorých sa RBW zúčastnila.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

¹⁸⁹ Na preukázanie účasti podniku na jedinej dohode musí Komisia dokázať, že tento podnik zamýšľal prispieť svojím vlastným správaním k spoločným cieľom, ktoré sledovali všetci účastníci, a že mal vedomosť o podstatných úkonoch, ktoré ostatné podniky plánovali alebo vykonali pri sledovaní týchto cieľov, alebo ich mohol

primerane predvídať a bol pripravený podstúpiť riziko, ktoré predstavovali (rozsudky Súdneho dvora Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v bode 111 vyššie, bod 83; z 8. júla 1999, Komisia/Anic Participazioni, C-49/92 P, Zb. s. I-4125, bod 87, a z 28. júna 2005, Dansk Rørindustri a i./Komisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Zb. s. I-5425, bod 145).

¹⁹⁰ RBL pripúšťa, že RBW sa zúčastnila na okrúhlych stoloch o aktívnych a pasívnych operáciách tak na spolkovej úrovni, ako aj vo Viedni, t. j. na najdôležitejších okrúhlych stoloch týkajúcich sa úverových a vkladových podmienok (pozri body 140 a 144 vyššie). Komisia v odôvodnení č. 51 písm. b) napadnutého rozhodnutia konštatuje, že tieto okrúhle stoly mali osobitne úzke väzby na „klub Lombard“, čo RLB nepopiera.

¹⁹¹ RLB preto nemohla nevedieť, že okrúhle stoly, na ktorých sa zúčastňovala, boli súčasťou väčšieho celku dohôd a že jej účasť na zosúladovaní aktívnych a pasívnych podmienok bola súčasťou sledovania cieľov kartelu ako celku. Keďže okrúhle stoly o aktívnych a pasívnych operáciách boli osobitne dôležité pre kartel ako celok, RBW z dôvodu svojej účasti na týchto okrúhlych stoloch mala vedomosť o najdôležitejších materiálnych úkonoch, ktoré ostatné banky plánovali alebo vykonali pri sledovaní cieľov kartelu, t. j. o koordinácii vkladových a úverových podmienok.

¹⁹² RLB osobitne zdôrazňuje, že RBW nebola prítomná na okrúhlych stoloch týkajúcich sa cezhraničných operácií. Skutočnosť, že určitý podnik sa nezúčastnil na všetkých prvkoch, ktoré zakladajú kartel, alebo že hral malú rolu v tých častiach, na ktorých sa zúčastnil, však nie je relevantná na preukázanie porušenia, ktorého sa dopustil. Zobrať tieto skutočnosti do úvahy je namieste iba pri posudzovaní závažnosti porušenia, prípadne pri určení výšky pokuty (pozri v tomto zmysle rozsudky Komisia/Anic Participazioni, už citovaný v bode 189 vyššie, bod 90, a Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v bode 111 vyššie, bod 86).

- 193 Rovnako ani skutočnosť, že spoločnosť RBW detailne nepoznala zosúladenia dosiahnuté pri mnohých okrúhlych stoloch, na ktorých sa nezúčastnila, ani skutočnosť, že nemala vedomosť o existencii určitých okrúhlych stolov, napríklad o cezhraničných operáciách, aj keby sa považovala za preukázanú, by nemohli vyvrátiť zistenie Komisie, podľa ktorého sa RBW zúčastnila na karteli ako celku. RBW pritom z dôvodu svojej účasti na spolkových okrúhlych stoloch o aktívnych a pasívnych operáciách nemohla nepoznať všeobecný dosah a podstatné vlastnosti kartelu ako celku.
- 194 Komisia preto správne prijala záver, že RBW sa zúčastnila na karteli ako celku, a nie iba na jednotlivých dohodách. Z toho vyplýva, že jej rozhodnutie, že na správanie RBW sa uplatňuje článok 81 ES, bolo správne.
- 195 Navyše, ako vyplýva z bodu 178 vyššie, skutočnosť, že kartel ako celok sa týkal okrem iného aj určitých cezhraničných operácií, nie je rozhodujúca na prijatie záveru o jeho možnosti ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, keďže v tomto smere boli oveľa dôležitejšie dohody o vkladových a úverových podmienkach, ktoré boli stredobodom kartelu a na ktorých sa RBW zúčastnila.
- 196 Je namieste dodať, že ak už Komisia v právnom zmysle dostatočne preukázala, že porušenie článku 81 ods. 1, na ktorom sa určitý podnik zúčastnil, mohlo ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, nie je potrebné, aby preukázala, že jednotlivá účasť tohto podniku ovplyvnila obchod medzi členskými štátmi (rozsudky Súdu prvého stupňa z 10. marca 1992, ICI/Komisia, T-13/89, Zb. s. II-1021, bod 305).
- 197 Preto je potrebné zamietnuť výhradu RLB založenú na obmedzenej účasti RBW na okrúhlych stoloch.

II — *O návrhoch smerujúcich k zrušeniu článku 2 napadnutého rozhodnutia (veci T-259/02, T-264/02 a T-271/02)*

A — *Tvrdenia žalobcov*

- ¹⁹⁸ RZB, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo navrhujú zrušenie príkazu ukončiť porušenie adresovaného bankám v článku 2 napadnutého rozhodnutia. Podľa nich je tento príkaz protiprávny, pretože je nesporné, že banky už ukončili porušenie v čase kontrol, v júni 1998.

B — *Posúdenie Súdom prvého stupňa*

- ¹⁹⁹ Komisia má širokú diskrečnú právomoc v prípade rozhodovania o tom, či je na plnenie jej poslania dohliadať na dodržiavanie pravidiel hospodárskej súťaže potrebné prijať opatrenia na základe článku 3 ods. 1 nariadenia č. 17. Preto existencia aj najmenej pochybnosti o skutočnom ukončení porušenia postačuje na to, aby mohla v súlade s právom nariadiť podnikom ukončenie porušenia.

- ²⁰⁰ Návrhy smerujúce k zrušeniu článku 2 napadnutého rozhodnutia, ktoré podali RZB, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo, preto nie sú dôvodné.

III — O návrhoch smerujúcich k zrušeniu článku 3 napadnutého rozhodnutia

A — Absencia pochybenia (veci T-261/02 až T-263/02, T-264/02 a T-271/02)

1. Tvrdenia účastníkov konania

²⁰¹ BAWAG, RLB, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo sú toho názoru, že Komisia porušila článok 15 ods. 2 nariadenia č. 17 tým, že im uložila pokutu, pretože porušenie článku 81 ES, ktoré im bolo vytýkané, aj keby sa považovalo za preukázané, nebolo spáchané ani úmyselne, ani z neobľahosti. Tvrdia najmä, že im nie je možné vytknúť nijaké pochybenie, pokiaľ ide o možnosť dohôd ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi.

²⁰² BAWAG, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že skutočnosti uvedené v odôvodneniach č. 29 až 50 napadnutého rozhodnutia nepreukazujú, že rakúske banky mali vedomosť o nezlučiteľnosti okrúhlych stolov s článkom 81 ES. BAWAG, PSK, ÖVAG a NÖ-Hypo sa rovnako odvolávajú na rakúsku právnu úpravu kartelov uplatniteľnú v danom období, podľa ktorej „kartely založené na správaní“ (Verhaltenskartelle), t. j. dohody, ktoré nezaväzovali strany, boli v Rakúsku v súlade s právom až do 1. januára 2000, pokiaľ neboli zakázané rozhodnutím príslušného súdu. ÖVAG a NÖ-Hypo okrem toho poukazujú na verejný charakter okrúhlych stolov a na účasť verejných orgánov na nich.

²⁰³ Spoločnosť RLB tvrdí, že otázka pochybenia nezávisí od vedomosti o zákaze kartelov ani od vedomosti o skutočnostiach, na základe ktorých je tento zákaz uplatniteľný v prejednávanej veci, a tieto vedomosti v prípade RBW (ktorej správanie jej je pripísané) chýbali z dôvodu jej zemepisne obmedzenej činnosti. Na pojednávaní

uviedla, že za RBW sa na okrúhlych stoloch zúčastňovala jediná osoba a že RBW v čase porušenia nemala vnútorné právne oddelenie. BAWAG, ÖVAG a NÖ-Hypo rovnako zdôrazňujú, že ich činnosti mali regionálny charakter a cezhraničné operácie mali v rámci nich málo významné postavenie.

204 Komisia s týmito tvrdeniami nesúhlasí.

2. Posúdenie Súdom prvého stupňa

205 Podľa ustálenej judikatúry na to, aby sa porušenie pravidiel hospodárskej súťaže mohlo považovať za spáchané úmyselne, nie je nevyhnutné, aby si podnik bol vedomý porušenia týchto pravidiel, ale postačuje, že nemohol nevedieť, že cieľom jeho konania je obmedzovanie hospodárskej súťaže na spoločnom trhu (rozsudky Súdu prvého stupňa z 2. júla 1992, Dansk Pelsdyravlerforening/Komisia, T-61/89, Zb. s. II-1931, bod 157; SPO a i./Komisia, už citovaný v bode 175 vyššie, bod 356, a zo 14. mája 1998, Mayr-Melnhof/Komisia, T-347/94, Zb. s. II-1751, ďalej len „rozsudok Mayr-Melnhof“, bod 375).

206 V tomto smere nie je rozhodujúce, či žalobcovia poznali výklad kritéria cezhraničnosti, ktorý zastáva Komisia alebo vyplýva z judikatúry, je však dôležité, či vedeli o okolnostiach, z ktorých konkrétne vyplývala spôsobilosť kartelu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, alebo aspoň o nich nemohli nevedieť.

207 Všetci žalobcovia pritom z dôvodu svojej účasti na hlavných okrúhlych stoloch vedeli, že „klub Lombard“ pokrýval celé územie Rakúska a veľmi široký okruh dôležitých bankových produktov, najmä úvery a vklady. Poznali teda podstatné skutočnosti, z ktorých v prejednávanej veci vyplýva ovplyvnenie obchodu medzi členskými štátmi.

208 Naopak, ako bolo uvedené v bode 178 vyššie, skutočnosť, že niektoré dohody, ktoré boli vo vzťahu ku kartelu ako celku málo dôležité, sa týkali operácií s cezhraničnou povahou, nie je nevyhnutná a ani sama osebe postačujúca na to, aby sa určila možnosť kartelu ako celku ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi. Nie je ani rozhodujúce vedieť, či všetky banky boli informované o skutočnosti, že dohody sa týkajú okrem iných aj cezhraničných operácií.

209 V tejto súvislosti teda nie je podstatné vedieť, v akom rozsahu si boli žalobcovia vedomí nezlučiteľnosti svojho správania s článkom 81 ES. Rovnako ani skutočnosť, že podľa rakúskeho práva určité kartely neboli zakázané *ipso iure*, ale mohol ich na návrh zakázať príslušný súd (za predpokladu, že dohody „klubu Lombard“ by boli patrili medzi tieto kartely), nemá nijaký dosah na úmyselný charakter porušenia článku 81 ES (pozri v tomto zmysle rozsudok Mayr-Melnhof, už citovaný v bode 205 vyššie, body 373 až 376). Nakoniec tvrdenia založené na verejnosti stretnutí a účasti vnútroštátnych orgánov na nich nemajú vplyv ani na úmysel smerujúci k obmedzeniu hospodárskej súťaže, ani na vedomosť o okolnostiach, z ktorých vyplýva spôsobilosť kartelu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi.

210 Pokiaľ ide osobitne o vec T-262/02, účasť RBW na viac ako 80 % viedenských okrúhlych stolov a viac ako 90 % spolkových okrúhlych stolov o aktívnych a pasívnych operáciách ukazuje, že jej zástupca nemohol nevedieť, že zosúladovacie postupy týkajúce sa týchto operácií neboli obmedzené na Viedeň, ale pokrývali veľkú

časť, či dokonca celé územie Rakúska. Z toho dôvodu a nezávisle od otázky, či zodpovední zástupcovia RBW boli informovaní o zosúladovacích postupoch v rámci „siete Lombard“ týkajúcich sa iných bankových operácií, je potrebné konštatovať, že RBW si bola vedomá podstatných skutočností, z ktorých vyplýva ovplyvnenie obchodu medzi členskými štátmi prostredníctvom kartelu, na ktorých sa zúčastnila.

- 211 Preto je potrebné zamietnuť námietku, podľa ktorej porušenie nebolo spáchané úmyselne. Tvrdenia žalobcov smerujúce k preukázaniu absencie nedbanlivosti sú teda neopodstatnené.

B — Možnosť výnimky pre dohody (veci T-262/02, T-271/02)

1. Tvrdenia účastníkov konania

- 212 RLB, ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že Komisia obvykle neukladá pokuty, ak predmetné dohody môžu predstavovať výnimku na základe článku 81 ods. 3 ES. Sú toho názoru, že tak je to v prípade predmetných dohôd. RLB sa odvoláva na článok 4 ods. 2 bod 1) nariadenia č. 17, z ktorého podľa neho vyplýva domnienka legality a ktorý by bol umožnil Komisii v prejednávanej veci priznať výnimku so spätným účinkom. ÖVAG a NÖ-Hypo najmä tvrdia, že cieľom sporných dohôd bolo ponúknuť rakúskym spotrebiteľom celú škálu bankových služieb najvyššej kvality za prístupné ceny a niektoré z nich sa týkali určenia medzibankových provízií, pre ktoré by mohla byť priznaná výnimka.

2. Posúdenie Súdom prvého stupňa

213 Tomuto žalobnému dôvodu nie je možné vyhovieť, keďže dohody, o ktoré ide v prejednávanej veci, neboli oznámené. Oznámenie totiž nie je iba formalitou uloženou podnikom, ale podstatnou podmienkou nevyhnutnou na získanie určitých výhod. Podľa článku 15 ods. 5 písm. a) nariadenia č. 17 nie je možné uložiť žiadnu pokutu za činnosti uskutočnené po oznámení za predpokladu, že spadajú pod aktivity opísané v oznámení. Táto výhoda poskytnutá podnikom, ktoré oznámili dohodu alebo zosúladený postup, pritom predstavuje náprotivok rizika, ktoré podnik podstúpil tým, že sám oznámil dohodu alebo zosúladený postup. Tento podnik totiž riskuje nielen zistenie, že dohoda alebo postup porušujú článok 81 ods. 1 ES a nie je možné na ne uplatniť odsek 3, ale aj sankciu vo forme pokuty za činnosti pred oznámením. O to menej sa môže podnik, ktorý nechcel podstúpiť toto riziko, dovolávať voči pokute uloženej za neoznámené porušenie hypotetickej možnosti, že oznámenie mohlo viesť k priznaniu výnimky (rozsudok Súdneho dvora zo 7. júna 1983, *Musique diffusion française a i./Komisia*, 100/80 až 103/80, Zb. s. 1825, ďalej len „rozsudok MDF“, bod 93).

214 V každom prípade žalobcovia nepreukázali, že predmetná sieť dohôd spĺňa podmienky na priznanie výnimky.

C — Záver

215 Žalobné dôvody smerujúce k zrušeniu článku 3 napadnutého rozhodnutia preto nie sú dôvodné.

IV — *O návrhoch smerujúcich k zníženiu uloženej pokuty*A — *Úvodné pripomienky*

²¹⁶ Komisia uložila každému žalobcovi pokutu na základe článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17. Z odôvodnení č. 502 až 542 napadnutého rozhodnutia vyplýva — aj keď napadnuté rozhodnutie to neuvádza výslovne, s výnimkou odôvodnenia č. 529 týkajúceho sa poľahčujúcich okolností a poznámky pod čiarou 519 v rámci opisu jedného tvrdenia bánk —, že Komisia mala úmysel vypočítať výšku pokút v súlade s metódou uvedenou v usmerneniach. Komisia navyše znížila tieto čiastky o 10 % na základe oznámenia o spolupráci.

1. *O uplatniteľnosti usmernenia a oznámenia o spolupráci*a) *O údajnom porušení zásady zákazu retroaktivity (vec T-264/02)*

²¹⁷ Erste napáda použitú metódu výpočtu pokuty z dôvodu, že Komisia tým, že uplatnila usmernenia prijaté po ukončení porušenia, a tým, že opätovne sprísnila svoju prax na jeseň roku 2001, porušila zásadu zákazu retroaktivity zakotvenú v článku 7 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného v Ríme 4. novembra 1950, a článku 49 Charty základných práv Európskej únie, vyhlásenej 7. decembra 2000 v Nice (Ú. v. ES C 364, s. 1).

218 Ako Súdny dvor rozhodol vo svojom rozsudku Dansk Rørindustri a i./Komisia, už citovanom v bode 189 vyššie (body 202 až 232), tento žalobný dôvod je potrebné zamietnuť, keďže usmernenia, a osobitne nová metóda stanovenia pokút, ktorú obsahujú, aj za predpokladu, že v dôsledku nich sa uložené pokuty sprísnilo, boli primerane predvídateľné podnikmi, ako sú žalobcovia, v čase, keď došlo k príslušným porušeniam.

b) O význame usmernení a oznámenia o spolupráci pre súdne preskúmanie napadnutého rozhodnutia

219 Usmernenia predstavujú nástroj určený na spresnenie kritérií — pri dodržiavaní právnych predpisov vyššej právnej sily —, ktoré Komisia mieni uplatniť pri výkone svojej diskrečnej právomoci v oblasti určenia výšky pokút, ktorú jej priznáva článok 15 ods. 2 nariadenia č. 17.

220 Tým, že Komisia v usmerneniach oznámila metódu, ktorú plánovala uplatniť na výpočet pokút udelených na základe článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17, nevybočila z právneho rámca stanoveného týmto ustanovením a nijakým spôsobom neprekročila diskrečnú právomoc, ktorá jej bola udelená zákonodarcom (rozsudok Dansk Rørindustri a i./Komisia, už citovaný v bode 189 vyššie, bod 252).

221 Aj keď také pravidlá, ktoré majú mať vonkajšie účinky, nemôžu byť kvalifikované ako právne pravidlá, ktoré by bola administratíva povinná v každej situácii dodržiavať, vyjadrujú však orientačné pravidlá postupu, od ktorých sa administratíva nemôže v individuálnom prípade odkloniť bez udania dôvodov, ktoré by boli zlučiteľné so zásadou rovnosti zaobchádzania.

- 222 Predmetná inštitúcia sa prijatím takých pravidiel postupu a zverejnením, že ich odteraz bude uplatňovať na príslušné prípady, sama obmedzuje pri výkone svojej voľnej úvahy a nemôže sa od nich odchýliť bez toho, aby nebola prípadne sankcionovaná z dôvodu porušenia všeobecných právnych zásad, akými sú zásada rovnosti zaobchádzania alebo zásada ochrany legitímnej dôvery.
- 223 Aj keď usmernenia nepredstavujú právny základ napadnutého rozhodnutia, keďže toto rozhodnutie sa zakladá na článku 3 a článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17, predsa len vo všeobecnej a v abstraktnej rovine stanovujú metodológiu, ktorú sa Komisia zaviazala uplatňovať pri stanovení výšky pokút uložených týmto rozhodnutím, a preto zaisťujú právnu istotu podnikov (rozsudok Dansk Rørindustri a i./Komisia, už citovaný v bode 189 vyššie, body 209 až 213).
- 224 Sebaobmedzenie diskrečnej právomoci Komisie vyplývajúce z prijatia usmernení však nie je nezlučiteľné so zachovaním širokej miery vecnej voľnej úvahy Komisie (rozsudok Súdu prvého stupňa z 8. júla 2004, Mannesmannröhren-Werke/Komisia, T-44/00, Zb. s. II-2223, body 246, 274 a 275). Usmernenia totiž obsahujú rozličné flexibilné prvky umožňujúce Komisii vykonávať svoju diskrečnú právomoc v súlade s ustanoveniami článku 15 nariadenia č. 17, ako ho vykladá Súdny dvor (rozsudok Dansk Rørindustri a i./Komisia, už citovaný v bode 189 vyššie, bod 267).
- 225 Oznámenie o spolupráci, podobne ako usmernenia, vytvorilo legitímne očakávania podnikov, takže Komisia je povinná konať v súlade s ním pri posudzovaní spolupráce zo strany podnikov v rámci určenia výšky pokuty (rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. marca 2002, LR AF 1998/Komisia, T-23/99, Zb. s. II-1705, bod 360).

226 Súdu prvého stupňa preto prislúcha, aby v rámci preskúmania legality napadnutého rozhodnutia overil, či Komisia uplatnila svoju diskrečnú právomoc podľa metódy uvedenej v usmerneniach a v oznámení o spolupráci, a v rozsahu, v akom by zistil, že Komisia sa od nej odchyľila, overiť, či táto odchýlka je právne dôvodná a či je právne dostatočne odôvodnená.

227 Voľná úvaha Komisie a jej hranice, ktoré si stanovila, však neobmedzujú súd Spoločenstva pri výkone jeho neobmedzenej právomoci.

2. O členení žalobných dôvodov žalobcov

228 Všetci žalobcovia okrem RLB (vec T-262/02) napádajú spôsob výpočtu pokút. Po prvé tvrdia, že porušenie bolo nesprávne kvalifikované ako „veľmi závažné“ (pozri bod B nižšie). Po druhé viacerí žalobcovia napádajú legalitu rozdelenia adresátov napadnutého rozhodnutia do rôznych kategórií a určenia základnej čiastky v závislosti od ich trhových podielov (pozri bod C nižšie). Po tretie RZB (vec T-259/02), BAWAG (vec T-261/02) a PSK (vec T-263/02) kritizujú posúdenie trvania porušenia (pozri bod D nižšie). Po štvrté žalobcovia sa odvolávajú na rôzne poľahčujúce okolnosti (pozri bod E nižšie). Po piate tvrdia, že Komisia porušila oznámenie o spolupráci (pozri bod F nižšie). Nakoniec a po šieste ÖVAG a NÖ-Hypo (vec T-271/02) navrhujú zníženie im uloženej pokuty z dôvodu porušenia určitých procesných pravidiel (pozri bod G nižšie).

229 Tvrdenia žalobcov smerujúce k spochybneniu posúdenia závažnosti porušenia a odvolávky na poľahčujúce okolnosti sa čiastočne prekrývajú, pričom kvalifikácia

týchto tvrdení a spôsob formulácie žalobných dôvodov sa v jednotlivých veciach do určitej miery odlišujú.

230 Kvôli vytvoreniu vhodného rámca na preskúmanie týchto tvrdení je namieste odkázať na štruktúru usmernení.

231 Článok 15 ods. 2 nariadenia č. 17 síce uvádza iba kritériá závažnosti a trvania porušenia, avšak po prvé usmernenia predvídajú posúdenie závažnosti porušenia ako takej a na základe nej sa môže určiť „základná čiastka“. Po druhé závažnosť sa posudzuje so zreteľom na osobitosti dotknutého podniku, najmä na jeho veľkosť a podiel na relevantnom trhu, čo môže viesť k zváženiu základnej čiastky, zaradeniu podnikov do kategórií a určeniu „osobitnej základnej čiastky“ (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdu prvého stupňa z 9. júla 2003, Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients/Komisia, T-224/00, Zb. s. II-2597, ďalej len „rozsudok ADM“, body 45 až 47). Po tretie trvanie porušenia sa zohľadňuje na určenie základnej čiastky a po štvrté usmernenia predvídajú zohľadnenie priťažujúcich a poľahčujúcich okolností, ktoré umožňujú vyhodnotiť najmä závažnosť vo vzťahu k účasti každého dotknutého podniku na porušení (rozsudok ADM, už citovaný, bod 260).

232 Preto hodnotenie závažnosti porušenia ako takého závisí najmä od spôsobilosti vytýkaného správania poškodiť ciele zmlúv (rozsudok MDE, už citovaný v bode 213 vyššie, bod 107), nezávisle od podielu jednotlivých podnikov a ich individuálneho zavinenia, pričom priťažujúce a poľahčujúce okolnosti závisia, ako to dokazujú príklady uvedené v usmerneniach, od odsúdeniahodnej povahy individuálneho správania dotknutého podniku.

233 Preto treba rozlišovať na jednej strane medzi prvkami, ktoré môžu ovplyvniť potenciálnu mieru porušenia spôsobiť ujmu na neskreslenej hospodárskej súťaži a ostatných cieľoch Zmluvy, ktoré budú hodnotené v rámci posúdenia závažnosti porušenia, a na druhej strane medzi prvkami týkajúcimi sa individuálneho správania adresátov napadnutého rozhodnutia, ktoré sa budú skúmať v rámci poľahčujúcich okolností. Niektoré prvky, ktoré uviedli žalobcovia, sa však musia hodnotiť so zreteľom na oba tieto aspekty.

B — O kvalifikácii porušenia ako „veľmi závažného“

1. Všeobecné úvahy o posudzovaní závažnosti

234 O posudzovaní závažnosti porušenia ako takého uvádzajú usmernenia toto:

„Pri posudzovaní závažnosti porušenia pravidiel sa musí brať do úvahy ich povaha, skutočný dosah na trh, tam, kde je ho možné merať, a veľkosť relevantného zemepisného trhu.

Preto sa porušovania pravidiel budú zadeľovať do jednej z troch kategórií: mierne priestupky, závažné priestupky a veľmi závažné priestupky.“

235 Po prvé žalobcovia tvrdia, že porušenie nie je možné kvalifikovať ako veľmi závažné z dôvodu jeho povahy, a vytýkajú Komisii, že nezohľadnila historický kontext kartelu. Po druhé tvrdia, že dohody nemali skutočný dopad na trh. Po tretie sa odvolávajú na malý rozsah relevantného zemepisného trhu. Po štvrté RZB je toho

názoru, že porušenie nie je možné kvalifikovať ako „veľmi závažné“ z dôvodu, že postihy zo strany Komisie boli selektívne.

²³⁶ Pred preskúmaním výhrad žalobcov je namieste uviesť niekoľko úvodných úvah týkajúcich sa vzťahu medzi tromi aspektmi hodnotenia závažnosti porušenia, ktorých zohľadnenie predvídajú usmernenia.

²³⁷ Predovšetkým skutočnosť, že Komisia v usmerneniach spresnila svoj prístup k hodnoteniu závažnosti porušenia, nevylučuje, aby ju hodnotila ucelene, v závislosti od všetkých relevantných okolností danej veci vrátane skutočností, ktoré nie sú výslovne uvedené v usmerneniach.

²³⁸ Podľa judikatúry Súdneho dvora je totiž pri stanovení výšky pokút namieste zobrať do úvahy dĺžku trvania a všetky faktory, ktoré hrajú úlohu pri posúdení závažnosti porušenia (rozsudok MDE, už citovaný v bode 213 vyššie, bod 129). Závažnosť porušenia sa musí stanoviť v závislosti od veľkého množstva faktorov, akými sú osobitné okolnosti veci, jej kontext a odstrašujúci dosah pokút, a bez toho, aby bol stanovený záväzný alebo vyčerpávajúci zoznam kritérií, ktoré treba povinne vziať do úvahy (rozsudok Dansk Rørindustri a i./Komisia, už citovaný v bode 189 vyššie, body 240 a 241).

²³⁹ V tomto smere najmä posudzovanie povahy porušenia umožňuje zohľadniť rôzne relevantné faktory, ktorých vyčerpávajúce vymenovanie v usmerneniach by nebolo možné a medzi ktoré patrí potenciálny dopad (ktorý sa odlišuje od skutočného a merateľného dopadu) porušenia na trh.

240 Ďalej je potrebné pripomenúť, že tri uvedené aspekty hodnotenia závažnosti porušenia nemajú rovnakú váhu v rámci celkového skúmania. Povaha porušenia má zásadný význam, a to najmä pri kvalifikácii porušenia ako „veľmi závažného“. V tomto smere z opisu veľmi závažných porušení v usmerneniach vyplýva, že dohody alebo zosúladené postupy smerujúce okrem iného, podobne ako v prejednávanej veci, k určeniu cien môžu byť iba na základe ich povahy kvalifikované ako „veľmi závažné“ bez toho, aby bolo potrebné tieto správania charakterizovať podľa ich osobitného dopadu alebo geografického rozsahu. Tento záver potvrdzuje skutočnosť, že aj keď opis závažných porušení výslovne uvádza dopad na trh a účinky na veľké oblasti jednotného trhu, opis veľmi závažných porušení naopak neuvádza požiadavku skutočného dopadu na trh ani účinkov na osobitnú geografickú oblasť (rozsudok Súdu prvého stupňa z 27. júla 2005, Brasserie nationale a i./Komisia, T-49/02 až T-51/02, zatiaľ neuverejnený v Zbierke, bod 178).

241 Okrem toho tri kritériá vzájomne od seba závisia v tom zmysle, že zvýšený stupeň závažnosti z hľadiska jedného alebo druhého z týchto kritérií môže nahradiť menšiu závažnosť porušenia podľa iných aspektov.

2. O povahe a kontexte porušenia

a) Tvrdenia účastníkov konania

242 Na jednej strane, pokiaľ ide o povahu porušenia, BAWAG, PSK a Erste (veci T-261/02, T-263/02, T-264/02) tvrdia, že podľa rozhodovacej praxe Komisie sa horizontálne dohody väčšinou kvalifikujú ako „veľmi závažné“ vtedy, keď existujú aj ďalšie obmedzenia, napríklad rozdelenie trhov. BAWAG a PSK tvrdia, že skutočnosť, že kartel sa týkal množstva bankových produktov, nie je podstatná na posúdenie jeho

závažnosti, pretože tá závisí od škody spôsobenej kartelom, a nie od jeho rozsahu. Podľa nich ani účasť všetkých veľkých rakúskych bánk na porušení nepostačuje na kvalifikáciu porušenia ako veľmi závažného, lebo na to by bola potrebná účasť podnikov predstavujúcich takmer celý európsky trh.

243 Banky okrem iného tvrdia, že im vyčítané porušenie nebolo klasickým a tajným kartelom vytvoreným s protisúťažným cieľom a smerujúcim k dosiahnutiu monopolného zisku a k poškodeniu spotrebiteľov. Podľa ÖVAG-u a NÖ-Hypo bola skutočná povaha okrúhlych stolov skôr výmenou informácií (možno protiprávnou) než typickým čistým a jasným kartelom.

244 Na druhej strane, pokiaľ ide o kontext porušenia, žalobcovia po prvé vytýkajú Komisii neuznanie toho, že dohody boli pôvodne v súlade s právom, keďže ich vytvoril štát ako nástroj ekonomickej orientácie, podľa RZB, ÖVAG-u a NÖ-Hypo v súlade s rakúskou tradíciou, v zmysle ktorej štát môže na dosiahnutie svojich cieľov vo verejnom záujme využiť spoluprácu medzi podnikmi a so sociálnymi partnermi. Žalobcovia zdôrazňujú, že je potrebné rozlišovať medzi situáciou podnikov, ktoré vytvoria tajný a inštitucionalizovaný kartel s protisúťažným cieľom, a ich vlastnou situáciou, pre ktorú je príznačná skutočnosť, že iba neukončili včas postupy, ktoré boli predtým v súlade s právom. RZB a Erste sa odvolávajú na osobitosti bankového trhu, najmä na záujem štátu o stabilitu tohto odvetvia, z čoho vyplýva významný zásah verejnej moci, a ktoré zmierňujú závažnosť porušenia. BAWAG a PSK okrem iného tvrdia, že dohody boli historickým javom, ktorý sa nemôže zopakovať, a preto v prejednávanej veci nie je potrebné na dosiahnutie odradzujúceho účinku uložiť vysokú pokutu.

245 Po druhé BA-CA, ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že ani po vstupe Rakúska do Spoločenstva neboli kartely typu okrúhlych stolov zakázané rakúskym právom hospodárskej súťaže, ktoré priznávalo výhodné postavenie nezáväzným „kartelom prostredníctvom postupov“.

246 Po tretie žalobcovia odkazujú na vplyv štátnych orgánov, najmä OeNB, hospodárskej komory (Wirtschaftskammer) a ministerstva financií v rámci okrúhlych stolov. Zdôrazňujú, že štátne orgány sa aktívne zúčastňovali na okrúhlych stoloch a boli proti silnej konkurencii medzi bankami. BA-CA tvrdí, že úloha OeNB bola oveľa významnejšia, ako sa uvádza v odôvodnení č. 374 napadnutého rozhodnutia, a OeNB vyvíjala tlak na banky, aby zmenili svoje obchodné podmienky.

247 Po štvrté žalobcovia sú toho názoru, že inštitucionálna povaha kartelu sa dá vysvetliť tým, že stretnutia boli pôvodne v súlade s právom, a preto nezväčšujú závažnosť porušenia. BAWAG a PSK okrem iného uvádzajú, že stretnutia sa z veľkej časti zaoberali otázkami, ktoré boli z hľadiska hospodárskej súťaže neutrálne.

248 Po piate Erste sa odvoláva na nedávne pristúpenie Rakúska k Európskej únii.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

249 Pokiaľ ide na jednej strane o povahu porušenia, Komisia v odôvodnení č. 506 a v poznámke pod čiarou 514 napadnutého rozhodnutia správne zdôraznila, že horizontálne cenové kartely patria medzi veľmi závažné porušenia, aj keď chýbajú ďalšie obmedzenia hospodárskej súťaže, napríklad rozdelenie trhov (rozsudok ADM, už citovaný v bode 231 vyššie, body 117 až 126; pozri tiež rozsudok SPO a i./Komisia, už citovaný v bode 175 vyššie, bod 377).

250 Ako sa správne uvádza v odôvodnení č. 506 napadnutého rozhodnutia, v prejednávanej veci „veľmi závažnú“ povahu porušenia posilňuje význam

bankového sektora pre ekonomiku ako celok a rozsah dohôd, ktoré pokrývali širokú škálu dôležitých bankových produktov a na ktorých sa zúčastnila veľká väčšina hospodárskych subjektov na relevantnom trhu vrátane najvýznamnejších podnikov. Závažnosť porušenia vyplývajúca z jeho povahy totiž závisí najmä od nebezpečenstva, ktoré predstavuje pre neskreslenú hospodársku súťaž. V tomto smere má rozhodujúcu úlohu rozsah cenového kartelu, pokiaľ ide tak o dotknuté výrobky, ako aj o členské podniky. V každom prípade tvrdenie žalobcov, podľa ktorého sa ako veľmi závažné dajú kvalifikovať iba tie porušenia, na ktorých sa zúčastnia takmer všetky podniky na európskom trhu, nie je dôvodné (k významu rozsahu relevantného geografického trhu pozri tiež body 307 a 313 nižšie).

251 Tvrdenie bánk, podľa ktorého kartel nemal protisúťažný cieľ, je v rozpore s povahou dohôd, ktorých cieľom bolo obmedzenie, či dokonca vylúčenie cenovej konkurencie. To isté platí pre tvrdenie ÖVAG-u a NÖ-Hypo, podľa ktorého sa malo porušenie kvalifikovať skôr ako výmena informácií, a nie ako cenový kartel.

252 Pokiaľ ide o tvrdenie, že kartel nebol tajný, treba konštatovať, že napadnuté rozhodnutie sa neopiera o tajnú povahu dohôd na odôvodnenie kvalifikácie porušenia ako veľmi závažného (pozri odôvodnenia č. 505 až 514). Komisia síce v časti svojho vyjadrenia k žalobe odkazuje na oznámenie o spolupráci, ktorého bod A. 1 uvádza, že „tajné kartely medzi podnikateľmi na určenie cien... patria medzi najzávažnejšie obmedzenia hospodárskej súťaže“ [*neoficiálny preklad*], ale tento odkaz sa nachádza v rámci argumentácie smerujúcej k preukázaniu toho, že horizontálne dohody týkajúce sa cien majú „veľmi závažnú“ povahu, čo jasne vyplýva z nasledovného odkazu v usmerneniach, ktorý spresňuje, že kategóriu veľmi závažných porušení v podstate predstavujú „horizontálne obmedzenia, ako sú cenové kartely“, pričom neuvádza, či ide o tajné porušenia, alebo nie. Z toho vyplýva, že tvrdenia o tom, že dohody neboli tajné, sú neopodstatnené, pokiaľ ide o posúdenie závažnosti porušenia Komisiou. Hoci tajnosť kartelu je okolnosť, ktorá môže zvýšiť jeho závažnosť, v nijakom prípade nejde o nevyhnutnú podmienku na možnosť kvalifikácie porušenia ako „veľmi závažného“.

253 Výhrady žalobcov smerujúce proti kvalifikácii kartelu ako veľmi závažného z dôvodu jeho povahy je preto potrebné zamietnuť.

254 Na druhej strane treba uviesť, že horizontálny cenový kartel takého rozsahu, aký zistila Komisia v prejednávanej veci, týkajúci sa takého dôležitého hospodárskeho odvetvia nemožno normálne kvalifikovať inak než veľmi závažné porušenie bez ohľadu na jeho kontext. V každom prípade okolnosti, ktoré uvádzajú žalobcovia v prejednávanej veci, nemôžu ovplyvniť platnosť posúdenia závažnosti porušenia, ktoré vykonala Komisia.

255 Pokiaľ totiž ide o historický kontext kartelu, Komisia po prvé správne uvádza, že právny základ, na ktorom boli okružle stoly pôvodne založené, bol následne, najneskôr v čase pristúpenia Rakúska k EHP, zrušený. Počas obdobia, ktorého sa týka napadnuté rozhodnutie, neexistovalo nijaké ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré by mohlo zaväzovať banky, aby sa zosúladovali alebo obmedzovali slobody svojho konania na trhu. Pokiaľ ide o „rakúske tradície“, na ktoré odkazuje niekoľko žalobcov, je potrebné konštatovať, že politické tradície a preferencie členských štátov sa môžu občas dostať do rozporu so základným cieľom nenarušenej hospodárskej súťaže, zakotveným v článku 3 písm. g) ES. Preto skutočnosť, že kartel bol vytvorený a zachovaný s pomocou štátu, nezmenšuje jeho potenciál poškodiť ciele Zmluvy.

256 Tvrdenie, že nie je potrebná vysoká pokuta z dôvodu osobitnej povahy dohôd, nie je v danom kontexte podstatné. Odstrašujúci účinok sankcií je síce jedným z mnohých prvkov, na ktoré treba prihliadať pri posudzovaní závažnosti porušenia v zmysle článku 15 nariadenia č. 17 (rozsudok MDE, už citovaný v bode 213 vyššie, bod 120). Ako však bolo uvedené v bode 231 vyššie, usmernenia rozlišujú medzi rôznymi aspektmi závažnosti podľa článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17 a okrem „vlastnej“ závažnosti porušenia predvídajú zohľadnenie aj odstrašujúceho účinku. Toto

rozlišovanie je odôvodnené vzhľadom na skutočnosť, že prispieva k tomu, aby proces stanovenia pokút Komisiou bol prehľadnejší. Preto úvahy týkajúce sa odstrašujúcej povahy sankcie sa nemôžu uvádzať ako protiváha posudzovania vlastnej závažnosti porušenia.

257 Po druhé, pokiaľ ide o tvrdenie založené na tom, že rakúske právo tolerovalo „kartely založené na správaní“ (Verhaltenskartelle) dokonca aj po pristúpení k Spoločenstvu a počas celého trvania porušenia, Komisia správne zdôrazňuje, že táto skutočnosť nemá vplyv na existenciu porušenia článku 81 ES a nemôže ani ovplyvniť posúdenie jeho závažnosti. Podľa opisu rakúskej právnej úpravy, ktorú poskytli okrem iných BA-CA, ÖVAG a NÖ-Hypo, totiž výhodné postavenie priznané až do roku 2000 týmto „kartelom založeným na správaní“ sa viazalo na ich nezáväznú povahu. Naopak článok 81 ES zakazuje zosúladené postupy rovnako ako dohody a ani usmernenia nerozlišujú na účely posúdenia závažnosti medzi záväznými dohodami a „gentlemen’s agreements“.

258 Po tretie, čo sa týka účasti štátnych orgánov na okrúhlych stoloch, na čo sa odvolávali žalobcovia, na úvod treba pripomenúť, že členské štáty nemôžu prijať opatrenia, ktoré by umožnili súkromným podnikom vyhnúť sa obmedzeniam uloženým v článkoch 81 ES až 89 ES (rozsudok Súdneho dvora zo 16. novembra 1977, INNO, 13/77, Zb. s. 2115, bod 33). Pritom je síce pravda, že nie je možné sankcionovať podniky za protisúťažné správanie, ak im bolo uložené vnútroštátnym zákonom nezlučiteľným s týmito ustanoveniami alebo ak vzniklo pod neprekonaateľným tlakom voči nim zo strany štátnych orgánov, ale je to ináč, ak takýto zákon alebo takéto konanie iba nabáda podniky na to, aby nezávisle prijali protisúťažné správanie, alebo im to uľahčuje (pozri analogicky rozsudok Súdneho dvora z 9. septembra 2003, CIE, C-198/01, Zb. s. I-8055, body 52 až 56, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 18. septembra 1996, Asia Motor France a i./Komisia, T-387/94, Zb. s. II-961, bod 65).

259 V tomto smere je nesporné, že výsledkom správania vnútroštátnych orgánov, o ktoré ide v prejednávanej veci, nebolo donútenie bánk, aby prijali protisúťažné správanie. Záznam BAWAG-u a PSK síce uvádza „výzvu OeNB na adresu bánk, aby znížili neprimeranú hospodársku súťaž v oblasti cien vkladov a úverov“, ale nezdá sa, že takejto výzve by museli banky povinne vyhovieť. Príklady údajného tlaku vyvíjaného zo strany OeNB na banky, ktoré uvádza BA-CA, ukazujú, že tá nabádala banky na zníženie úrokových sadzieb, ale neobsahujú nijaký náznak toho, že by ich v tomto smere vyzvala na zosúladienie svojich postupov, či dokonca že by boli vystavené neprekonateľnému tlaku. Táto účasť preto nemá vplyv na zodpovednosť žalobcov za ich porušujúce správanie.

260 Takisto nemá vplyv na vlastnú závažnosť porušenia. Zásahy štátnych orgánov do okrúhlych stolov, ako sú opísané žalobcami, totiž nijako nemôže znížiť potenciál cenového kartelu, o ktorý ide v prejednávanej veci, poškodiť ciele Zmluvy. Naopak, takéto schválenie alebo tolerancia porušujúceho správania zo strany orgánov verejnej moci môže posilniť účinky zakázaných dohôd.

261 Je potrebné dodať, že otázka, či účasť vnútroštátnych orgánov môže byť predsa len zohľadnená ako poľahčujúca okolnosť (pozri v tomto zmysle rozsudok CIE, už citovaný v bode 258 vyššie, bod 57), bude preskúmaná nižšie, v bodoch 504 a 505.

262 Po štvrté, pokiaľ ide o inštitucionalizovanú povahu kartelu, je legitímne, že Komisia zohľadňuje skutočnosť, že kartel fungoval vo forme systému pravidelných, inštitucionalizovaných stretnutí (rozsudok Súdu prvého stupňa zo 14. mája 1998, Cascades/Komisia, T-308/94, Zb. s. II-925, body 104, 194). Je pravda, že „sieť Lombard“ bola vytvorená v období, keď dohody neboli protiprávne. Nič to však nemení na tom, že banky využívali túto existujúcu štruktúru na svoje zakázané

zosúladené postupy, čo mohlo výrazne prispieť k fungovaniu a k efektívnosti celkového kartelu. Skutočnosť, že na stretnutiach sa rozoberali aj iné otázky, ktoré boli z hľadiska hospodárskej súťaže neutrálne, nezmenšuje nebezpečenstvo, ktoré takto dobre organizované zosúladovanie postupov predstavovalo pre nenarušenú hospodársku súťaž.

²⁶³ Nakoniec nedávne pristúpenie Rakúskej republiky k Európskej únii v čase skutkového stavu nemá vplyv na vlastnú závažnosť porušenia.

²⁶⁴ Preto okolnosti uvádzané žalobcami nemôžu spochybníť platnosť zistenia obsiahnutého v odôvodnení č. 506 napadnutého rozhodnutia, podľa ktorého dohody „siete Lombard“ predstavujú z dôvodu svojej povahy veľmi závažné porušenie.

3. O skutočnom dopade porušenia na trh

²⁶⁵ Žalobcovia odmietajú kvalifikáciu porušenia ako veľmi závažného z dôvodu, že Komisia nepreukázala citeľný dosah kartelu na trh. Tvrdia po prvé, že preukázanie tejto skutočnosti je nevyhnutné pre kvalifikáciu porušenia ako veľmi závažného, po druhé, že hodnotenie dopadu kartelu v napadnutom rozhodnutí je v tomto smere nedostatočné, a po tretie, že ekonomický znalecký posudok profesora Weiszäckera, ktorý predložili počas správneho konania, preukázal nedostatok takého dopadu.

a) Napadnuté rozhodnutie

266 V rámci hodnotenia závažnosti porušenia Komisia v odôvodnení č. 508 napadnutého rozhodnutia uvádza toto:

„Pokiaľ ide o fungovanie a účinky kartelu, môžu byť spolu s mnohými inými prvkami zohľadnené v prípade postupov, ktoré nemali priamo za cieľ narušenie hospodárskej súťaže, a ktoré preto môžu spadať do pôsobnosti článku 81... ES iba v dôsledku svojich skutočných účinkov.“

267 Komisia ďalej uvádza, že dotknuté banky sa pravidelne a často zúčastňovali na veľkom počte okrúhlych stolov a predložené dokumenty z predmetného obdobia jasne ukazujú spôsob, akým vykonávali dohody uzavreté pri okrúhlych stoloch alebo používali informácie získané pri týchto príležitostiach od svojich konkurentov na prijatie svojich vlastných rozhodnutí. Čo sa týka detailov, Komisia odkazuje na odôvodnenia č. 430 až 437 napadnutého rozhodnutia, ktoré obsahujú opis výkonu rozhodnutí kartelu v rámci zistenia porušenia.

268 Komisia z toho v odôvodnení č. 510 napadnutého rozhodnutia vyvodzuje, že tieto ucelené dohody, ktoré trvali viac rokov, mali dosah na trh. Dodáva, že skutočnosť, že členovia kartelu občas vo svojich snahách zlyhali, alebo dokonca boli nútení si navzájom priznať zlyhanie, nevylučuje, že ich dohody mohli mať dosah na trh. Nakoniec tvrdí, že ani znalecký posudok vyhotovený na účet bánk nevedel dokázať, že kartel nemal účinky.

b) O kvalifikácii tvrdení BA-CA

269 BA-CA, ktorá uvádza iba posledné dve výhrady uvedené v bode 265 vyššie, tvrdí, že jej žalobný dôvod nenapáda kvalifikáciu porušenia ako veľmi závažného, ale tvrdí porušenie povinnosti odôvodnenia. Uvádza, že ekonomické účinky sa na určenie pokuty môžu zohľadniť iba vtedy, ak boli skutočne preukázané a odôvodnené, a Komisia nesie v tomto smere dôkazné bremeno.

270 Prostredníctvom tejto argumentácie BA-CA v podstate vytýka Komisii, že nedokázala dopad porušenia na trh. Táto výhrada sa netýka odôvodnenia napadnutého rozhodnutia ani kvalifikácie porušenia ako veľmi závažného. Povinnosť odôvodnenia totiž predstavuje podstatnú formálnu náležitosť, ktorú je potrebné odlišovať od otázky opodstatnenosti dôvodov, ktorá sa týka legality podstaty rozhodnutia (rozsudky Súdneho dvora z 2. apríla 1998, Komisia/Sytraval a Brink's France, C-367/95 P, Zb. s. I-1719, bod 67, a z 22. marca 2001, France/Komisia, C-17/99, Zb. s. I-2481, bod 35). Preto je namieste preskúmať výhrady BA-CA spolu s výhradami týkajúcimi sa dôvodnosti posúdenia závažnosti porušenia v napadnutom rozhodnutí, ktoré vzniesli iní žalobcovia.

c) Tvrdenia účastníkov konania

271 Po prvé banky tvrdia, že podľa usmernení a podľa judikatúry je na posúdenie závažnosti potrebné zohľadniť skutočný dopad porušenia na trh. BAWAG okrem toho tvrdí, že zásada proporcionality vyžaduje, aby osobitne škodlivé dohody boli potrestané prísnejšími sankciami ako dohody, ktorých účinky boli malé alebo neboli nijaké.

272 Žalobcovia zdôrazňujú, že dôkazné bremeno týkajúce sa skutočného dopadu kartelu na trh nesie Komisia. Sú toho názoru, že argumentácia v napadnutom rozhodnutí o výkone dohôd nepostačuje na preukázanie takého dopadu. RZB, BAWAG, PSK a Erste tvrdia, že pre takýto dôkaz je potrebné pomocou ekonomickej štúdie preukázať, že úrokové sadzby a poplatky platné v Rakúsku počas sporného obdobia sa výrazne líšili od tých, ktoré by boli platili, ak by nebolo nedošlo k porušeniu.

273 Po druhé žalobcovia kritizujú argumentáciu napadnutého rozhodnutia. Bez toho, aby napádali skutkové zistenia Komisie o výkone dohôd, BA-CA, BAWAG, PSK a Erste tvrdia, že uvádzané príklady nie sú reprezentatívne, že spis obsahuje mnohé príklady nedodržania dohôd a že medzi bankami v tajnosti vládla ostrá konkurencia. BA-CA a BAWAG tvrdia, že to platí najmä pre ich vlastné správanie. Podľa BAWAG-u a PSK dokumenty, v ktorých sa banky vyjadrili k výkonu a dodržiavaniu dohôd, obsahujú iba subjektívne hodnotenia rôznych pracovníkov bánk, a preto neposkytujú spoľahlivý základ na posúdenie ich skutočných ekonomických účinkov.

274 BA-CA a Erste tvrdia, že dohody nemohli byť na trhu v nijakom prípade dodržané, keďže sa týkali iba „oficiálnych“ sadzieb uvedených pri priehradkách, pričom sadzby skutočne ponúkané klientom záviseli od iných parametrov, najmä od veľkosti operácie, solventnosti klienta a právomocí odchýliť sa od oficiálnej sadzby priznaných zamestnancom.

275 BA-CA a Erste zdôrazňujú význam základných sadzieb pre vývoj sadzieb uplatňovaných bankami. Podľa nich ekonomická potreba sledovať zmeny týchto sadzieb vylučuje príčinnú súvislosť medzi výsledkami okrúhlych stolov a sadzbami určenými bankami.

276 RZB, BAWAG, PSK a Erste sú nakoniec toho názoru, že Komisia nemôže z frekvencie okrúhlych stolov vyvodiť existenciu účinkov. Dodávajú, že tieto stretnutia sa týkali mnohých otázok, ktoré boli z hľadiska hospodárskej súťaže neutrálne a plnili sociálnu funkciu.

277 Po tretie žalobcovia vytýkajú Komisii, že nezohľadnila zistenia ekonomického znaleckého posudku profesora Weiszäckera, ktorý predložili. Tvrdia, že tento posudok pomocou štatistických metód preukázal, že ani ceny požadované bankami, ani ich výnosy neboli v priemere vyššie ako tie, ktoré by sa dosiahli bez dohôd. Sú toho názoru, že výhrady voči tomuto posudku uvedené v napadnutom rozhodnutí sú neopodstatnené. RZB, ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že závery posudku by sa dali vyvrátiť iba ďalšou, vedecky podloženou štúdiou. Žalobcovia uvádzajú, že Komisia sa rozhodla neodkázať v napadnutom rozhodnutí na ďalší posudok, ktorý dala vypracovať, z dôvodu jej technických slabostí.

278 Komisia je toho názoru, že kartel sa môže zaradiť medzi veľmi závažné porušenia pre jeho protisúťažný cieľ, aj keď nemá nijaký účinok na trh. Je však toho názoru, že v prejednávanej veci bol dopad kartelu dokázaný.

279 Tvrdí, že kartel nevyvoláva účinky iba od momentu, keď je dokázané, že ceny by sa vyvíjali inak v situácii voľnej hospodárskej súťaže, ale od momentu, keď sú dohody vykonané. Uvádza, že ňou zadržané dokumenty pochádzajúce z relevantného obdobia jednoznačne ukazujú spôsob, ako banky vykonali dohody uzavreté počas okrúhlych stolov a ako použili informácie získané od svojich konkurentov na prijatie vlastných rozhodnutí. Podľa nej je nepopierateľné, že kartel mal v tomto smere účinky, aj keď v určitých prípadoch sa banky nedokázali dohodnúť alebo nedodržali dohody.

280 Komisia je teda toho názoru, že znalecký posudok predložený bankami nie je rozhodujúci na posúdenie závažnosti porušenia. Dodáva, že posudok nedokázal presvedčivo, že kartel nemal vplyv na vývoj cien.

d) Posúdenie Súdom prvého stupňa

281 Na úvod je potrebné konštatovať, že napadnuté rozhodnutie zohľadnilo skutočný dopad kartelu na trh pri hodnotení závažnosti porušenia. Aj keď Komisia v odôvodneniach č. 429 a č. 508 tvrdí, že nie je potrebné zohľadniť účinky, ak je dokázaný protisúťažný cieľ kartelu, odôvodnenia č. 509 a č. 510, ako aj odôvodnenia č. 430 až 436 predsa len konštatujú existenciu účinkov v prejednávanej veci, ktoré vyplývajú najmä z vykonania dohôd, aj keď podľa odôvodnenia č. 436 ich nie je možné presne vyčíslieť.

282 V prejednávanej veci preto nie je podstatné vedieť, či podľa usmernení je pre kvalifikáciu kartelu ako „veľmi závažného“ potrebné preukázať skutočný dopad na trh. Keďže Komisia pri posudzovaní závažnosti porušenia disponuje voľnou úvahou, legalita tohto hodnotenia závisí od opodstatnenosti zistení, na ktorých sa skutočne zakladá, a nie od toho, či všetky skutočnosti, ktoré Komisia zohľadnila, boli v tomto smere nevyhnutné.

283 Je preto potrebné preskúmať po prvej otázke, či Komisia na základe uskutočnenia kartelu správne prijala záver, že tento kartel mal skutočný dopad na trh, po druhé, či správne zistila toto uskutočnenie v prejednávanej veci, a po tretie, či v tejto súvislosti nesprávne posúdila význam a dôkaznú hodnotu posudku predloženého bankami.

284 Na úvod je namieste pripomenúť, že Komisia sa má pri posudzovaní konkrétneho dopadu porušenia na trh odvolávať na hospodársku súťaž, ktorá by normálne existovala, ak by nedošlo k porušeniu (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdneho dvora zo 16. decembra 1975, Suiker Unie a i./Komisia, 40/73 až 48/73, 50/73, 54/73 až 56/73, 111/73, 113/73 a 114/73, Zb. s. 1663, body 619 a 620; rozsudky Súdu prvého stupňa Mayr-Melnhof, už citovaný v bode 205 vyššie, bod 235; z 11. marca 1999, Thyssen Stahl/Komisia, T-141/94, Zb. s. II-347, bod 645, a ADM, už citovaný v bode 231 vyššie, bod 150).

285 Čo sa týka po prvé cenového kartelu, je legitímne, ak Komisia vyvodí záver, že porušenie malo účinky, zo skutočnosti, že členovia kartelu prijali opatrenia na uplatnenie dohodnutých cien, napríklad tým, že ich oznámili klientom, dali svojim zamestnancom pokyn používať ich ako základ pri rokovaniach a sledovali ich uplatňovanie zo strany konkurentov a vlastných oddelení predaja. Na záver o dopade na trh totiž postačuje, aby dohodnuté ceny slúžili ako základ pre určenie cien jednotlivých transakcií, a tak obmedzovali rokovací priestor klientov (rozsudky Súdu prvého stupňa zo 17. decembra 1991, Hercules Chemicals/Komisia, T-7/89, Zb. s. II-1711, body 340 a 341, a z 20. apríla 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij a i./Komisia, T-305/94 až T-307/94, T-313/94 až T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 a T-335/94, Zb. s. II-931, body 743 až 745).

286 Naopak, od Komisie nemožno vyžadovať, aby v prípade, že existencia kartelu je preukázaná, systematicky dokazovala, že dohody skutočne umožnili dotknutým podnikom dosahovať vyššiu úroveň transakčných cien, ako je tá, ktorá by existovala bez kartelu. V tomto smere nie je možné prijať tvrdenie, podľa ktorého skutočnosť, že úroveň transakčných cien by bola odlišná bez zosúladenia, sa môže zobrať do úvahy na posúdenie závažnosti porušenia (rozsudok Súdneho dvora zo 16. novembra 2000, Cascades/Komisia, C-279/98 P, Zb. s. I-9693, body 53 a 62). Okrem toho by bolo neprimerané požadovať takéto dokazovanie, ktoré by si vyžadovalo značné zdroje, keďže by boli potrebné hypotetické výpočty na základe ekonomických

modelov, ktorých presnosť môže súd ťažko overiť a ktorých neomylnosť nie je vôbec dokázaná (návrhy, ktoré podal generálny advokát Mischo k rozsudku Súdneho dvora zo 16. novembra 2000, Mo och Domsjö/Komisja, C-283/98 P, Zb. s. I-9855, I-9858, bod 109).

287 Na posúdenie závažnosti porušenia je totiž rozhodujúce vedieť, či členovia kartelu urobili všetko, čo bolo v ich možnostiach, aby dosiahli konkrétny účinok svojich úmyslov. To, čo sa stalo potom na úrovni skutočne dosiahnutých cien, mohlo byť ovplyvnené inými faktormi mimo kontroly členov kartelu. Členovia kartelu si nemôžu prisvojiť vonkajšie faktory, ktoré skrížili ich plány, a urobiť z nich skutočnosti odôvodňujúce zníženie pokuty (návrhy, ktoré podal generálny advokát Mischo vo veci, v ktorej bol vyhlásený rozsudok Mo och Domsjö/Komisja, už citovaný v bode 286 vyššie, body 102 až 109).

288 Preto Komisia mohla legitímne zakladať svoj záver o existencii dopadu na trh na uskutočnení kartelu.

289 Po druhé, pokiaľ ide o správnosť zistení, z ktorých Komisia v prejednávanej veci vyvodila tento záver, na úvod je potrebné uviesť, že žalobcovia nenapádajú príklady dodržiavania dohôd „siete Lombard“ uvedené v napadnutom rozhodnutí.

290 Ďalej, pokiaľ ide o tvrdenie, podľa ktorého tieto príklady nie sú reprezentatívne, keďže spis obsahuje aj početné príklady nedodržania dohôd a hospodárskej súťaže medzi bankami, je namieste poukázať na to, že skutočnosť, že dohody neboli vždy dodržané členmi kartelu, nepostačuje na vylúčenie účinku na trh.

291 V tomto smere príklady, ktoré uvádzajú BA-CA, BAWAG, PSK a Erste, nepreukazujú, že záver, podľa ktorého bol kartel uskutočnený, je mylný.

292 BA-CA odkazuje na viaceré časti napadnutého rozhodnutia (odôvodnenia č. 149, 172, 199, 229, 264, 283 a 299 a nasledujúce), ktoré uvádzajú prípady nedodržania konkrétnych dohôd určitými bankami. Tieto príklady podľa nej preukazujú, že Komisia vedela o tom, že dohody neboli vykonané úplne. Napriek tomu vôbec nepotvrdzujú tvrdenie BA-CA, podľa ktorého existovali iba „izolované pokusy na prebratie“ dohôd. Odôvodnenie č. 149 uvádza, že PSK ostatné banky napomenuli, lebo nedodrжала dohodu o úrokovej sadzbe vkladového produktu, odôvodnenie č. 172 opisuje reakciu ostatných bánk na zníženie úverových sadzieb zo strany BAWAG-u „bez upozornenia“ a odôvodnenie č. 199 odkazuje na nedostatočnú disciplínu Erste, za ktorú ju ostatné banky „odsúdili ako vinnú“. Z týchto príkladov vyplýva, že banky, ktoré sa individuálne odchýlili od dohôd, boli vystavené obvineniam ostatných členov kartelu, ktorí ich zrejme dodržali. Aj keď pri jednom okrúhlom stole opísanom v odôvodnení č. 229 sa hovorilo o „špeciálnych akciách určitých bánk“ v rozpore s dohodami, účastníci zároveň konštatovali, že všetky banky „vcelku dodržali dohody“ uzavreté pred mesiacom. Podobne odôvodnenie č. 264 opisuje rozhovory, počas ktorých sa Erste sťažovala na to, že viacerí konkurenti používali úrokové sadzby v rozpore s dohodami, pričom síce uznali, že „opatrenia boli vykonané skutočne pomalšie“ v rámci ich inštitúcií, ale tvrdili, že vcelku sa všetko vyvíjalo podľa plánu. Nakoniec odôvodnenie č. 283 hovorí o napomenutí, ktoré plánoval „klub Lombard“ z dôvodu nedostatočnej disciplíny v oblasti úrokových sadzieb, pričom odôvodnenia č. 299 až 301 opisujú porušenia určitých dohôd a úsilie bánk čeliť týmto porušeniam. Tieto pasáže vcelku nepotvrdzujú tvrdenie BA-CA, podľa ktorého bolo nedodržanie dohôd pravidlom a ich vykonanie zo strany bánk výnimkou.

293 BAWAG a PSK citujú 28 dokumentov zo spisu Komisie, v ktorých ide o nedodržanie dohôd a existenciu hospodárskej súťaže medzi bankami, pričom Erste predkladá 85

odkazov týkajúcich sa 74 dokumentov, z ktorých 22 je identických s dokumentmi, ktoré uvádzajú BAWAG a PSK.

294 Tieto dokumenty však nie sú nezlučiteľné so záverom Komisie. Napríklad všetky tri banky sa opierajú o zápisnicu z okrúhleho stola o pasívnych operáciách 27. septembra 1995, z ktorej BAWAG a PSK citujú časť, ktorá uvádza, že „zástupca RBW poznamenáva, že... podmienky a lehoty dohodnuté pri okrúhlom stole... neboli dodržané“. Tejto pasáži však bezprostredne predchádza nasledovná formulácia: „V tejto súvislosti sa predstavitelia určitých inštitúcií sťažujú, že v čase zníženia úrokových sadzieb plánovaného pri okrúhlom stole neboli automaticky znížené aj [úrokové sadzby určitých špecifických vkladových zmlúv]. Volksbank, CA-BV, [RBW], NÖ-Hypo, PSK a Erste prispôbili svoje podmienky v tejto oblasti. [BA] a BAWAG tak urobia až koncom septembra.“ V tomto istom dokumente, ktorý bol určený generálnemu riaditeľovi BAWAG-u, sa okrem iného uvádza, že ďalšia banka sa sťažovala na to, že podľa prieskumu bolo možné v BAWAG-u a PSK získať vyššie úroky za nový vklad, ako bolo dohodnuté. Dokument pokračuje: „V tomto prípade ide o naše agentúry [zoznam adries]. Naše oddelenie pre pobočky prijalo primerané opatrenia.“ Tento dokument teda poskytuje tak príklady nedodržania dohôd v určitých bodoch a ich vykonania v iných bodoch, ako aj napomenutie adresované jednou bankou agentúram, ktoré nedodržali dohody.

295 So zreteľom na mnohé nesporné príklady vykonania dohôd, ktoré uvádza napadnuté rozhodnutie, skutočnosť, že v niektorých prípadoch neboli dohody dodržané jednou alebo viacerými bankami, že bankám sa nepodarilo zachovať dohodnutú sadzbu ani zvýšiť svoju ziskovosť alebo že existovala medzi nimi hospodárska súťaž vo vzťahu k niektorým produktom, nepostačuje na vyvrátenie záveru, podľa ktorého dohody boli vykonané a mali dosah na trh.

296 V tomto kontexte nie je možné prijať tvrdenia BA-CA a BAWAG-u založené na ich vlastnom správaní. Skutočné správanie, na ktoré sa odvoláva jeden podnik, totiž nie je podstatné pre hodnotenie dopadu kartelu na trh, keďže sa majú zohľadniť iba účinky vyplývajúce z porušenia ako celku (rozsudky Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v bode 189 vyššie, body 150 a 152, a Hercules Chemicals/Komisía, už citovaný v bode 285 vyššie, bod 342).

297 Tvrdenie bánk, podľa ktorého úrokové sadzby skutočne uplatňované voči klientom sa často odchyľovali od „oficiálnych“ úrokových sadzieb dohodnutých pri okrúhlych stoloch a uvedených pri priehradkách, a to pre osobitné vlastnosti jednotlivých operácií a prácu zamestnancov bánk odchýliť sa od týchto úrokových sadzieb v určitých medziach, nie je podstatné. „Oficiálne“ úrokové sadzby uvádzané bankami totiž predstavujú východisko rokovaní s jednotlivými klientmi, a preto ovplyvňujú ich výsledok.

298 Pokiaľ ide o tvrdenie BAWAG-u a PSK, podľa ktorého dokumenty, v ktorých sa banky vyjadrili k vykonávaniu a dodržiavaniu dohôd, nemajú dôkaznú hodnotu, lebo obsahujú iba subjektívne hodnotenia rôznych pracovníkov bánk, je potrebné uviesť, že dôveryhodnosť dokumentov, v ktorých členovia kartelu vyjadrujú názor na jeho „úspech“, je potrebné hodnotiť z prípadu na prípad (rozsudky Cascades/Komisía, už citovaný v bode 262 vyššie, bod 186, a Limburgse Vinyl Maatschappij a i./Komisía, už citovaný v bode 285 vyššie, body 746 a 747). Pochybnosti o dôkaznej hodnote takýchto vyhlásení totiž môžu byť opodstatnené, ak tieto vyhlásenia uvádzajú dojmy nezakladajúce sa na konkrétnych skutočnostiach a ak existujú protichodné stanoviská ostatných členov kartelu z rovnakého obdobia. Poslední menovaní členovia pritom nie sú automaticky vierohodnejší ako prví. V prejednávanej veci Komisia uvádza, že banky hodnotili konkrétne uplatňovanie dohôd na základe pravidelných prieskumov v ostatných bankách (odôvodnenie č. 433 napadnutého

rozhodnutia), a táto skutočnosť je nesporná. Za týchto okolností sa Komisia správne opierala okrem iného aj o tieto dokumenty, v ktorých sa členovia kartelu v čase skutkového stavu vyjadrili k uskutočneniu kartelu, aby prijala záver o jeho dopade na trh.

299 Ďalej je namieste uviesť, že význam základných úrokových sadzieb na úrokové sadzby skutočne uplatňované bankami Komisia nepopiera, ale správne vytýka bankám, že koordinovali svoju reakciu na vývoj základných úrokových sadzieb. Keďže však účinok dohôd v prejednávanej veci vyplýva z ich vykonania, skutočnosť, že úrokové sadzby uplatňované bankami sledovali základné sadzby, a preto skutočný dopad dohôd je len ťažko merateľný, samo osebe nepostačuje na vyvrátenie platnosti argumentácie Komisie.

300 Nakoniec, aj keď je pravda, že Komisia nemohla iba z počtu a frekvencie okrúhlych stolov vyvodiť záver, že tieto stoly mali dopad na trh (rozsudok ADM, už citovaný v bode 231 vyššie, bod 159), odkaz na ich frekvenciu predstavuje v napadnutom rozhodnutí iba druhotný prvok argumentácie Komisie, od ktorého nemôže závisieť legalita posúdenia závažnosti porušenia.

301 Z toho, čo bolo uvedené vyššie, vyplýva, že tvrdenia účastníkov konania nevyvrátili zistenie, podľa ktorého bol kartel uskutočnený.

302 Po tretie znalecký posudok predložený bankami nedokazuje, že Komisia sa dopustila chyby tým, že z vykonania dohôd vyvodila záver o ich skutočnom dopade na trh. V tomto smere je na jednej strane namieste uviesť, že znalec na základe porovnania rakúskeho bankového trhu a nemeckého bankového trhu prijal záver, že obchodné podmienky platné pre klientov bánk v Rakúsku neboli menej priaznivé ako na nemeckom trhu a že ziskovosť rakúskych bánk bola nižšia ako nemeckých bánk. Na

druhej strane znalec pomocou dvoch prieskumov týkajúcich sa reprezentatívnych bankových produktov poznamenal, že sa nedal zistiť nijaký merateľný vplyv cieľových sadzieb určených dohodami na priemerné sadzby skutočne uplatňované bankami.

303 Znalec teda obmedzil predmet svojej štúdie na skúmanie určitých osobitných otázok, pričom jeho hodnotenie sa nevzťahovalo na všetky potenciálne účinky dohôd na trh. Znalecký posudok preto nemôže preukázať absenciu skutočného dopadu kartelu na trh.

304 Na jednej strane preto mohla Komisia bez toho, aby sa dopustila chyby, usúdiť, že porovnanie s iným členským štátom nemôže dokázať, aké by boli podmienky na rakúskom trhu bez dohôd, a že z údajov týkajúcich sa ziskovosti bánk nebolo možné vyvodiť záver, že kartel nevyvolal účinky.

305 Na druhej strane skutočnosť, že posudok nebol schopný štatisticky zistiť významný dopad kartelu na priemerné ceny, nedokazuje, že dohody nemali nijaký vplyv na určenie transakčných cien pre klientov, ktorý môže byť zohľadnený na určenie závažnosti porušenia.

306 Z toho vyplýva, že výhrady týkajúce sa dopadu porušenia na trh je potrebné zamietnuť v celom rozsahu.

4. O veľkosti relevantného zemepisného trhu

a) Tvrdenia účastníkov konania

³⁰⁷ S výnimkou BA-CA (vec T-260/02) a RLB (vec T-262/02) sú všetci žalobcovia toho názoru, že kvalifikácia porušenia ako „veľmi závažného“ napriek obmedzenej veľkosti relevantného zemepisného trhu je v rozpore s usmerneniami, s rozhodovacou praxou Komisie a so zásadou proporcionality. Okrem toho RZB, BAWAG a PSK (veci T-259/02, T-261/02 a T-263/02) usudzujú, že odôvodnenie napadnutého rozhodnutia je v tomto smere nedostatočné. RZB však vyhlasuje, že nemá v úmysle odvolať sa na nedostatočnosť odôvodnenia, a vyzýva Súd prvého stupňa, aby preskúmal napadnuté rozhodnutie z hľadiska jeho podstaty.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

³⁰⁸ Podľa odôvodnenia č. 511 napadnutého rozhodnutia:

„So zreteľom na osobitné okolnosti tejto veci, ako aj na kontext porušenia relatívne malá rozloha Rakúska nemôže zmeniť ‚veľmi závažnú‘ povahu porušenia.“

³⁰⁹ Toto stručné odôvodnenie, v spojení s odôvodneniami č. 506 až 510 napadnutého rozhodnutia týkajúcimi sa uskutočnenia a účinkov kartelu, postačuje na to, aby

mohli banky pochopiť dôvody, ktoré viedli Komisiu k úsudku, že napriek obmedzenej rozlohe trhu bolo potrebné porušenie kvalifikovať ako „veľmi závažné“.

310 Pokiaľ ide o dôvodnosť tohto posúdenia, po prvé bod 511 dokazuje, že Komisia neposúdila obmedzenú rozlohu relevantného zemepisného trhu nesprávne ani nezanedbala zobrať ju do úvahy.

311 Po druhé rozsah geografického trhu predstavuje iba jedno z troch relevantných kritérií v zmysle usmernení na celkové posúdenie závažnosti porušenia. Medzi týmito vzájomne závislými kritériami má zásadné postavenie povaha porušenia (pozri body 240 a 241 vyššie). Naopak, rozsah geografického trhu nie je autonómnym kritériom v tom zmysle, že ako „veľmi závažné“ by mohli byť kvalifikované iba porušenia týkajúce sa väčšiny členských štátov. Ani Zmluva, ani nariadenie č. 17, ani usmernenia, ani judikatúra neumožňujú prijať záver, že tak môžu byť kvalifikované iba geograficky veľmi rozsiahle obmedzenia (rozsudok Súdu prvého stupňa z 18. júla 2005, *Scandinavian Airlines System/Komisia*, T-241/01, zatiaľ neuverejnený v Zbierke, bod 87). Preto je potrebné zamietnuť tvrdenie BAWAG-u a PSK, podľa ktorého sa ako veľmi závažné môžu kvalifikovať iba porušenia, na ktorých sa zúčastňujú takmer všetky podniky na európskom trhu (pozri body 242 a 250 vyššie).

312 Po tretie celé územie členského štátu, aj keď je v porovnaní s ostatnými členskými štátmi relatívne „malé“, predstavuje v každom prípade podstatnú časť spoločného trhu (rozsudok *Michelin/Komisia*, už citovaný v bode 173 vyššie, bod 28 pre holandský trh, a rozsudok *Brasserie nationale a i./Komisia*, už citovaný v bode 240 vyššie, bod 177 pre luxemburský trh). V tejto súvislosti je namieste zamietnuť tvrdenie BAWAG-u, podľa ktorého dohody, na ktorých sa táto spoločnosť zúčastňovala, pokrývali iba Viedeň a východnú časť Rakúska, keďže ide

o hodnotenie závažnosti porušenia ako celku, ktorá nezávisí od skutočného správania jedného konkrétneho podniku (pozri v tomto zmysle rozsudok Hercules Chemicals/Komisia, už citovaný v bode 285 vyššie, bod 342). Je pritom nesporné, že kartel ako celok pokrýval celé Rakúsko.

- 313 Preto obmedzená veľkosť relevantného zemepisného trhu nebráni kvalifikácii porušenia zisteného v prejednávanej veci ako „veľmi závažného“.

5. O selektívnej povahe postihov (vec T-259/02)

- 314 RZB ešte tvrdí, že kvalifikácia porušenia ako „veľmi závažného“ je nezlučiteľná s rozhodnutím Komisie postihovať iba niektoré podniky zúčastnené na porušení.

- 315 Toto tvrdenie nemožno prijať. Keďže totiž Komisia legitímne prijala ako kritérium na určenie adresátov rozhodnutia ich častú účasť pri najdôležitejších okrúhlych stoloch (pozri body 134 až 145 vyššie), skutočnosť, že nepostihovala všetkých členov kartelu, nebráni tomu, aby kvalifikovala ako „veľmi závažné“ porušenie kartelového typu o cenách, o ktoré ide v danom prípade.

6. Záver, pokiaľ ide o závažnosť porušenia

- 316 Z dôvodov uvedených vyššie je opodstatnené zamietnuť všetky žalobné dôvody žalobcov týkajúce sa kvalifikovania porušenia ako „veľmi závažného“ napadnutým rozhodnutím.

C — O rozdelení adresátov napadnutého rozhodnutia do kategórií a o určení východiskových súm pokút

317 Ako vyplýva z odôvodnení č. 519 a č. 520 napadnutého rozhodnutia, Komisia rozdelila adresátov napadnutého rozhodnutia do piatich kategórií podľa dostupných údajov o ich trhových podieloch, pre ktoré určila východiskové sumy 25, 12,5, 6,25, 3,13 a 1,25 milióna eur. Vo svojom vyjadrení odporcu Komisia vysvetlila, že orientačné hodnoty trhových podielov v prípade prvých štyroch kategórií podnikov boli približne 22 %, 11 %, 5,5 % a 2,75 %, zatiaľ čo do piatej kategórie (ktorú označuje za „zbernú kategóriu“) boli zaradené banky s trhovým podielom menším ako 1 %.

318 Žalobcovia uvádzajú celý rad výhrad proti rôznym aspektom stanovenia ich trhových podielov, rozdelenia do kategórií a určenia východiskových čiastok. Po prvé Erste (vec T-264/02) tvrdí, že jej Komisia protiprávne pripísala porušenie inou bankou (GiroCredit), s ktorou uskutočnila fúziu, ale ktorá predtým bola súčasťou skupiny BA-CA (pozri bod 319 a nasl. nižšie). Po druhé RZB (vec T-259/02), Erste a ÖVAG (vec T-271/02) namietajú to, že na účely zaradenia do kategórií im Komisia ako centrálnym inštitúciám decentralizovaných sektorov bánk Raiffeisen, sporiteľní a ľudových bánk priradila trhové podiely ich príslušných sektorov (pozri bod 337 a nasl. nižšie). Po tretie niekoľko žalobcov vytýka Komisii porušenie povinnosti odôvodnenia v súvislosti so zaradením do kategórií a určením východiskových súm (pozri bod 410 a nasl. nižšie). Po štvrté BAWAG, PSK a NÖ-Hypo (veci T-261/02, T-263/02 a T-271/02) poukazujú na porušenie zásady rovnosti zaobchádzania (pozri body 418 až 431 nižšie), zatiaľ čo po piate PSK, Erste a ÖVAG tvrdia, že zistenia Komisie, pokiaľ ide o ich trhové podiely, sú nesprávne (pozri bod 432 a nasl. nižšie).

1. O pripísaní porušenia GiroCredit banke Erste (vec T-264/02)

a) Skutkové okolnosti tohto žalobného dôvodu a napadnuté rozhodnutie

319 Erste (pod svojím predchádzajúcim názvom EÖ) v máji 1997 kúpila 53 % akcií GiroCredit, ktorá plnila úlohu centrálnej inštitúcie sporiteľní. Od roku 1994 až do kúpy podielov bankou EÖ boli akcie GiroCredit vo väčšinovej držbe skupiny Bank Austria (pozri body 7 a 11 vyššie). V októbri 1997 GiroCredit a EÖ uskutočnili fúziu a názov EÖ bol zmenený na Erste.

320 Komisia v odôvodneniach č. 475 až 481 napadnutého rozhodnutia skúmala, či zodpovednosť za porušenie, ktorého sa dopustila GiroCredit, má byť pripísaná Erste, alebo BA. Domnievala sa, že nemôže vyvodiť záver, že obchodná politika GiroCredit bola ovplyvnená BA pred kúpou bankou Erste. Vyvodila teda záver, že za porušenie je zodpovedná samotná GiroCredit a že táto zodpovednosť prešla v dôsledku fúzie na Erste.

b) Tvrdenia účastníkov konania

321 Erste zastáva názor, že porušenie zo strany GiroCredit počas obdobia pred jej nadobudnutím má byť pripísané BA, a nie jej samotnej. Tvrdí, pričom to dokladá niektorými dôkazmi, že podmienky, za ktorých môže byť zodpovednosť za konanie dcérskej spoločnosti pripísaná materskej spoločnosti, boli splnené vo vzťahu medzi BA a GiroCredit.

322 Komisia tvrdí, že nie je preukázané, že podmienky pripísania porušenia GiroCredit skupine BA sú splnené. Zastáva názor, že v každom prípade má možnosť voľby uložiť sankciu materskej spoločnosti alebo dcérskej spoločnosti, hoci sú splnené podmienky pripísania konania dcérskej spoločnosti jej materskej spoločnosti.

c) Posúdenie Súdom prvého stupňa

323 V rámci tohto žalobného dôvodu je opodstatnené preskúmať v prvom rade, či podmienky, za ktorých je nadobúdateľ podniku zodpovedný za porušenie, ktorého sa tento podnik dopustil pred nadobudnutím, sú v danom prípade splnené, a v druhom rade vplyv skutočnosti, že nadobudnutý podnik bol predtým pod kontrolou inej materskej spoločnosti, na zodpovednosť nadobúdateľa.

324 Podľa ustálenej judikatúry za porušenie v zásade zodpovedá fyzická alebo právnická osoba, ktorá riadila dotknutý podnik v čase, keď došlo k porušeniu, aj keď ku dňu prijatia rozhodnutia konštatujúceho porušenie zodpovedala za prevádzku podniku iná osoba (rozsudok Cascades/Komisia, už citovaný v bode 286 vyššie, bod 78). Kým existuje právnická osoba, ktorá riadila podnik v čase porušenia, zodpovednosť za protiprávne správanie podniku pripadá tejto právnickej osobe, aj keď hmotné a personálne zložky, ktoré prispeli k porušeniu, prešli po období, keď došlo k porušeniu, na tretie osoby (rozsudok Súdu prvého stupňa zo 14. mája 1998, SCA Holding/Komisia, T-327/94, Zb. s. II-1373, bod 63, potvrdený rozsudkom Súdneho dvora zo 16. novembra 2000, SCA Holding/Komisia, C-297/98 P, Zb. s. I-10101, bod 25).

325 Naopak, ak medzi obdobím, keď došlo k porušeniu, a obdobím, keď za toto porušenie predmetný podnik musí niesť dôsledky, osoba zodpovedná za prevádzko-

vanie tohto podniku prestala právne existovať, treba predovšetkým určiť všetky hmotné a personálne zložky, ktoré prispeli k porušeniu, aby potom bola určená osoba, ktorá sa stala zodpovednou za prevádzku tohto celku, aby nedošlo k tomu, že pre zánik osoby zodpovednej za prevádzku podniku v čase, keď došlo k porušeniu, by podnik za toto porušenie nezodpovedal (rozsudok Limburgse Vinyl Maatschappij a i./Komisia, už citovaný v bode 285 vyššie, bod 953).

326 Ak predmetný podnik prestane existovať z dôvodu, že bol prevzatý nadobúdateľom, preberá tento nadobúdateľ jeho aktíva a pasíva vrátane jeho zodpovednosti z dôvodu porušenia práva Spoločenstva (návrhy, ktoré podal generálny advokát Mischo k rozsudku Súdneho dvora zo 16. novembra 2000, Stora Kopparbergs Bergslags/Komisia, C-286/98 P, Zb. s. I-9925, I-9928, bod 75). V takom prípade môže byť zodpovednosť za porušenie, ktorého sa dopustil prevzatý podnik, pripísaná nadobúdateľovi (pozri analogicky rozsudok Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v bode 189 vyššie, bod 145).

327 V danom prípade právnickou osobou zodpovednou za vykonávanie bankových činností GiroCredit pred uskutočnením fúzie s EÖ bola GiroCredit Bank der österreichischen Sparkassen AG. Keďže bola nadobudnutá EÖ v máji 1997, táto právnická osoba prestala existovať v októbri 1997 z dôvodu uskutočnenia fúzie s EÖ, ktorá sa stala Erste.

328 Podľa zásad uvedených vyššie Erste teda musí zodpovedať za porušenie, ktorého sa dopustila GiroCredit pred jej nadobudnutím bankou EÖ.

329 Ďalej treba preskúmať, či táto zodpovednosť nadobúdateľa má byť vylúčená v prípade, keď zodpovednosť za porušenie, ktorého sa dopustil prevzatý podnik pred nadobudnutím, môže byť pripísaná jeho bývalej materskej spoločnosti.

330 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry konanie dcérskej spoločnosti, ktorá má samostatnú právnu subjektivitu, môže byť pripísané materskej spoločnosti, najmä keď dcérska spoločnosť samostatne neurčuje svoje správanie na trhu, ale prevažne vykonáva pokyny, ktoré jej dáva materská spoločnosť (rozsudky Súdneho dvora zo 14. júla 1972, ICI/Komisia, 48/69, Zb. s. 619, body 132 a 133; zo 16. novembra 2000, Metsä-Serla a i./Komisia, C-294/98 P, Zb. s. I-10065, bod 27, a z 2. októbra 2003, Aristrain/Komisia, C-196/99 P, Zb. s. I-11005, bod 96; rozsudok Limburgse Vinyl Maatschappij a i./Komisia, už citovaný v bode 285 vyššie, bod 960), alebo keď materská spoločnosť, schopná určujúcim spôsobom ovplyvniť obchodnú politiku svojej dcérskej spoločnosti, si uvedomuje a schvaľuje účasť dcérskej spoločnosti na karteli (rozsudok Súdu prvého stupňa zo 14. mája 1998, KNP BT/Komisia, T-309/94, Zb. s. II-1007, body 41, 42, 45, 47 a 48, potvrdený rozsudkom Súdneho dvora zo 16. novembra 2000, KNP BT/Komisia, C-248/98 P, Zb. s. I-9641, bod 73).

331 Táto možnosť uložiť materskej spoločnosti sankciu za porušenie, ktorého sa dopustila dcérska spoločnosť, však sama osebe nebráni tomu, aby bola sankcionovaná dcérska spoločnosť. Podnik — t. j. hospodárska jednotka zahrňajúca personálne, hmotné a nehmotné zložky (rozsudok Súdneho dvora z 13. júla 1962, Mannesmann/Vysoký úrad, 19/61, Zb. s. 675, 705 a 706) — je totiž riadený orgánmi upravenými v jeho právnom štatúte a akékoľvek rozhodnutie, ktoré mu ukladá pokutu, môže byť adresované štatutárnym orgánom podniku (predstavenstvu, výboru riaditeľov, predsedovi predstavenstva, konateľovi atď.), aj keď finančné dôsledky napokon znášajú jeho vlastníci. Toto pravidlo by bolo porušené, keby sa v súvislosti s porušením, ktorého sa dopustil nejaký podnik, od Komisie požadovalo, aby vždy preverovala, kto je vlastníkom s rozhodujúcim vplyvom na vedenie podniku, s cieľom umožniť jej sankcionovať iba tohto vlastníka (rozsudok Súdu prvého stupňa z 29. apríla 2004, Tokai Carbon a i./Komisia, T-236/01, T-239/01, T-244/01 až T-246/01, T-251/01 a T-252/01, Zb. s. II-1181, ďalej len „rozsudok Tokai I“, body 279 až 281). Keďže možnosť sankcionovať materskú spoločnosť za konanie dcérskej spoločnosti teda nemá vplyv na legalitu rozhodnutia určeného len dcérskej spoločnosti, ktorá sa zúčastnila na porušení, Komisia má možnosť voľby sankcionovať buď dcérsku spoločnosť, ktorá sa zúčastnila na porušení, alebo materskú spoločnosť, ktorá ju počas tohto obdobia ovládala.

332 Túto voľbu má Komisia aj v prípade hospodárskeho nástupníctva v ovládaní dcérskej spoločnosti. Ak v takomto prípade Komisia môže pripísať konanie dcérskej spoločnosti bývalej materskej spoločnosti za obdobie predchádzajúce postúpeniu a novej materskej spoločnosti za zvyšok (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 16. novembra 2000, KNP BT/Komisía, už citovaný v bode 330 vyššie, bod 73), nie je povinná tak urobiť a môže zvoliť sankcionovanie len dcérskej spoločnosti za jej vlastné konanie.

333 Z hľadiska povahy predmetných porušení, ako aj povahy a stupňa prísnosti sankcií, ktoré sú s nimi spojené, zodpovednosť za porušenie práva hospodárskej súťaže má určite osobnú povahu (rozsudok Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v bode 189 vyššie, bod 78) a fyzická alebo právnická osoba môže byť sankcionovaná len za skutky, ktoré sú jej osobne vytýkané (rozsudok Súdu prvého stupňa z 13. decembra 2001, Krupp Thyssen Stainless a Acciai speciali Terni/Komisía, T-45/98 a T-47/98, Zb. s. II-3757, ďalej len „rozsudok KTS“, bod 63, a rozsudok ADM, už citovaný v bode 231 vyššie, bod 261). V súlade s touto zásadou Komisia nemôže pripísať nadobúdateľovi spoločnosti zodpovednosť za konanie tejto spoločnosti predchádzajúce jej nadobudnutiu a táto zodpovednosť musí byť pripísaná samotnej spoločnosti, pokiaľ tá ešte existuje (pozri v tomto zmysle rozsudky zo 16. novembra 2000, KNP BT/Komisía, už citovaný v bode 330 vyššie, bod 72, a Cascades/Komisía, už citovaný v bode 286 vyššie, body 77 až 80).

334 Naopak, tejto zásade pripísania zodpovednosti dcérskej spoločnosti za jej vlastné konanie to neodporuje, aj keď v prípade, že dcérska spoločnosť po porušení stratila svoju právnu subjektivitu, dôsledkom je uloženie sankcie nadobúdateľovi, ktorý sa nepodieľal na porušení.

335 Len čo totiž Komisia preukázala podniku účasť na karteli, má právo uložiť pokutu fyzickej alebo právnickej osobe, ktorá ho riadi, a ak tá už neexistuje, dokonca právnomu nástupcovi tejto osoby bez toho, aby Komisia bola povinná overovať, či podnik konal samostatne, alebo podľa pokynov materskej spoločnosti. Ak by to bolo

inak, šetrenia Komisie by boli podstatne sťažené nevyhnutnosťou v každom prípade nástupníctva overiť, v akom rozsahu jeho konanie môže byť pripísané bývalej materskej spoločnosti.

336 Z uvedeného vyplýva, bez toho, aby bolo potrebné overiť, či konanie GiroCredit mohlo byť pripísané BA, že Komisia sa nedopustila nijakej protiprávnosti tým, že toto konanie pripísala Erste ako právnej nástupkyni GiroCredit.

2. O pripísaní trhových podielov bánk „decentralizovaných sektorov“ centrálnym inštitúciám (veci T-259/02, T-264/02 a T-271/02)

337 RZB, Erste a ÖVAG zastávajú názor, že ich zaradenie do kategórií je protiprávne, pretože Komisia im ako vrcholovým inštitúciám decentralizovaných sektorov bánk Raiffeisen, sporiteľní a ľudových bánk priradila trhové podiely celého príslušného sektora.

a) Napadnuté rozhodnutie

338 Napadnuté rozhodnutie odôvodňuje priradenie trhových podielov príslušných sektorov centrálnym inštitúciám týmito dôvodmi:

„515 Pokiaľ ide o porušenia, ktoré majú byť v danom prípade charakterizované ako veľmi závažné, rozsah pokút, ktoré majú byť uložené, umožňuje brať do

úvahy, či predmetné podniky mali efektívnu ekonomickú kapacitu, ktorou môžu narušiť hospodársku súťaž v značnom rozsahu. Tento rozsah umožňuje tiež určiť výšku pokuty na úrovni, ktorá jej zabezpečí dostatočne odradzujúci účinok. Tento typ diferencovaného zaobchádzania je v tejto veci zvlášť potrebný, keďže existujú podstatné rozdiely vo veľkosti medzi podnikmi a skupinami, ktoré sa podieľali na porušení.

516 V danej veci musia byť zohľadnené osobitosti rakúskeho bankového trhu. Bolo by totiž nereálne obmedziť význam Erste, RZB a ÖVAG-u v rámci siete, ako aj ich efektívnu kapacitu narušiť hospodársku súťaž na úkor spotrebiteľov, len na ich príslušné činnosti ako obchodných bánk.

517 Zo spisového materiálu naopak veľmi jasne vyplýva, že tieto podniky ako spoločnosti na čele svojich príslušných skupín prispievali k účinnosti siete v celom Rakúsku vďaka intenzívnej výmene informácií v rámci skupiny. Tieto inštitúcie nezastupovali len svoje vlastné záujmy, ale aj záujmy svojich príslušných skupín a boli v tomto zmysle ostatnými účastníkmi považované za zástupcov týchto skupín. Išlo teda o dohody nielen medzi rôznymi bankami, ale takisto medzi skupinami.

518 Nebrať do úvahy skupiny, ktoré sú za týmito spoločnosťami stojacimi na ich čele — zoskupenia sporiteľní, zoskupenia bánk Raiffeisen a zoskupenia ľudových bánk —, by znamenalo stanovenie nezodpovedajúcich pokút, ktoré sú vzdialené hospodárskej realite a ktoré by nemali žiaden odradzujúci účinok. Pokuty by skutočne mali dostatočne odradzujúci účinok len vtedy, ak by sa spoločnosti na čele skupín v budúcnosti už nepodieľali na zosúladených postupoch ako zástupcovia svojich príslušných skupín.“
[neoficiálny preklad]

b) Tvrdenia účastníkov konania

Tvrdenia žalobcov

339 Po prvé žalobcovia tvrdia, že Komisia porušila ich právo na obhajobu a povinnosť odôvodnenia. Po druhé tvrdia, že Komisia ponechala z právneho hľadiska bez povšimnutia podmienky, za ktorých je priradenie trhových podielov jedného podniku inému podniku prípustné na účely stanovenia pokuty. Po tretie žalobcovia spochybňujú skutkové zistenia, z ktorých vychádzala Komisia pri odôvodnení priradenia trhových podielov a posúdení týchto skutočností.

— O práve na obhajobu a o odôvodnení

340 Erste vytýka Komisii, že porušila jej práva obhajoby, pretože oznámenie o výhradách sa nezmieňovalo o zámere Komisie pripísať centrálnym inštitúciám trhové podiely ich zoskupení. Okrem toho Erste a ÖVAG tvrdia, že ani postupovanie informácií decentralizovaným bankám, ani údajné zastupovanie týchto bánk vrcholovými inštitúciami nebolo uvedené v oznámení o výhradách.

341 Navyše Erste zastáva názor, že Komisia porušila povinnosť odôvodnenia, pokiaľ ide o pripísanie trhových podielov.

— O podmienkach pripísania trhových podielov

342 RZB a Erste uvádzajú, že priradiť centrálnym inštitúciám trhové podiely bánk, ktoré patria do ich sektorov, znamená pripísať im konanie celého tohto sektora. Tvrdia, že toto pripísanie nemá právny základ a je v rozpore s osobnou povahou zodpovednosti za porušenie práva hospodárskej súťaže, keďže sektory nemôžu byť považované za hospodárske jednotky. RZB a Erste zastávajú názor, že Komisia sa tak snaží zmeniť svoje rozhodnutie selektívne postihovať časť podnikov, ktoré sa dopustili porušenia, a sankcionovať konanie bánk spadajúcich do troch uvedených sektorov bez poskytnutia možnosti obhajovať sa.

343 RZB dodáva, že prístup Komisie nie je koherentný, pretože uložila pokutu RLB, ktorá tiež patrí do zoskupenia Raiffeisen. Takisto Erste v kontexte svojho žalobného dôvodu založeného na nesprávnom určení trhových podielov zoskupenia sporiteľní (pozri bod 440 nižšie) tvrdí, že trhový podiel EÖ bol zohľadňovaný dvojmo, keďže jej bola uložená individuálna pokuta, hoci pred uskutočnením svojej fúzie s centrálnou inštitúciou GiroCredit, z ktorej vzišla Erste (pozri bod 319 vyššie), bola jednou z decentralizovaných bánk zoskupenia sporiteľní. Erste dodáva, že pripísanie konania sporiteľní centrálnej inštitúcii má za následok nespravodlivé výsledky, keďže nemá právo a v skutočnosti ani možnosť rozdeliť pokutu medzi právne nezávislé sporiteľne.

344 Podľa žalobcov nemôže „efektívna kapacita“ podnikov spôsobiť škodu spotrebiteľom ani nevyhnutnosť dostatočne odradzujúceho účinku pokuty odôvodniť toto pripísanie. V tomto kontexte ÖVAG a Erste vytýkajú Komisii, že nedodrжала zásadu rovnosti zaobchádzania s veľkými centralizovanými bankami a decentralizovanými sektormi. ÖVAG dodáva, že Komisia tým, že pripísala trhové podiely sektorov vrcholovým inštitúciám, tieto inštitúcie nesprávne postavila na úroveň veľkých

obchodných bánk, ktoré majú sieť svojich pobočiek podliehajúcich pokynom z ústredia. Okrem toho vytýka Komisii, že nesprávne nezohľadnila postúpenie informácií podobné tomu, aké je vytýkané decentralizovaným sektorom medzi BA-CA a niektorými bankami, v ktorých má BA-CA významné podiely.

345 RZB a Erste sa okrem toho odvolávajú na pravidlá uplatniteľné na združenia podnikov, ktorým podľa ich názoru v danom prípade odporuje pripísanie trhových podielov sektorov vrcholovým inštitúciám. Po prvé sa odvolávajú na rozsudok Súdu prvého stupňa z 22. októbra 1997, SCK a FNK/Komisia (T-213/95 a T-18/96, Zb. s. II-1739, bod 254), ktorý podľa nich vylučuje pripísanie hospodárskej sily sektorov vrcholovým inštitúciám, pretože tieto inštitúcie nie sú združeniami podnikov, ale podnikmi. Po druhé tvrdia, že priradenie trhových podielov decentralizovaných bánk vrcholovým inštitúciám sa vylučuje, pretože tieto inštitúcie nemajú nijakú možnosť zaväzovať banky svojho sektora, zatiaľ čo podľa judikatúry možnosť združenia zaväzovať svojich členov je podmienkou pripísania trhových podielov týchto členov. Po tretie tvrdia, že priradenie trhových podielov vrcholovým inštitúciám je nezlučiteľné so subsidiárnou povahou zodpovednosti združení podnikov stanovenou v bode 5 písm. c) usmernení. Podľa žalobcov bolo v danom prípade možné začať konanie o porušení proti decentralizovaným bankám a uložiť im vhodné sankcie.

— O skutkových zisteniach a o ich posúdení

346 Po prvé žalobcovia vytýkajú Komisii, že nezohľadnila právnu a hospodársku nezávislosť decentralizovaných bánk, a zdôrazňujú, že nemôžu dávať pokyny inštitúciám svojho sektora. Vo svojich odpovediach na otázky Súdu prvého stupňa trvajú najmä na nedostatku akejkoľvek „faktickej“ moci ovplyvniť súťažné správanie decentralizovaných bánk.

347 RZB v tejto súvislosti vysvetľuje, že sektor Raiffeisen je štruktúrou „bottom up“, podľa ktorej miestne (alebo „primárne“) banky Raiffeisen sú členmi spolupracujúcimi s regionálnymi (alebo „sekundárnymi“) bankami (nazývanými „Raiffeisen-Landesbanken“), pričom tieto posledné uvedené vlastní viac ako 80 % podielov RZB. RZB a Raiffeisen-Landesbanken podľa nej zabezpečujú len niektoré „servisné funkcie“ voči bankám na primárnej alebo sekundárnej úrovni. Uvádza, že nemá nijaký kapitálový podiel v bankách na primárnej ani sekundárnej úrovni a že táto skutočnosť ju odlišuje od vrcholových inštitúcií ostatných decentralizovaných sektorov. RZB tvrdí, že je nanajvýš nástrojom primárnych bánk a Raiffeisen-Landesbanken a že tie naopak nepodliehajú pokynom RZB. Podľa nej organizácia sektora spočívajúca na spolupráci vylučuje akékoľvek pripísanie konania primárnych bánk banke RZB a skutočnosť, že v niektorých čiastkových oblastiach pôsobia navonok rovnako, na tom nemôže nič zmeniť. RZB uvádza, že absencia hierarchických štruktúr bola počas vykonávania odporúčaní zo stretnutí bánk pôvodom notorického „nedostatku disciplíny“ sektora Raiffeisen, na ktorý sa ostatné banky pravidelne sťažovali. Podľa nej štruktúra Raiffeisen je zo samotnej povahy taká, že jednotlivé banky Raiffeisen, ktoré si až neprimerane strážili svoju samostatnosť, poskytovali RZB len neúplné informácie o zamýšľaných podmienkach, alebo dokonca vopred oznámili, že si svoje podmienky stanovia „samy“.

348 Erste najprv opisuje podiely, ktoré má na základnom imaní niektorých sporiteľní. Zastáva názor, že so zreteľom na obmedzenú veľkosť týchto podielov bolo vylúčené, aby skupina sporiteľní predstavovala hospodársku jednotku, ktorá môže odôvodniť pripísanie konania sporiteľní centrálnej inštitúcii. Ďalej uvádza, že cieľom právnych predpisov týkajúcich sa sektora sporiteľní a štatútov centrálnych inštitúcií je umožniť alebo zjednodušiť malým úverovým inštitúciám decentralizovaného sektora výkon bankovej činnosti a tieto predpisy sa vzťahujú na funkcie, ktoré tieto inštitúcie nemôžu prevziať na seba z dôvodu ich malej veľkosti a nedostatku prostriedkov. Podáva podrobnú analýzu týchto predpisov, z ktorých vyvodzuje, že neposkytujú centrálnej inštitúcii nijaký vplyv na obchodné správanie sporiteľní. Erste vytýka Komisii, že má „dvojaké váhy a dvojaké mierky“, pretože práva a povinnosti, o ktoré opiera pripísanie konania regionálnych sporiteľní banke GiroCredit, existovali až do októbra 1997 v zjavne väčšom rozsahu medzi GiroCredit a BA, ktorá navyše

vlastnila väčšinu základného imania. Erste zdôrazňuje, že Komisia napriek tomu nepripísala konanie GiroCredit skupine BA. Erste tvrdí, že takisto fakticky bolo obchodné správanie sporiteľní nezávislé od vrcholovej inštitúcie. V tejto súvislosti predovšetkým uvádza, že dôkazné bremeno na preukázanie toho, že Erste/GiroCredit skutočne kontrolovala obchodné správanie sporiteľní, znáša Komisia, ktorá tento dôkaz v rozhodnutí neposkytla. Jednako však uvádza nasledujúce tvrdenia, aby preukázala nezávislosť obchodného správania sporiteľní:

- nezávislosť sporiteľní vo vzťahu k vrcholovej inštitúcii bola zaručená rakúskym zákonom o sporiteľniach a zákonom o akciových spoločnostiach,
- ak by vrcholová inštitúcia mala právo vykonávať dominantný vplyv na konanie sporiteľní, museli by byť uplatnené osobitné ustanovenia § 30 BWG, k čomu nedošlo,
- sporiteľne boli v lepšom postavení než vrcholová inštitúcia na účely stanovenia svojich bankových podmienok v závislosti od regionálnej a miestnej situácie,
- každá sporiteľňa sledovala svoju vlastnú obchodnú politiku a bankové podmienky, ktoré sporiteľne stanovili pre svoje obchodné vzťahy so svojimi klientmi, boli rozdielne,
- hlavne regionálne sporiteľne počas predmetného obdobia súťažili medzi sebou a s dcérskymi spoločnosťami vrcholovej inštitúcie na početných miestnych trhoch.

349 Po druhé, pokiaľ ide o výmenu informácií medzi vrcholovými inštitúciami a decentralizovanými bankami, RZB pripúšťa, že v rámci jej sektora dochádzalo k výmene informácií, ale popiera, že vnútorné informačné mechanizmy a mechanizmy zastupovania boli osobitne vytvorené na účely vykonania dohôd. Tvrdí, že infraštruktúra sektora Raiffeisen už existovala na začiatku porušenia a len zodpovedala trojstupňovej štruktúre tohto sektora. RZB zastáva názor, že poskytnutie informácií bankou RZB, ktorého cieľom bolo vykonanie dohôd na miestnej úrovni, nemalo nijaký rozhodujúci význam, lebo existovali priame „horizontálne“ kontakty na miestnej úrovni, a že Raiffeisen-Landesbanken si samy mohli získať informácie týkajúce sa dohôd. Erste a ÖVAG naopak tvrdia, že existencia poskytovania informácií medzi centrálnou inštitúciou a decentralizovanými inštitúciami nebola preukázaná ani v prípade sporiteľní, ani v prípade ľudových bánk.

350 Po tretie RZB a Erste namietajú zistenia uvedené najmä v odôvodneniach č. 61 a č. 517 napadnutého rozhodnutia, podľa ktorých boli „zástupkyňami“ svojich sektorov alebo boli za ne považované ostatnými bankami.

351 RZB zdôrazňuje, že pri príležitosti stretnutia dotknutých bánk nemala nijakú právomoc zaviazat celý sektor, čo bolo ostatným účastníkom stretnutí úplne zrejmé. Dodáva, že nemala žiadny záujem o to, aby celý sektor Raiffeisen uplatňoval dohody, keďže z dôvodu štruktúry sektora nemala prospech z údajného zisku vyplývajúceho zo zakázaných kartelových dohôd.

352 Erste na základe podrobnej analýzy dokumentov uvedených v napadnutom rozhodnutí, najmä v odôvodnení č. 62, tvrdí, že tieto dokumenty nepreukazujú tvrdenie, podľa ktorého Erste (alebo aj GiroCredit pred fúziou) vystupovala počas okrúhlych stolov ako zástupkyňa celého sektora sporiteľní. Vo svojej replike dodáva, že Komisia takisto nemôže z oznámenia návrhu dohody uzatvorenej v rámci sektora sporiteľní, ktoré bolo uskutočnené v októbri 1999 a v ktorom bolo uvedené, že vrcholová inštitúcia je povinná „chrániť záujmy sporiteľní“, vyvodzovať, že

obhajovala záujmy týchto sporiteľní v rámci okrúhlych stolov. Na pojednávaní zdôrazňuje, že sektor sporiteľní prešiel v období od roku 1997 do roku 1999 dôkladnými zmenami v zmysle zblíženia inštitúcií a ich prezentácie na trhu. Okrem toho popiera tvrdenie uvedené podľa nej v odôvodnení č. 61 napadnutého rozhodnutia, podľa ktorého aj v rámci skupiny existovali dohody o obchodných podmienkach.

- 353 Po štvrté Erste tvrdí, že Komisia sa nemôže odvolávať na údajný vplyv okrúhlych stolov vo Viedni na okrúhle stoly existujúce na regionálnej úrovni, aby odôvodnila sporné pripísanie. Tvrdí, že napadnuté rozhodnutie prehliada skutočnosť, že pokiaľ Erste alebo GiroCredit bola prítomná v Länder (spolkových krajinách), bolo to prostredníctvom jej vlastných pobočiek, a nie prostredníctvom nezávislých regionálnych sporiteľní. Erste nepopiera, že ona sama alebo GiroCredit sa zúčastnila na okrúhlych stoloch regionálnych miest, kde mala pobočky. Zdôrazňuje, že to neznamena, že sa pokúšala vplývať na regionálne sporiteľne, ktoré sa zúčastňovali na tých istých okrúhlych stoloch nezávisle od ich vrcholovej inštitúcie, a že sa počas okrúhlych stolov správala k regionálnym sporiteľňam úplne rovnako ako k ostatným prítomným bankám.

Tvrdenia Komisie

- 354 Komisia predovšetkým tvrdí, že treba rozlišovať medzi pripísaním protiprávneho konania podniku inému podniku a zaradením podnikov do kategórií na účely stanovenia východiskovej sumy pokuty, a tvrdí, že sankcionovala každú z vrcholových inštitúcií len za jej vlastné konanie, teda za jej príspevok k fungovaniu kartelu na celom rakúskom území prostredníctvom poskytovania informácií určených inštitúciám jej sektora alebo pochádzajúcich od týchto inštitúcií. Podľa nej tvrdenia založené na absencii hospodárskej jednotky

a pravidiel uplatniteľných na združenia podnikov nie sú teda relevantné. Zastáva názor, že zohľadnenie trhových podielov bolo z hľadiska usmernení odôvodnené nevyhnutnosťou zobrať do úvahy efektívnu kapacitu vrcholových inštitúcií porušiť hospodársku súťaž. Napokon tvrdí, že vrcholové inštitúcie tvoria so svojimi zoskupeniami jednotky vykonávajúce hospodársku činnosť, ktoré sú analogické hospodárskym jednotkám.

c) Posúdenie Súdom prvého stupňa

Úvodné pripomienky

355 Na úvod treba pripomenúť, že priradenie centrálnym inštitúciám trhových podielov bánk ich sektorov spadá do rámca rozdelenia adresátov napadnutého rozhodnutia do kategórií. Využitím tejto možnosti stanovenej v bode 1 A šiestom odseku usmernení Komisia zamýšľala zohľadniť efektívnu ekonomickú kapacitu týchto inštitúcií narušiť hospodársku súťaž a špecifickú váhu, čiže skutočný dopad ich protiprávneho konania na hospodársku súťaž.

356 V tejto súvislosti je opodstatnené odmietnuť tvrdenie žalobcov, podľa ktorého napadnuté rozhodnutie tým, že pripísalo vrcholovým inštitúciám trhové podiely bánk ich sektorov, pripísalo im protiprávne konanie týchto bánk. Napadnuté rozhodnutie totiž nezakladá pripísanie trhových podielov na osobitných zisteniach týkajúcich sa skutočnej účasti decentralizovaných bánk na porušení. Ako vyplýva z odôvodnení č. 516 až č. 518, Komisia sa po prvé opierala o zohľadnenie osobitností rakúskeho bankového trhu, ktorý je podľa nej charakterizovaný skutočnosťou, že význam centrálnych inštitúcií v rámci ich sietí a ich efektívna kapacita narušiť hospodársku súťaž sú významnejšie než to, čo zodpovedá ich príslušným činnostiam

ako obchodných bánk. Po druhé Komisia odkazuje na úlohu, ktorú zohrávajú vrcholové inštitúcie jednak vnútri sektorov pri vykonávaní dohôd, najmä prostredníctvom výmeny informácií, a jednak ako zástupkyne sektorov v rámci kartelu. Komisia tak sankcionovala vrcholové inštitúcie za ich vlastné konanie, ktorého závažnosť bola stanovená v závislosti od povahy porušenia, ktorého sa dopustili — teda horizontálnych dohôd o cenách —, aj so zreteľom na skutočnosť, že bankový sektor poskytuje služby mimoriadneho významu tak pre spotrebiteľov, ako i pre podniky, t. j. pre celé hospodárstvo (odôvodnenia č. 506 a č. 507 napadnutého rozhodnutia).

357 Je teda opodstatnené zamietnuť všetky žalobné dôvody žalobcov založené na nesprávnom predpoklade, že Komisia im pripísala protiprávne konanie bánk ich sektorov.

358 Okrem toho je nesporné, že pokuty uložené Komisiou vrcholovým inštitúciám neprekračujú hornú hranicu 10 % ich obratu stanovenú v článku 15 ods. 1 nariadenia č. 17. Ďalej je rovnako nesporné, že Komisia nekvalifikovala vrcholové inštitúcie ako združenia podnikov. Takže podmienky, ktorým judikatúra podriaďovala pripísanie obratu členov združenia podnikov tomuto združeniu na účely stanovenia uvedenej hornej hranice, nie sú v danom prípade relevantné. Takisto je opodstatnené zamietnuť všetky ostatné žalobné dôvody založené na nedodržaní podmienok, ktorým je podriadené zohľadnenie obratu členov združenia podnikov pri stanovení pokuty uloženej tomuto združeniu.

359 Ďalej treba uviesť, čo potvrdili všetci účastníci konania vo svojich odpovediach na otázku Súdu prvého stupňa, že na účely zaradenia podnikov do kategórií v súlade s bodom 1 A šiestym odsekom usmernení je opodstatnené zohľadniť objektívne alebo štrukturálne vlastnosti podnikov, ako aj situáciu na dotknutom trhu.

360 K týmto objektívnym skutočnostiam patria nielen veľkosť a sila podniku na trhu, ako sa premietajú do jeho vlastného trhového podielu či obratu, ale aj vzťahy, ktoré udržiava s inými podnikmi, pokiaľ sú schopné ovplyvniť štruktúru trhu. Ako na to totiž Komisia správne poukázala v odôvodneniach č. 516 až 518 napadnutého rozhodnutia, efektívna kapacita podniku spôsobiť značnú škodu a skutočný dopad porušenia, ktorého sa dopustil, musia byť posúdené so zreteľom na hospodársku realitu. Je teda legitímne, aby Komisia so zreteľom na usmernenia také vzťahy zohľadnila na účely určenia efektívnej ekonomickej kapacity členov kartelu spôsobiť ujmu a špecifickej váhy ich porušenia.

361 V tejto súvislosti treba spresniť, že štruktúra trhu nemôže byť ovplyvnená len vtedy, keď vzťahy medzi podnikmi zverujú jednému z nich riadiacu právomoc alebo úplnú kontrolu súťažného správania iných subjektov, ako je to v prípade hospodárskych jednotiek. Sila podniku na trhu môže tiež presahovať jeho vlastný trhový podiel, ak udržiava stále vzťahy s inými podnikmi, v rámci ktorých je schopný neformálne vykonávať faktický vplyv na ich konanie. Tak je to aj vtedy, keď výsledkom existujúcich vzťahov medzi podnikmi je obmedzenie alebo vylúčenie hospodárskej súťaže medzi nimi (pozri analogicky rozsudok Súdneho dvora zo 14. februára 1978, *United Brands/Komisia*, 27/76, Zb. s. 207, body 99 až 103). Skutočnosť, že uvedené vzťahy nemajú takú povahu, aby odôvodnili konštatovanie, podľa ktorého sú dotknuté podniky súčasťou rovnakého hospodárskeho subjektu, neznamená, že Komisia nemôže na ne prihliadať a musí posúdiť situáciu na trhu, akoby tieto vzťahy neexistovali.

362 Naopak, konkrétne konanie rôznych členov kartelu alebo stupeň ich osobného zavinenia nie je ako taký určujúci na účely rozdelenia do kategórií. Konanie podniku iste môže byť indíciou o povahe vzťahov, ktoré podnik udržiava s inými podnikmi. Existencia špecifického konania, akým je organizovanie výmeny informácií s inými podnikmi, alebo výslovné zaujatie stanoviska počas stretnutí kartelu, ktorých cieľom je hájiť ich záujmy alebo ich zaväzovať, aby dodržiavali protisúťažné dohody, však nie je nevyhnutná ani sama osebe postačujúca na odôvodnenie zohľadnenia trhového

podielu posledných uvedených podnikov pri posúdení sily prvého uvedeného podniku na trhu. Pri neexistencii stálych vzťahov s podnikmi, s ktorými sú informácie vymieňané alebo ktorých záujmy sú zastupované, totiž takéto konania nie sú na účely zaradenia do kategórií určujúce, avšak môžu byť prípadne zohľadnené pri posudzovaní príťažujúcich a poľahčujúcich okolností podľa bodov 2 a 3 usmernení.

363 Dôvody, z ktorých Komisia vychádzala pri pripisovaní trhových podielov (pozri bod 356 vyššie), musia byť vykladané so zreteľom na predchádzajúce úvahy.

364 Z tohto pohľadu treba chápať odkaz uvedený v odôvodnení č. 516 a č. 517 napadnutého rozhodnutia týkajúci sa úlohy vrcholových inštitúcií ako zástupkyn ich sektorov a tvrdenia, že medzi skupinami existovali dohody, ako vzťahujúce sa v podstate na skutočnosti súvisiace s postavením vrcholovej inštitúcie, ako je ovplyvňovanie, ktoré táto inštitúcia môže vykonávať vo vzťahu k členom zoskupenia na základe svojej úlohy, a nie s úkonmi konkrétne urobenými žalobcami. To je potvrdené odôvodnením č. 58 napadnutého rozhodnutia, podľa ktorého:

„Ide tu o preskúmanie osobitnej úlohy, ktorú zohrávajú vrcholové inštitúcie Erste (predtým GiroCredit), RZB a ÖVAG v ‚sieti Lombard‘. Táto úloha koordinovania a zastupovania ich príslušných skupín (zakotvená v historickej tradícii a dlhodobou plnená) priamo slúžila na dobré fungovanie uvedenej siete. Jednak vrcholové inštitúcie organizovali vzájomné výmeny informácií medzi Viedňou a spolkovými krajinami v rámci týchto skupín a jednak hájili záujmy svojej vlastnej skupiny voči ostatným skupinám kartelu.“

365 Komisia sa okrem toho opierala o objektívne skutočnosti viažuce sa na štruktúru trhu, keď tvrdila, že existujú „osobitné vzťahy“ vytvárajúce v sieti sporiteľní „štruktúru podobnú štruktúre skupiny“ (poznámka pod čiarou 21) a že miestne banky Raiffeisen, napriek skutočnosti, že nepodliehajú pokynom RZB ani regionálnych bánk, „udržujú medzi sebou vzťah obmedzenej hospodárskej súťaže“ (poznámka pod čiarou 23).

366 V tomto kontexte odkaz na niektoré skutočnosti týkajúce sa správania zapadajú do opisu úlohy vrcholových inštitúcií. Výmeny informácií uvedené v napadnutom rozhodnutí sú totiž indíciou svedčiacou o úlohe vrcholových inštitúcií a ich postavení v rámci zoskupení, zatiaľ čo pojem „zastupovanie“ neodkazuje výlučne na konkrétne konanie, ale môže tiež byť chápaný v štrukturálnom zmysle.

367 Počas skúmania žalobných dôvodov centrálnych inštitúcií spochybňujúcich legalitu napadnutého rozhodnutia, keďže im priradilo trhové podiely bánk ich sektorov, Súd prvého stupňa musí zohľadniť predchádzajúce úvahy, ako aj mieru voľnej úvahy, ktorú má Komisia pri stanovení výšky pokút (rozsudok Súdu prvého stupňa zo 6. apríla 1995, Martinelli/Komisía, T-150/89, Zb. s. II-1165, bod 59), a uskutočniť obmedzené súdne preskúmanie, zúžené na overenie dodržiavania procesných pravidiel a pravidiel odôvodňovania, ako aj na overenie vecnej správnosti skutkových zistení, neexistencie nesprávneho právneho posúdenia, zjavného nesprávneho posúdenia a zneužitia právomoci. Nad rámec tohto preskúmania zákonnosti prislúcha Súdu prvého stupňa posúdiť, či je opodstatnené, aby uplatnil svoju neobmedzenú právomoc, pokiaľ ide o pokutu uloženú centrálnym inštitúciám.

368 Po prvé teda treba preskúmať, či napadnuté rozhodnutie rešpektovalo právo na obhajobu, ktoré patrí medzi procesné pravidlá, a či je dostatočne odôvodnené, pokiaľ ide o priradenie trhových podielov decentralizovaných bánk centrálnym inštitúciám. Po druhé zákonnosť úvah, ktoré Komisiu viedli k tomuto priradeniu, bude preskúmaná vzhľadom na osobnú povahu zodpovednosti za porušenie práva

hospodárskej súťaže. Po tretie bude treba analyzovať žalobné dôvody žalobcov založené na nedodržaní usmernení, porušení zásady rovnosti a nezlučiteľnosti prístupu Komisie v porovnaní s rozsudkom SCK a FNK/Komisia, už citovaným v bode 345 vyššie. A napokon po štvrté preskúmanie sa bude týkať žalobných dôvodov žalobcov súvisiacich s vecnou správnosťou skutkových zistení, z ktorých Komisia vychádzala, a otázky, či so zreteľom na úlohu centrálnych inštitúcií bolo pripísanie, ku ktorému pristúpila Komisia, odôvodnené.

O práve na obhajobu a uvedenie odôvodnenia

369 Predovšetkým treba zamietnuť žalobný dôvod, podľa ktorého Komisia porušila právo na obhajobu žalobcov tým, že v oznámení o výhradách neuviedla svoj zámer priradiť trhové podiely decentralizovaných sektorov centrálnym inštitúciám. Pokiaľ ide o stanovovanie výšky pokút, podľa ustálenej judikatúry totiž stačí, aby Komisia vo svojom oznámení o výhradách výslovne uviedla, že bude skúmať, či treba dotknutým podnikom uložiť pokuty, a aby uviedla podstatné skutkové a právne okolnosti, ktoré môžu viesť k uloženiu pokuty, ako je závažnosť a dĺžka trvania predpokladaného porušenia a skutočnosť, že k nemu došlo „buď úmyselne, alebo z nedbanlivosti“ (rozsudok MDE, už citovaný v bode 213 vyššie, bod 21). Naopak, pokiaľ Komisia uviedla skutkové a právne okolnosti, na ktorých založí svoj výpočet výšky pokút, nie je povinná spresniť spôsob, akým použije každú z týchto okolností na určenie výšky pokuty. Okrem toho podniky majú dodatočnú záruku, pokiaľ ide o určenie výšky pokút, keďže Súd prvého stupňa má neobmedzenú právomoc a môže okrem iného zrušiť alebo znížiť pokutu podľa článku 17 nariadenia č. 17 (rozsudok LR AF 1998/Komisia, už citovaný v bode 225 vyššie, body 199, 200 a 206). V danom prípade Komisia uviedla v oznámení o výhradách, že RZB, Erste a ÖVAG sú vrcholovými inštitúciami ich príslušných sektorov. Toto uvedenie bolo dostatočné na to, aby boli dodržané práva na obhajobu žalobcov v tomto ohľade.

370 Z toho vyplýva, že žalobné dôvody uvádzané spoločnosťami Erste a ÖVAG, podľa ktorých oznámenie o výhradách neobsahovalo dostatočné údaje, pokiaľ ide o poskytovanie informácií v rámci ich sektorov a pokiaľ ide o zastupovanie decentralizovaných bánk týmito centrálnymi inštitúciami, musia byť takisto zamietnuté. Odkaz na tieto skutočnosti v napadnutom rozhodnutí je totiž súčasťou analýzy efektívnej kapacity vrcholových inštitúcií narušiť hospodársku súťaž na účely zaradenia do kategórií. V tomto kontexte predstavujú indicie, ktorých cieľom je objasniť úlohu vrcholových inštitúcií, ktorá, pokiaľ ide o ňu, bola uvedená v oznámení o výhradách. Naopak, tieto skutočnosti nemajú nijaký samostatný vplyv na posúdenie závažnosti porušenia, ktorá, ako to už bolo uvedené, bola určená na základe povahy porušenia so zreteľom na význam bankového sektora pre celé hospodárstvo (pozri v tomto zmysle rozsudok *Scandinavian Airlines System/Komisía*, už citovaný v bode 311 vyššie, body 158 a 159). Komisia teda nebola povinná na ne odkazovať v oznámení o výhradách.

371 Pokiaľ ide o žalobný dôvod založený na nedostatočnom odôvodnení, treba konštatovať, že údaje, pokiaľ ide o dôvody pripísania trhových podielov decentralizovaných zoskupení, uvedené v odôvodneniach č. 516 a č. 518 napadnutého rozhodnutia, stačia, aby umožnili žalobcom hájiť svoje práva a Súdu prvého stupňa vykonať svoje preskúmania. Z odôvodnení č. 516 a č. 518 totiž vyplýva, že Komisia mala v úmysle zohľadniť hospodársku realitu tvorenú postavením centrálnych inštitúcií v rámci decentralizovaných bankových sietí a vplyv, ktorý mohli uplatňovať na banky ich sektorov, aby posúdila efektívnu kapacitu týchto inštitúcií narušiť hospodársku súťaž. Na účely vysvetlenia, prečo efektívna kapacita týchto inštitúcií narušiť hospodársku súťaž zodpovedá kapacite celku decentralizovaných sektorov, odôvodnenie č. 517 odkazuje na príspevok centrálnych inštitúcií k účinnosti „siete Lombard“, na zastupovanie záujmov sektorov uvedenými inštitúciami a na vnímanie ostatnými účastníkmi okrúhlych stolov, ktorí podľa napadnutého rozhodnutia považovali centrálnu inštitúciu za zástupkyne sektorov. Nezávisle od toho, či tieto úvahy odôvodňujú prístup Komisie, uvádzajú dostatočne jasne dôvody, pre ktoré sa Komisia domnievala, že môže zaujať tento prístup.

O zákonnosti prístupu Komisie, pokiaľ ide o osobnú povahu zodpovednosti za porušenie práva hospodárskej súťaže

372 V súlade so zásadou, podľa ktorej má zodpovednosť za porušenie práva hospodárskej súťaže osobnú povahu, môže byť fyzická alebo právnická osoba sankcionovaná len za skutky, ktoré sú jej osobne vytýkané (pozri bod 333 vyššie).

373 Najprv treba pripomenúť, že napadnuté rozhodnutie nepripísalo vrcholovým inštitúciám protiprávne konanie bánk ich sektorov, ale že ich sankcionovalo za ich vlastné konanie, určené v závislosti od kapacity spôsobiť škodu hospodárskej súťaži a od konkrétneho dopadu ich porušenia a vyplývajúce z postavenia, ktoré majú v rámci decentralizovaných bankových sektorov (pozri body 355 až 366 vyššie).

374 Keďže Komisia nepripísala vrcholovým inštitúciám nijaké protiprávne konanie decentralizovaných bánk, nie je v danom prípade relevantné, či vzťahy existujúce medzi členmi takého bankového zoskupenia umožňujú kvalifikovať ho ako hospodársku jednotku. Z toho vyplýva, že žalobný dôvod, podľa ktorého je jej prístup nezlučiteľný s osobnou povahou zodpovednosti za porušenie práva hospodárskej súťaže, nie je dôvodný.

375 Žalobcovia v tomto kontexte Komisii vytýkajú, že zvolila nekoherentný prístup, ktorý spôsobuje dvojité sankciu, keďže uložila individuálne sankcie dvom inštitúciám, ktoré sú súčasťou decentralizovaných sektorov, v ktorých zistila porušenie. Ide jednak o RLB, ktorá je súčasťou sektora Raiffeisen, a jednak o EÖ, ktorá bola pred svojou fúziou s vrcholovou inštitúciou GiroCredit, z ktorej vznikla Erste, jednou z decentralizovaných bánk zoskupenia sporiteľní (pozri bod 319 vyššie).

376 Uplatnením tohto žalobného dôvodu vrcholové inštitúcie v podstate tvrdia, že Komisia tým, že rozhodla rozdeliť členov kartelu do kategórií podľa ich trhových podielov, bola povinná prikročiť k predbežnému stanoveniu celkovej hornej hranice pre pokutu, zodpovedajúcej 100 % trhových podielov členov kartelu, a následne rozdeliť tento celok medzi sankcionované podniky v závislosti od ich jednotlivých trhových podielov. Súdny dvor a Súd prvého stupňa uznali, že taký prístup je zlučiteľný s individuálnym stanovením sankcie (rozsudky Súdneho dvora z 15. júla 1970, Boehringer/Komisía, 45/69, Zb. s. 769, body 55 a 56, a z 8. novembra 1983, IAZ a i./Komisia, 96/82 až 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 a 110/82, Zb. s. 3369, body 52 a 53; rozsudok Súdu prvého stupňa z 30. septembra 2003, Atlantic Container Line a i./Komisia, T-191/98 a T-212/98 až T-214/98, Zb. s. II-3275, bod 1572). Tento prístup však nemôže byť považovaný za jediný prijateľný. Jediná záväzná horná hranica, ktorú totiž Komisia musí dodržiavať pri stanovení pokút, vyplýva z článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17 a odkazuje individuálne na každý podnik, ktorý sa podieľal na porušení. Komisia teda najmä môže, ako to urobila v usmerneniach, uprednostniť prístup, ktorý zoberá za východiskový bod závažnosť individuálneho porušenia každého podniku posúdenú v závislosti od jeho sily na trhu.

377 Ako už bolo uvedené v bode 361 vyššie, sila na trhu a kapacita podniku narušiť hospodársku súťaž môžu byť vyššie ako tie, ktoré vyplývajú priamo z jeho individuálneho trhového podielu, z dôvodu neformálnych vzťahov, ktoré udržiava s inými subjektmi, aj keď mu tieto vzťahy neposkytujú úplnú kontrolu správania týchto subjektov na trhu. Pri existencii takých vzťahov zodpovednosť iných subjektov nie je dotknutá zohľadnením neformálneho vplyvu, ktorý je schopný tento podnik uplatňovať na ich konanie. Z toho vyplýva, že nie je protiprávne, v súvislosti s individuálnym stanovením sankcie každému podniku, ktorý sa podieľal na porušení, sankcionovať vrcholovú inštitúciu vzhľadom na dopad jej porušenia vyplývajúci z jej vplyvu, ktorý môže mať na decentralizované banky, ako aj posledné uvedené banky za porušenie, ktorého sa dopustili ony samy.

378 Vzhľadom na to, že prístup Komisie tak spočíva v sankcionovaní každého z adresátov napadnutého rozhodnutia za jeho vlastné konanie, nemôže byť tento prístup kvalifikovaný ako nekoherentný a bankám nie je uložená žiadna dvojité

sankcia. Z toho vyplýva, že je opodstatnené odmietnuť tiež výhradu vznesenú RZB, podľa ktorej Komisia stanovila sankciu za konanie decentralizovaných bánk bez poskytnutia možnosti brániť sa.

379 Rovnako vzhľadom na to, že vrcholové inštitúcie neboli sankcionované za konanie decentralizovaných bánk, nie je zákonnosť prístupu zvoleného Komisiou závislá od možnosti každej vrcholovej inštitúcie rozrátať medzi decentralizované banky náklady pokuty, ktorá jej bola uložená.

380 Z toho tiež vyplýva, že výhrada, podľa ktorej sa Komisia pokúsila anulovať účinky svojho rozhodnutia nepostihovať všetky banky, ktoré sa zúčastňovali na okrúhlych stoloch, nie je dôvodná. Skutočnosť, že Komisia nezačala konanie proti niektorým podnikom, ktoré sa podieľali na karteli, alebo že im neuložila sankciu, nemôže sama osebe zabrániť pripísaniu trhových podielov týchto podnikov iným členom kartelu, ak je také pripísanie nevyhnutné na úplné postihnutie sily posledných uvedených na trhu vzhľadom na hospodársku realitu.

O ostatných žalobných dôvodoch týkajúcich sa zákonnosti prístupu Komisie

— O zlučiteľnosti prístupu Komisie s usmerneniami

381 Na úvod treba pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry medzi aspekty posúdenia závažnosti porušenia môžu, podľa okolností prípadu, patriť objem a hodnota tovarov, ktoré sú predmetom porušenia, ako aj veľkosť a hospodárska sila podniku (rozsudky MDF, už citovaný v bode 213 vyššie, bod 120, a IAZ a i./Komisia, už citovaný v bode 376 vyššie, bod 52). To však v nijakom prípade neznamená, že Komisia nemá právo priznať počas určovania závažnosti porušenia prednosť povahe tohto porušenia vo vzťahu k veľkosti podnikov (rozsudok FETCSA, už citovaný

v bode 167 vyššie, bod 411). V danom prípade, ako to už bolo zdôraznené v bodoch 356 a 370 vyššie, bola kritériom použitým na určenie závažnosti porušenia jeho povaha, keďže kritérium trhových podielov žalobcov slúžilo podľa odôvodnenia č. 519 napadnutého rozhodnutia len v odlišnom neskoršom štádiu ich zaradenia do kategórií v súlade s bodom 1 A šiestym odsekom usmernení. Z úvah uvedených v bodoch 360 a 361 vyššie vyplýva, že Komisia má právo vziať v tomto poslednom uvedenom štádiu do úvahy vzťahy, ktoré subjekty dopúšťajúce sa porušenia udržiavajú s ostatnými podnikmi. Žalobný dôvod, podľa ktorého sporné pripísanie nemôže byť odôvodnené odkazom na efektívnu kapacitu vrcholových inštitúcií spôsobiť škodu spotrebiteľom, teda nemôže byť prijatý.

382 Ďalej treba uviesť, že výhrada vznesená RZB, podľa ktorej napadnuté rozhodnutie porušuje usmernenia tým, že považuje nevyhnutnosť dostatočne odradzujúcej povahy pokút za samostatný dôvod pripísania trhových podielov, nie je skutkovo podložená. Ako bolo totiž uvedené v bodoch 364 až 366 vyššie, Komisia založila toto pripísanie hlavne na úlohe vrcholových inštitúcií. Za týchto podmienok ani všeobecný odkaz na odradzujúcu povahu pokuty v odôvodnení č. 515 napadnutého rozhodnutia, ani odkaz nachádzajúci sa v odôvodnení č. 518, ktorý je súčasťou kontextu zohľadnenia hospodárskej reality na posúdenie efektívnej kapacity bánk narušiť hospodársku súťaž a špecifickej váhy porušenia, neprekračujú zohľadnenie odradzujúcej povahy pokút, ako je uvedené v bode 1 A štvrtom odseku usmernení. Keďže totiž odradenie predstavuje účel pokuty, požiadavka zabezpečiť odradenie predstavuje všeobecnú požiadavku, ktorou sa musí Komisia riadiť počas celého stanovovania pokuty.

383 Pokiaľ ide o žalobný dôvod RZB, podľa ktorého zohľadnenie trhových podielov zoskupení nie je nevyhnutné na to, aby bol zabezpečený dostatočne odradzujúci účinok, pokiaľ ide o ňu, treba uviesť, že požiadavka zabezpečiť pokutám dostatočne odradzujúcu povahu nezávisí od existencie pravdepodobnosti recidívy zo strany subjektov, ktoré sa dopustili porušenia. Aj keď adresáti napadnutého rozhodnutia nezamýšľali opakovať konanie podobné tomu, ktoré je uvedené v napadnutom rozhodnutí, odradzujúci účinok sankcií stanovených len vo vzťahu k trhovým

podielom vrcholových inštitúcií, ako sú obchodné banky, sa totiž môže ukázať nedostatočným vo vzťahu k škode, ktorú ich porušenia môžu spôsobiť. Okrem toho je oprávnené, aby Komisia brala do úvahy odradzujúci účinok svojho rozhodnutia vzhľadom na iné podniky, ktoré sa prípadne nachádzajú v situácii porovnateľnej so situáciou vrcholových inštitúcií. Napokon žalobný dôvod RZB, podľa ktorého Komisia porušila povinnosť odôvodnenia z dôvodu, že neuviedla v napadnutom rozhodnutí úvahy, ktoré sa vzťahujú k takému odradzujúcemu účinku zo všeobecného hľadiska, nie je dôvodný. Relevantnosť tohto aspektu odradzujúcej povahy je totiž zjavná a osobitné úvahy na túto tému neboli nevyhnutné na to, aby bolo RZB umožnené v tomto bode spochybniť napadnuté rozhodnutie ani aby bolo Súdu prvého stupňa umožnené vykonať svoje preskúmanie, ktoré sa toho týka.

384 Takisto treba v tomto kontexte odmietnuť tvrdenie ÖVAG-u, podľa ktorého rozdelenie do kategórií musí zohľadniť iba veľkosť podnikov, ako aj to, že odradzujúca povaha nie je v rámci toho relevantná. Zohľadnenie veľkosti podnikov a zaradenie do kategórií sú totiž stanovené predovšetkým na to, aby bola pokutám zabezpečená dostatočne odradzujúca povaha.

385 Z toho vyplýva, že žalobné dôvody žalobcov, ktorých cieľom je uplatniť, že prístup Komisie je v rozpore s usmerneniami, nemôžu byť prijaté.

— O údajnom porušení zásady rovnosti

386 Pokiaľ ide o výhradu, podľa ktorej Komisia porušila zásadu rovnosti tým, že nesprávne postavila decentralizované sektory na úroveň veľkých centralizovaných bánk, treba uviesť, že v rozsahu, v akom bola osobná povaha zodpovednosti za porušenie práva hospodárskej súťaže dodržaná, prislúcha Komisii v súlade s usmerneniami posúdiť, či zohľadnenie hospodárskej reality odôvodňuje priradenie

hospodárskej sily ich sektorov vrcholovým inštitúciám. S výhradou výkonu svojej neobmedzenej právomoci môže Súd prvého stupňa preskúmať toto posúdenie len v prípade zjavne nesprávneho posúdenia. Avšak také nesprávne posúdenie nie je preukázané.

387 Pokiaľ ide o žalobný dôvod ÖVAG-u založený na popretí výmeny informácií medzi BA-CA a niektorými bankami, v ktorých má BA-CA majetkovú účasť, Komisia správne poukazuje na to, že zaradenie BA-CA do príslušnej kategórie by sa nezmenilo, keby jej boli priradené trhové podiely dotknutých bánk.

— O rozsudku SCK a FNK/Komisia

388 Čo sa týka tvrdenia, podľa ktorého pripísanie trhových podielov centrálnym inštitúciám je v rozpore s rozsudkom SCK a FNK/Komisia, už citovaným v bode 345 vyššie, treba uviesť, že v tejto veci Súd prvého stupňa rozhodol, že posúdenie primeranosti pokuty uloženej podniku (pri dodržaní limitov článku 15 ods. 2 nariadenia č. 17) sa musí uskutočniť vo vzťahu k obratu tohto podniku, bez zohľadnenia obratu iných podnikov udržujúcich s ním obchodné vzťahy, pokiaľ nie je možné kvalifikovať celok ako združenie podnikov. Keďže žalobcovia nespochybňujú primeranú povahu pokuty, ktorá im bola uložená vo vzťahu k ich vlastnému obratu, ich žalobný dôvod založený na rozsudku SCK a FNK/Komisia musí byť zamietnutý ako neúčinný.

O žalobných dôvodoch týkajúcich sa skutkových zistení a posúdenia úlohy centrálnych inštitúcií

389 Pokiaľ ide o správnosť skutkových zistení, na ktorých je založené napadnuté rozhodnutie, žalobcovia Komisii vytýkajú najmä to, že nepodala dôkaz o niektorých

konaniach, na ktoré sa vzťahuje odôvodnenie č. 517 napadnutého rozhodnutia, teda o výmenách informácií (Erste a ÖVAG) a o zastupovaní decentralizovaných bánk v rámci okrúhlych stolov (RZB a Erste).

³⁹⁰ Naopak, svojimi tvrdeniami týkajúcimi sa nezávislosti decentralizovaných bánk, štruktúry sektorov a úloh centrálnych inštitúcií žalobcovia nespochybňujú konkrétne skutkové zistenia týkajúce sa úlohy týchto inštitúcií v rámci sektorov uvedené v napadnutom rozhodnutí, ale v podstate napádajú posúdenie, ktoré podala Komisia v súvislosti s touto úlohou a s dôsledkami, ktoré z nej treba vyvodiť, pokiaľ ide o posúdenie ich sily na trhu.

³⁹¹ Pri skúmaní týchto žalobných dôvodov prislúcha Súdu prvého stupňa na jednej strane overiť z dôvodu preskúmania zákonnosti napadnutého rozhodnutia, či sa Komisia v tomto ohľade dopustila nesprávnych skutkových zistení alebo zjavne nesprávneho posúdenia skutkového stavu. Na druhej strane je Súd prvého stupňa príslušný posudzovať v rámci neobmedzenej právomoci, ktorá mu je priznaná článkom 229 ES a článkom 17 nariadenia č. 17, primeranosť výšky pokút. Toto posúdenie môže odôvodniť predloženie a zohľadnenie dodatočných informácií, ktorých uvedenie v napadnutom rozhodnutí sa ako také nevyžaduje na základe povinnosti odôvodnenia stanovenej v článku 253 ES (rozsudok zo 16. novembra 2000, KNP BT/Komisia, už citovaný v bode 330 vyššie, body 38 až 40, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 9. júla 2003, Cheil Jedang/Komisia, T-220/00, Zb. s. II-2473, bod 215).

³⁹² V tomto ohľade sú existujúce vzťahy medzi centrálnymi inštitúciami všetkých troch sektorov a decentralizovanými bankami opísané najmä v rozsudku Ústavného súdu Rakúska z 23. júna 1993, predložennom Komisiou v odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa.

393 Ústavný súd, ktorému bola predložená žaloba miestnej (alebo primárnej) banky Raiffeisen proti ustanoveniu vtedy platného zákona o úverových inštitúciách, ukladajúcemu decentralizovaným bankám združeným do centrálnej inštitúcie v rámci „sektorovej siete“ (sektoraler Verbund) mať hotovostné rezervy v určitej výške v centrálnej inštitúcii, najskôr uvádza, že vstup bánk do takej siete je dobrovoľný a že existujú početné právne vzťahy medzi členmi siete a centrálnou inštitúciou založené na práve obchodných spoločností, družstiev a združení, ako aj na ich stanovách. Vysvetľuje, že táto sieť, ktorá je úzko zviazaná právami a povinnosťami, sa vyvíjala v priebehu mnohých desaťročí, čo platí tak pre sektor Raiffeisen, dotknutý jeho rozsudkom, ako aj pre ľudové banky a sporiteľne. Ústavný súd tvrdí, že zákonodarcovi je dovolené zohľadniť situáciu, tak ako vyplýva z tohto vývoja, a vychádzať zo zásady, že partneri, ktorí sú pridružení k tejto sieti, chcú na základe filozofie spolupráce spoločne a optimálne pre obidve strany naplňať svoje paralelné záujmy. Zdôrazňuje, že cieľom ustanovenia, ktoré je predmetom sporu, je zvlášť chrániť právnu a hospodársku samostatnosť „primárnych bánk“ a súčasne minimalizovať nevýhody spojené so spravovaním činností hospodárskych subjektov s obmedzenou alebo veľmi obmedzenou veľkosťou. Ústavný súd ďalej uvádza, že cieľom uvedeného ustanovenia je nielen zabezpečiť obstaranie dostatočných hotovostných prostriedkov, ale že sa k tomu pripája aj „zákonná záruka sektorového zoskupenia centrálnym subjektom“. Ústavný súd pokračuje tvrdením, že oba tieto ciele zreteľne vychádzajú zo všeobecného záujmu a odôvodňujú napadnutú právnu úpravu tým viac, že vo viacerých ohľadoch zoskupenie ručí za činnosť mnohých menších finančných inštitúcií, čo zodpovedá požiadavkám moderného hospodárskeho života a snahám zákonodarcu, ktoré z nich vyplývajú.

394 Žalobcovia nepreukázali, že tento opis úlohy centrálnych inštitúcií a ich vzťahov s decentralizovanými bankami nebol presný alebo že situácia počas obdobia trvania porušenia bola výrazne iná v porovnaní so situáciou, ku ktorej sa viaže rozsudok Ústavného súdu. Samozrejme, žalobcovia na pojednávaní uviedli v odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa, že nový zákon o bankovom systéme bol prijatý roku 1994, čiže po vyhlásení rozsudku Ústavného súdu a pred obdobím trvania porušenia.

Neposkytli však nijaký konkrétny údaj týkajúci sa prípadných rozdielov medzi týmto novým zákonom a predchádzajúcou právnou situáciou, ktoré by mohli byť relevantné na posúdenie úlohy centrálnych inštitúcií na účely prejednávanych vecí.

395 So zreteľom na úlohu centrálnych inštitúcií a ich vzťahy s decentralizovanými bankami, tak ako boli zhodnotené najvyšším súdom dotknutého členského štátu na základe údajov poskytnutých vládou tohto štátu, je opodstatnené považovať banky všetkých troch zoskupení za prepojené medzi sebou takým spôsobom, že bolo v každom ohľade vylúčené hodnotiť ich ako súťažiacich na trhu a že mali spoločné ciele, na ktorých sledovanie slúžili vrcholové inštitúcie.

396 RZB a Erste, samozrejme, tvrdia, že medzi decentralizovanými bankami existuje hospodárska súťaž, keďže sú prítomné na rovnakých trhoch.

397 RZB však uznáva, že decentralizované banky sektora Raiffeisen sa usadili na rôznych trhoch a na rôznych miestach. Pokiaľ ide o sektor Raiffeisen, Ústavný súd okrem iného uviedol, že treba „zohľadniť... osobitné možnosti na trhu, ktoré mohli byť využité členmi spojenými v rámci zoskupenia len vďaka spoločnému pôsobeniu v hospodárskom živote na úrovni celého Rakúska a za jeho hranicami, čo umožňovalo znásobovať výhody tak regionálneho pôsobenia, ako aj regionálneho a nadregionálneho zastúpenia“. Komisia navyše predložila výňatky z výročnej správy RZB za rok 2000, v ktorej sama RZB opisuje „bankové zoskupenie Raiffeisen“, ako keby tvorilo jeden a ten istý podnik.

398 Erste naopak spresňuje, že existovalo 17, či dokonca 29 miest, kde GiroCredit a ona sama boli prostredníctvom svojich dcérskych spoločností v priamej hospodárskej súťaži s členmi zoskupenia sporiteľní a že na viacerých miestach bolo prítomných niekoľko sporiteľní a spolu súťažili.

399 Toto tvrdenie však nie je nezlučiteľné s existenciou vzťahov štrukturálnej povahy medzi inštitúciami decentralizovaných sektorov a centrálnymi inštitúciami, na ktorej je založená koncepcia Komisie, podľa ktorej hospodárska súťaž na rakúskom bankovom trhu prebieha medzi obchodnými bankami (Aktienbanken) a tromi „sektormi“ sporiteľní, bánk Raiffeisen a ľudových bánk. Táto koncepcia tvorí základ nielen napadnutého rozhodnutia, ale takisto rozhodnutí, v ktorých sa Komisia vyslovila o koncentráciách na tomto trhu [pozri najmä rozhodnutia Komisie zo 7. novembra 2000, ktorým sa koncentrácia vyhlasuje za zlučiteľnú so spoločným trhom (vec COMP/M.2140 — BAWAG/PSK), a zo 14. novembra 2000, ktorým sa koncentrácia vyhlasuje za zlučiteľnú so spoločným trhom (vec COMP/M.2125 — Hypovereinsbank/Bank Austria) — *neoficiálny preklad*, Ú. v. ES C 362, s. 7]. Nie je totiž vylúčené, ani v prípade obchodnej banky pôsobiacej na miestnych trhoch prostredníctvom svojich dcérskych spoločností, že existuje určitá hospodárska súťaž medzi dcérskymi spoločnosťami takej banky usadenými na rovnakom mieste.

400 Ďalej z rozsudku Ústavného súdu vyplýva, že jednou z funkcií centrálnych inštitúcií je poskytovať bankám ich sektorov služby, pokiaľ ide o funkcie, ktoré tieto banky nemôžu zabezpečovať samy z dôvodu ich malej veľkosti a z nedostatku vlastných prostriedkov, a že táto funkcia nie je nezlučiteľná s nezávislosťou decentralizovaných inštitúcií sektora, ale jej cieľom je naopak zaručiť ich samostatnosť. Vo svojich odpovediach na písomné otázky Súdu prvého stupňa Erste a ÖVAG potvrdili, že takú funkciu vykonávali. RZB naopak uznala, že v minulosti mala takú funkciu, ale poprela, že by to tak bolo aj teraz, a najmä tvrdila, že regionálne banky už od 80. rokov minulého storočia takéto služby nepotrebujú. Toto tvrdenie je však nezlučiteľné s opisom fungovania centrálnych inštitúcií v rozsudku Ústavného súdu, ktorý je z roku 1993 a ktorý sa konkrétnejšie týka sektora Raiffeisen. V tejto súvislosti Ústavný súd uviedol predovšetkým niektoré také poskytovania služieb upravené v stanovách dotknutej regionálnej banky Raiffeisen, ako je pomoc a poradenstvo členom týkajúce sa hospodárskych otázok, účasť v záručných inštitúciách, ktorých cieľom je chrániť členov siete, ako aj ich klientov, a zastupovanie záujmov členov. Okrem toho v spomínanej výročnej správe RZB

za rok 2000 bolo uvedených, že táto banka plnila „centrálne funkcie poskytovania služieb“ v rámci zoskupenia. Za týchto podmienok treba vychádzať z toho, že úloha centrálnych inštitúcií bola charakterizovaná najmä funkciami poskytovania služieb, ktorých cieľom bolo umožniť členom decentralizovaných sietí vykonávať bankovú činnosť napriek ich neraz obmedzenej veľkosti.

401 S ohľadom na všetky tieto skutočnosti treba uviesť, že vzťahy existujúce medzi členmi bankových zoskupení mohli vplývať na štruktúru trhu. Tieto skutočnosti okrem iného preukazujú, že pre postavenie vrcholových inštitúcií bolo príznačné, že na stretnutiach najdôležitejších okrúhlych stolov, na ktorých sa pravidelne zúčastňovali, zohrávali úlohu zástupkyň svojich sektorov, na ktorých väčšina členov, s výnimkou RBW a NÖ-Hypo, nebola prítomná.

402 V tejto súvislosti treba uviesť, že pojem „zastupovanie“ má byť v danom kontexte chápaný v hospodárskom zmysle, a nie striktne právne v zmysle občianskeho práva. Tento pojem znamená, tak ako je to uvedené v odôvodnení č. 517 napadnutého rozhodnutia, zastupovanie hospodárskych záujmov celého sektora. Naopak otázka, či centrálna inštitúcia má právomoc právne zaväzovať decentralizované banky, nie je v tomto kontexte relevantná, keďže právne platný „záväzok“ decentralizovaných bánk voči iným členom kartelu nie je v dôsledku článku 81 ods. 2 ES v nijakom prípade mysliteľný.

403 V tejto súvislosti takisto nie je relevantné, či zastupovanie záujmov zoskupení bolo súčasťou funkcií, ktoré bolo zverené centrálnym inštitúciám zákonom, prípadne ich stanovami, alebo či táto úloha bola zverená združeniam, ktorých sú inštitúcie rôznych zoskupení členmi (Österreichischer Raiffeisenverband, Sparkassenverband a Österreichischer Genossenschaftsverband). Vzhľadom na dôležitú a centrálnu úlohu, ktorú plnili vrcholové inštitúcie v rámci svojich príslušných zoskupení, bola totiž ich účasť na hlavných okrúhlych stoloch ostatnými bankami nevyhnutne vnímaná nielen ako účasť obchodných bánk, ale aj ako účasť sektorov ako takých. Je to tak o to viac, že rozhodnutia väčšiny hlavných okrúhlych stolov sa týkali bankových služieb, ktoré mali menší význam pre vlastnú obchodnú činnosť

vrcholových inštitúcií, pričom predstavovali hlavnú časť činností decentralizovaných bánk. Navyše tieto okrúhle stoly vysielali „signály“, ktorých cieľom bolo usmerniť rozhodnutia regionálnych a miestnych okrúhlych stolov. Za týchto podmienok je nepodstatné, či zástupcovia vrcholových inštitúcií v rámci okrúhlych stolov plnili počas týchto rokovaní také konkrétne úkony „zastupovania“ decentralizovaných bánk, ako sú urobené vyhlásenia alebo prevzaté záväzky v mene uvedených bánk. V dôsledku toho je opodstatnené zamietnuť ako neúčinné žalobné dôvody žalobcov založené na tom, že také konania nie sú podložené listinnými dôkazmi.

404 Súd prvého stupňa zastáva názor, že z dôvodov už opísaných vzťahov správne posúdenie efektívnej kapacity vrcholových inštitúcií spôsobiť značnú škodu a správne posúdenie špecifickej váhy ich protiprávneho konania si vyžaduje zohľadnenie nielen ich vlastných trhových podielov ako obchodných bánk, ale takisto trhových podielov decentralizovaných bánk.

405 Funkcie poskytovania služieb a pomoci opísané vyššie totiž znamenajú, že odborné posúdenie nevyhnutné pre operácie, ktoré prekračovali rámec bežných bankových služieb z dôvodu ich obťažnosti, významu alebo výnimočnej povahy, bolo sústredené vo vrcholových inštitúciách. Decentralizované banky, ktoré nemali k dispozícii rovnocenné odborné posúdenie, museli teda dôverovať údajom pochádzajúcim od vrcholových inštitúcií, keď prijímali rozhodnutia o otázkach prekračujúcich riadenie bežných bankových operácií. Za týchto podmienok zodpovedné osoby decentralizovaných bánk mohli byť ľahko dovedené k napodobňovaniu protiprávneho konania svojich vrcholových organizácií bez toho, aby si robili prílišné starosti s jeho zákonnosťou, ibaže by mali konkrétne obchodné dôvody na odlišné konanie. Pristúpenie vrcholových inštitúcií ku kartelu mohlo teda vyvolať u zodpovedných osôb bánk patriacich do zoskupení dojem, že účasť na dohodách je konanie žiaduce v záujme celého zoskupenia, odporúčané inštanciami, ktoré majú k dispozícii rozsiahlejšie odborné posúdenie a lepšie informácie, a že je vhodné sa tak správať

bez toho, aby to znamenalo nerozumné nebezpečenstvo. Podstatne tak uľahčilo rozhodnutie zodpovedných osôb decentralizovaných bánk takisto sa zúčastniť na dohodách. Naopak, nepristúpenie vrcholových inštitúcií ku kartelu by signalizovalo decentralizovaným bankám, že akékoľvek protisúťažné správanie, ku ktorému sa mohli zaviazat' v rámci „siete Lombard“ na miestnej alebo regionálnej úrovni, spadá výlučne do ich vlastnej zodpovednosti a nie je schválené vrcholovou inštitúciou. V tejto súvislosti je ťažko predstaviteľné, že by sa decentralizované banky systematicky zúčastňovali na miestnych alebo regionálnych rokovaníach, ak by sa vrcholové inštitúcie nezúčastňovali na okrúhlych stoloch, ktoré sa schádzali vo Viedni.

406 Ak aj vplyv správania vrcholových inštitúcií na správanie členov ich zoskupení mohol byť posilnený takými tokmi informácií medzi centrálnou inštitúciou a decentralizovanými inštitúciami, aké boli pripustené spoločnosťou RZB, existencia takých výmen nie je v tomto ohľade rozhodujúca. Nie je totiž dôležité, akým spôsobom boli decentralizované banky informované o dohodách, na ktorých sa zúčastňovali vrcholové inštitúcie, keďže táto účasť je v spojení s postavením centrálnej inštitúcie v rámci sektora, ktorá mohla ovplyvniť súťažné správanie decentralizovaných bánk v zmysle opísanom v predchádzajúcom bode. Z toho vyplýva, že tvrdenia spoločností Erste a ÖVAG, podľa ktorých také výmeny informácií nie sú v ich prípade preukázané, musia byť odmietnuté ako irelevantné.

407 Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že vzťahy existujúce medzi vrcholovými inštitúciami a decentralizovanými bankami ich zoskupení poskytli vrcholovým inštitúciám oveľa väčšiu hospodársku silu, než aká vyplýva z ich trhových podielov ako komerčných bánk, ktorá zodpovedá trhovému podielu celého príslušného zoskupenia.

408 Za týchto podmienok nemôžu byť žalobné dôvody žalobcov proti posúdeniu skutkového stavu v napadnutom rozhodnutí v tomto ohľade prijaté.

Záver

⁴⁰⁹ Z toho vyplýva, že nijaký zo žalobných dôvodov smerujúcich proti pripísaniu trhových podielov decentralizovaných sektorov centrálnym inštitúciám nemôže byť prijatý.

3. O odôvodnení zaradenia do kategórií a o stanovení východiskových súm pokút (veci T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-264/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

⁴¹⁰ BA-CA, BAWAG, PSK a Erste tvrdia, že napadnuté rozhodnutie nie je dostatočne odôvodnené, čo sa týka zaradenia do kategórií. Po prvé Komisii vytýkajú, že neuviedla kritériá, ktoré v tomto ohľade prijala. Po druhé uplatňujú, že napadnuté rozhodnutie neumožňuje overiť stanovenie trhových podielov, na základe ktorých bolo uskutočnené zaradenie do kategórií. BAWAG a PSK najmä zdôrazňujú, že ani obdobie, ktoré Komisia považovala za relevantné, ani zdroje, o ktoré sa opierala, ani zohľadnená metóda výpočtu na základe trhových podielov na rôznych trhoch a ani podiel na globálnom trhu jasne nevyplývajú z napadnutého rozhodnutia. PSK okrem iného tvrdí, že Komisia stanovila samostatné východiskové sumy pre ňu a pre PSK-B (pozri bod 12 vyššie) bez uvedenia ich príslušných trhových podielov.

⁴¹¹ Okrem toho BA-CA, BAWAG a PSK zastávajú názor, že stanovenie východiskových súm pre rôzne kategórie nie je dostatočne odôvodnené, najmä pokiaľ ide o metódu stanovenia a prijaté kritériá.

412 Komisia zastáva názor, že napadnuté rozhodnutie je dostatočne odôvodnené. Pokiaľ ide o žalobný dôvod, podľa ktorého trhové podiely PSK a PSK-B neboli uvedené samostatne, Komisia dodáva, že banky poznajú svoje vlastné trhové podiely a môžu si overiť správnosť napadnutého rozhodnutia.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

413 Z ustálenej judikatúry vyplýva, že z odôvodnenia individuálneho rozhodnutia musia jasne a jednoznačne vyplývať úvahy inštitúcie, autora aktu tak, aby umožnili dotknutým subjektom spoznať dôvody prijatého opatrenia a príslušnému súdnemu orgánu vykonať súdne preskúmanie. Požiadavka odôvodnenia musí byť posudzovaná vzhľadom na okolnosti danej veci. Nevyžaduje sa, aby odôvodnenie vymedzovalo všetky dôležité právne a skutkové okolnosti, keďže otázka, či odôvodnenie zodpovedá požiadavkám kladeným článkom 253 ES, musí byť posudzovaná vzhľadom nielen na text predmetného aktu, ale aj na súvislosti, za akých bol tento akt prijatý (rozsudok Komisia/Sytraval a Brink's France, už citovaný v bode 270 vyššie, bod 63).

414 Čo sa týka stanovenia pokút z dôvodu porušenia práva hospodárskej súťaže, Komisia plní svoju povinnosť odôvodnenia, ak vo svojom rozhodnutí uvedie okolnosti posúdenia, ktoré jej umožnili vymedziť závažnosť a dĺžku trvania porušenia bez toho, aby bola povinná v ňom uviesť podrobnejší opis alebo číselné údaje týkajúce sa spôsobu výpočtu pokuty (rozsudok Cascades/Komisia, už citovaný v bode 286 vyššie, body 38 až 47; pozri tiež rozsudok Atlantic Container Line a i./Komisia, už citovaný v bode 376 vyššie, body 1522 a 1525). Uvedenie číselných údajov týkajúcich sa spôsobu výpočtu pokuty, nech už sú také údaje akokoľvek potrebné, nie je na dodržanie povinnosti odôvodnenia nevyhnutné (rozsudok Súdneho dvora z 2. októbra 2003, Salzgitter/Komisia, C-182/99 P, Zb. s. I-10761, bod 75).

415 V danom prípade údaje, ktoré obsahuje napadnuté rozhodnutie, umožnili žalobcom vzniesť viacero žalobných dôvodov založených na protiprávnej podstate, pokiaľ ide o okolnosti stanovenia týkajúce sa ich zaradenia do kategórií. Komisia totiž uviedla jednak to, že toto zaradenie bolo uskutočnené v závislosti od trhových podielov (odôvodnenie č. 519), a jednak to, aké boli podľa jej výpočtov trhové podiely adresátov napadnutého rozhodnutia (odôvodnenie č. 9). Pritom rakúske banky poznajú svoje vlastné trhové podiely, ktoré si môžu vypočítať na základe výpisov mesačne uverejňovaných OeNB a svojho vlastného obratu. Takže skutočnosť, že napadnuté rozhodnutie uviedlo len čiastočne (v poznámkach pod čiarou 17 a 522) zvláštne zdroje, z ktorých Komisia získala číselné údaje, o ktoré sa opierala, a že nevysvetlila metódu stanovenia uplatnenú na určenie trhových podielov a na zaradenie bánk do kategórii, nebola prekážkou obhajoby týchto bánk. To platí takisto pre samostatné neuvedenie trhových podielov PSK a PSK-B, ktoré nezabránilo PSK podrobne spochybniť tento aspekt napadnutého rozhodnutia. Z toho vyplýva, že Komisia neporušila povinnosť odôvodnenia, pokiaľ ide o zaradenie do kategórií.

416 Čo sa týka stanovenia východiskovej sumy pokút, tie sú číselným vyjadrením rozdelenia do kategórií uskutočneným v napadnutom rozhodnutí, čo postačuje na odôvodnenie ich relatívneho významu (rozsudok Atlantic Container Line a i./Komisia, už citovaný v bode 376 vyššie, bod 1555). Pokiaľ ide o odôvodnenie týchto súm v absolútnom vyjadrení, je opodstatnené uviesť, že pokuty predstavujú nástroj politiky hospodárskej súťaže Komisie, ktorá musí mať určitú mieru voľnej úvahy pri stanovení ich výšky, aby mohla usmerňovať konanie podnikov v zmysle dodržiavania pravidiel hospodárskej súťaže (rozsudok Martinelli/Komisia, už citovaný v bode 367 vyššie, bod 59). Navyše je dôležité vylúčiť, aby pokuty boli hospodárskymi subjektmi ľahko predvídateľné. Nie je teda možné požadovať, aby Komisia poskytla v tomto ohľade iné aspekty odôvodnenia než tie, ktoré sa týkajú závažnosti porušenia.

417 Žalobné dôvody týkajúce sa odôvodnenia napadnutého rozhodnutia, pokiaľ ide o zaradenie do kategórií a stanovenie východiskových súm pokút, nie sú teda dôvodné.

4. O údajnom porušení zásady rovnosti zaobchádzania (veci T-261/02, T-263/02 a T-271/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

418 BAWAG a PSK zastávajú názor, že je v rozpore so zásadou rovnosti, že boli zaradené, každá s trhovým podielom 5 %, do tretej kategórie spolu so spoločnosťami ÖVAG a Erste, ktoré majú každá trhovú podiel 7 %. BAWAG zdôrazňuje, že tento rozdiel 40 % v relatívnom vyjadrení je veľmi blízky rozdielu medzi ÖVAG-om a CA (42,9 %), zaradeným do rôznych kategórií. Podľa spoločností BAWAG, ÖVAG a NÖ-Hypo vymedzenie medzi kategóriami nemôže byť odôvodnené vo vzťahu k rozdielom medzi trhovými podielmi v absolútnom vyjadrení, keďže určujúce sú rozdiely v relatívnom vyjadrení.

419 BAWAG a PSK okrem toho zastávajú názor, že sú znevýhodnené v porovnaní s BA-CA a Erste, ktorých trhové podiely sú 5-krát, alebo aj 6-krát vyššie ako ich, pričom ich pokuty sú len 4-krát až 5-krát vyššie.

420 ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že zaradenie do kategórií nezohľadňuje dostatočne rozdiel medzi obratom a trhovými podielmi podnikov zaradených do štvrtej a piatej kategórie, ktorý je oveľa väčší než rozdiely medzi ostatnými kategóriami, a ani rozdiely vo veľkosti podnikov zaradených do tejto poslednej kategórie. Okrem toho požadujú, aby zaradenie do kategórií bolo uskutočnené samostatne pre ÖVAG (ktorej trhovú podiel je menší než 1 %) a samostatne pre zoskupenie ľudových bánk (ktorých trhovú podiel je približne 4 %), čo by podľa nich malo za následok zaradenie zoskupenia do štvrtej kategórie a ÖVAG-u do poslednej. Zastávajú názor, že Komisia postupovala týmto spôsobom v prípade Erste.

421 Komisia upozorňuje, že trhové podiely podnikov zaradených do rovnakej kategórie sú si vzájomne bližšie než trhové podiely podnikov zaradených do susedných kategórií a že rozdiely medzi trhovými podielmi podnikov zaradených do tej istej kategórie sú systému vlastné.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

422 Pokiaľ ide o rozdelenie členov kartelu do niekoľkých kategórií, čo viedlo k paušalizovaniu východiskovej sumy pokuty stanovenej podnikom patriacim do tej istej kategórie, treba uviesť, že taký prístup Komisie, aj keď neberie do úvahy rozdiely vo veľkosti medzi podnikmi patriacimi do tej istej kategórie, nemôže byť v zásade považovaný za protiprávny. Komisia totiž nie je v prípade uloženia pokút viacerým podnikom, ktoré sa dopustili rovnakého porušenia, povinná zabezpečiť, že konečná výška pokút bude zohľadňovať všetky rozdiely medzi dotknutými podnikmi z hľadiska ich veľkosti (pozri rozsudok FETTCSA, už citovaný v bode 167 vyššie, bod 385 a tam citovanú judikatúru).

423 Bez ohľadu na to musí také rozdelenie do kategórií dodržiavať zásadu rovnosti zaobchádzania a určenie prahových hodnôt pre každú z takto identifikovaných kategórií musí byť koherentné a objektívne odôvodnené (rozsudok FETTCSA, už citovaný v bode 167 vyššie, bod 416).

424 V danom prípade Komisia nestanovila presné prahové hodnoty pre päť kategórií, ktoré zaviedla, ale uviedla vo svojich vyjadreniach odporcu „orientačné hodnoty“, okolo ktorých sa pohybujú trhové podiely podnikov zaradených do rovnakej kategórie. Rozdiely medzi týmito orientačnými hodnotami sú koherentné

a objektívne odôvodnené, pokiaľ ide o prvú až štvrtú kategóriu. Orientačná hodnota druhej až štvrtej kategórie totiž zakaždým zodpovedá polovici hodnoty vyššej kategórie a takisto je to v prípade zodpovedajúcej východiskovej sumy pokuty.

425 Pokiaľ ide o piatu kategóriu, nazývanú „zberná“, Komisia sa od tohto systému odchýlila tým, že zoskupila podniky, ktorých trhový podiel (menej ako 1 %) zodpovedá nanajvýš približne jednej tretine orientačnej hodnoty štvrtej kategórie (2,75 %), avšak takisto môže byť omnoho nižší. Ak aj rozdiely medzi trhovými podielmi podnikov patriacich do tejto kategórie nie sú veľmi veľké z hľadiska percentuálnych bodov, relatívne rozdiely medzi nimi môžu byť veľké. Východisková suma pokuty 1,25 milióna eur, ktorú stanovila Komisia pre túto kategóriu, je nižšia než polovica, ale vyššia než tretina výšky 3,13 milióna eur prijatej pre štvrtú kategóriu.

426 Napriek relatívnym rozdielom vo veľkosti, ktoré môžu existovať medzi podnikmi s trhovým podielom nižším než 1 %, Komisia neprekročila svoju mieru voľnej úvahy tým, že ich zaradila do rovnakej kategórie. Bolo rozhodnuté, že sú to relatívne vyjadrené rozdiely vo veľkosti, ktoré odrážajú skutočnú špecifickú váhu adresátov rozhodnutia (rozsudok FET/TCSA, už citovaný v bode 167 vyššie, bod 424). Možnosť Komisie prikrčiť k rozdeleniu do kategórií by však bola z veľkej časti pozbavená svojej potrebnosti, keby akýkoľvek rozdiel medzi trhovými podielmi, ak je významný z relatívneho hľadiska a hoci zodpovedá nevelmi veľkému rozdielu z hľadiska percentuálnych bodov, bránil zaradeniu rôznych podnikov do rovnakej kategórie pokút.

427 Navyše zásada rovnosti nebráni tomu, aby východisková suma pokuty tejto „zbernej kategórie“ bola vyššia vzhľadom na veľkosť dotknutých podnikov než výška stanovená pre vyššie kategórie. Odradzujúci účinok pokuty totiž závisí nielen od jej relatívneho významu vo vzťahu k veľkosti sankcionovaného podniku, alebo jeho postavenia na trhu, ale takisto od výšky pokuty v absolútnom vyjadrení. V tomto ohľade prislúcha Komisii v rámci výkonu jej voľnej úvahy v oblasti pokút, s výhradou

neobmedzenej právomoci Súdu prvého stupňa uskutočňovať súdne preskúmanie, stanoviť východiskové sumy pokút pre všetky podniky, na ktoré sa vzťahuje rozhodnutie, v dostatočnej výške na to, aby mali odradzujúci účinok.

428 Komisia teda neporušila zásadu rovnosti zaobchádzania v neprospech podnikov zaradených do poslednej kategórie.

429 Ďalej treba uviesť, že s výhradou preskúmania žalobných dôvodov týkajúcich sa správnosti trhových podielov zaradenie BAWAG-u a PSK (s trhovým podielom 5 %) do rovnakej kategórie ako ÖVAG a Erste (s trhovým podielom 7 %) neprekračuje medze toho, čo môže byť prípustné z hľadiska zásady proporcionality a zásady rovnosti zaobchádzania. Trhový podiel 5 % je totiž veľmi blízko orientačnej hodnote 5,5 % stanovenej pre tretiu kategóriu, zatiaľ čo trhový podiel 7 % je zjavne bližšie tejto orientačnej hodnote než orientačnej hodnote stanovenej pre vyššiu kategóriu (11 %).

430 Napokon zásada rovnosti zaobchádzania v danom prípade nevyžadovala, aby Komisia prikročila k zaradeniu do kategórií osobitne pre ÖVAG a pre zoskupenie ľudových bánk. Tvrdenie ÖVAG-u, podľa ktorého Komisia prikročila k takému samostatnému zaradeniu v prípade vrcholovej inštitúcie Erste a zoskupenia sporiteľní, vychádza z nesprávneho posúdenia skutkového stavu, keďže pokuta samostatne uložená Erste/EÖ sa vzťahovala na obdobie, počas ktorého táto spoločnosť ešte nebola vrcholovou inštitúciou uvedeného zoskupenia, pričom bola stanovená jediná východisková suma pokuty pre vrcholovú inštitúciu (GiroCredit pred fúziou, potom Erste) s ohľadom na trhový podiel zoskupenia.

431 Žalobné dôvody vo veciach T-261/02, T-263/02 a T-271/02 založené na porušení zásady rovnosti zaobchádzania pri stanovení východiskových súm pokút teda nie sú dôvodné.

5. O určení trhových podielov (veci T-263/02, T-264/02 a T-271/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

PSK a PSK-B (vec T-263/02)

432 Po prvé PSK vytýka Komisii, že konala svojvoľne, keď pri zaraďovaní vychádzala z trhových podielov týkajúcich sa aktívnych a pasívnych operácií uskutočňovaných jednotlivcami a podnikmi bez toho, aby prišla k presnému vymedzeniu trhu, hoci podľa napadnutého rozhodnutia kartel presahoval tieto operácie.

433 Po druhé PSK tvrdí, že nevhodná a svojvoľná povaha zovšeobecňujúceho prístupu Komisie je preukázaná jej vlastnou situáciou. Poukazuje na to, že jej trhové podiely vykazujú značné rozdiely podľa toho, či sa berú do úvahy aktívne operácie, alebo pasívne operácie. Uvádza, že číslo približne 5 %, stanovené žalovanou pre spoločný trhový podiel PSK a PSK-B, je nesprávne, a tvrdí, že jej trhový podiel je oveľa nižší než 5 %, s výnimkou sporivých vkladov jednotlivcov. V replike PSK poskytuje podrobné údaje, ktoré vypracovala podľa oficiálnych údajov z mesačných výpisov OeNB, podľa ktorých jej presný trhový podiel na trhoch vkladových a úverových operácií s jednotlivcami a podnikmi sa pohyboval od roku 1999 do roku 2001 (t. j. po zlúčení s PSK-B) medzi 3,2 % a 3,6 %. V odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa okrem toho predložila výpis svojich trhových podielov za roky 1995 až 1998 a trhových podielov PSK-B v rokoch 1996 až 1998.

434 Po tretie PSK vytýka Komisii, že nebrala do úvahy úplne zanedbateľné postavenie PSK-B na trhu. Vysvetľuje, že PSK-B bola takmer oddelenou službou PSK

zameranou na úvery, pričom nefigurovala vo všetkých ostatných bankových oblastiach alebo v nich zohrávala iba nepatrnú úlohu. Uvádza, že trhový podiel PSK-B počas obdobia, na ktoré sa vzťahuje šetrenie, predstavoval sotva 1,5 % v oblasti úverov jednotlivcom a približne 0,7 % v oblasti úverov podnikom. PSK zastáva názor, že keby trhové podiely boli vypočítané správne, PSK-B by mohla byť zaradená nanajvýš do piatej kategórie. V replike dodáva, že aj keď sa uplatní prístup uvedený Komisiou vo vyjadrení odporcu a kumulovaný trhový podiel oboch inštitúcií sa rozdelí na polovicu medzi PSK a PSK-B, získa sa pre každú z týchto bánk priemerný trhový podiel, ktorý sa pohybuje len medzi 1,6 a 1,8 %. Podľa PSK bolo teda treba zaradiť tak PSK, ako aj PSK-B do piatej kategórie a znížiť zodpovedajúcim spôsobom výšku pokuty.

435 Po prvé Komisia uvádza, že určila kapacitu bánk narušiť hospodársku súťaž na základe ich podielov na reprezentatívnom trhu vzhľadom na to, že trhy aktívnych a pasívnych operácií s jednotlivcami a obchodnou klientelou sú hlavnými trhmi s bankovými produktmi. Zastáva názor, že zaradenie do kategórií, ku ktorému na tomto základe prišlo, je objektívne a vhodné, a domnieva sa, že nebola povinná vážiť trhové podiely vzťahujúce sa na sektor vkladov a úverov, pretože tie vykazujú obraty v podobnom rozsahu.

436 Po druhé Komisia tvrdí, že PSK nepreukázala, že jej trhové podiely sú nižšie, než je úroveň uvedená v rozhodnutí. Na základe informácií poskytnutých samotnou PSK vyvodzuje záver, že PSK a PSK-B mali spolu trhový podiel najmenej vo výške 4 %. Odvoláva sa jednak na žalobu PSK, podľa ktorej v prípade vkladových operácií trhový podiel PSK kumulovaný s trhovým podielom PSK-B dosahuje 5 %, a jednak na oznámenie o fúzii PSK s BAWAG-om, ktoré sa zmieňuje o kumulovanom trhovom podiele 3 % v sektore úverov. Vypočítaním priemeru týchto dvoch čísel sa podľa Komisie získa celkový trhový podiel vo výške 4 %, ktorý musí byť ďalej

rozdelený približne na polovicu medzi obidve banky, pretože PSK, ktorá po dlhé obdobie nemala povolenie uskutočňovať úverové operácie, sa sústredila na vkladové operácie a poverila úverovými operáciami PSK-B. Komisia tak získala pre každú z oboch bánk priemerný trhový podiel vo výške najmenej 2 %.

- 437 Po tretie Komisia zastáva názor, že PSK a PSK-B boli správne zaradené do štvrtej kategórie, ktorej orientačná hodnota je 2,75 %. Podľa nej nemá v tomto ohľade vplyv, či ich trhový podiel dosahoval 2,5 %, ako uvádza Komisia, alebo 1,6 % až 1,8 %, ako to dnes tvrdí PSK. Vysvetľuje, že podniky zaradené do štvrtej kategórie majú trhové podiely nižšie než v tretej (približne 5,5 %) a vyššie než v piatej kategórii (menej ako 1 %). Podľa Komisie sa podniky kategórie, do ktorej museli byť zaradené PSK a PSK-B, nachádzali medzi týmito dvomi skupinami, teda v rozmedzí pokrývajúcim jednoznačne viac než 1 % a jednoznačne menej než 5 % trhových podielov.

Erste a zoskupenie sporiteľní

- 438 Erste tvrdí, že trhový podiel 30 % priradený zoskupeniu sporiteľní v odôvodnení č. 9 napadnutého rozhodnutia zahŕňa trhové podiely oboch bánk, ktorým boli uložené rozdielne pokuty, teda jednak BA (bez CA) a jednak EÖ (skorší názov Erste pred fúziou s GiroCredit).
- 439 Erste na jednej strane tvrdí, že BA je podľa svojej právnej formy sporiteľňa, a teda na štatistické účely OeNB spadá do sektora sporiteľní. Podľa údajov OeNB na roky 1995 až 1998 trhový podiel sektora sporiteľní (vrátane BA) bol približne 30 % (medzi 25 a 35 % podľa trhov), z ktorých 12 až 13 % pripadalo BA. Erste z toho vyvodzuje, že trhový podiel BA bol priradený zoskupeniu sporiteľní omylom, čo je podľa nej

potvrdené údajmi o počte pobočiek a zamestnancov uvedenými v odôvodnení č. 9 napadnutého rozhodnutia, ktoré podľa nej zahrnujú aj údaje o BA. Tvrdí, že oficiálne štatistiky OeNB majú väčšiu dôkaznú silu ako rozhodnutia v oblasti kontroly koncentrácií, o ktoré sa Komisia opierala, a vytýka Komisii, že opomenula vážiť rôzne sektory činností.

440 Na druhej strane Erste tvrdí, že trhový podiel sektora sporiteľní zahŕňa trhový podiel EÖ, pričom jej bola uložená samostatná pokuta za obdobie, ktoré predchádzalo fúzii s GiroCredit.

441 Okrem toho Erste poukazuje na to, že pokuta EÖ bola stanovená na základe trhového podielu 7 %, ktorý však podľa nej zodpovedá jej trhovému podielu po fúzii s GiroCredit, keďže trhový podiel EÖ počas obdobia, za ktoré bola uložená samostatná pokuta, bol iba približne 4 %.

442 Komisia popiera, že priradila Erste trhový podiel BA. Subsidiárne tvrdí, že tento žalobný dôvod je neúčinný, keďže Erste musí byť zaradená do prvej kategórie, aj keby jej trhový podiel bol o 12 až 13 % nižší ako ten, ktorý bol uvedený v napadnutom rozhodnutí. Takisto údajné zahrnutie trhového podielu EÖ do trhového podielu zoskupení sporiteľní nemá vplyv na zaradenie do kategórií. Pokiaľ ide o trhový podiel pripisovaný Erste/EÖ (pred fúziou), Komisia tvrdí, že nezahŕňa podiel GiroCredit a že bol v každom prípade vyšší než 5 %.

ÖVAG a zoskupenie ľudových bánk

443 ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdia, že trhový podiel zoskupenia ľudových bánk (vrátane ÖVAG-u) je oveľa nižší než 7 %, čiže podľa výpočtu ÖVAG-u približne 5 % a podľa oficiálnych štúdií len 3 až 4 %.

444 Komisia zastáva názor, že tieto žalobné dôvody sú neúčinné, pretože ÖVAG by bola s trhovým podielom 5 % v každom prípade zaradená do tretej kategórie. Dodáva, že trhový podiel ÖVAG-u je zjavne vyšší než 5 %, a vyhlasuje, že to preukáže dôvernými dokumentmi predloženými v rámci konaní, ktoré viedli k vydaniu rozhodnutí v oblasti kontroly koncentrácií, na ktoré sa odvolávala v napadnutom rozhodnutí.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

PSK a PSK-B (vec T-263/02)

445 Po prvé, pokiaľ ide o voľbu trhov, Komisia sa nedopustila nijakej nesprávnosti tým, že sa domnievala, že trhy s aktívnymi a pasívnymi operáciami s jednotlivcami a podnikmi boli reprezentatívne na posúdenie vzťahov hospodárskej sily na rakúskom bankovom trhu, ani tým, že použila priemer trhových podielov bánk na uvedených trhoch ako základ na zaradenie do kategórií.

446 Po druhé, čo sa týka konštatovania Komisie, podľa ktorého spoločný trhový podiel PSK a PSK-B bol 5 % na kombinovaných trhoch vkladov a úverov, treba uviesť, že

tento údaj nie je spochybňovaný, pokiaľ ide o vklady jednotlivcov, a že podľa údajov poskytnutých PSK v odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa spoločný trhový podiel PSK a PSK-B pre všetky vklady, vrátane vkladov podnikov, nebol v rokoch 1996 až 1998 v priemere nižší než 4,89 %.

447 Naopak, čo sa týka úverov, žalobca tvrdí, že spoločný trhový podiel PSK a PSK-B bol nižší než 2 %, zatiaľ čo Komisia tvrdí, že tento trhový podiel bol 3,5 alebo 4 %. Na podporu svojich tvrdení predložili účastníci konania tieto listinné dôkazy:

- dokument vydaný v rámci konania o kontrole koncentrácií predložený Komisiou v prílohe k duplike, podľa ktorého trhový podiel „skupiny PSK“ na úverovom trhu bol 3 % v roku 1998,
- dokument vyhotovený roku 1997 PSK, ktorý je súčasťou správneho spisu v prejednávanej veci a predložený Komisiou v odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa, podľa ktorého „podiel klientov“ PSK na úverovom trhu bol 3 až 4 %,
- dokument vydaný v rámci konania o kontrole koncentrácií COMP/M.873, BA/CA predložený Komisiou v odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa, ktorého dôverná verzia podľa Komisie preukazuje, že PSK mala roku 1995 trhový podiel 4 %, čo sa týka úverov, zatiaľ čo verzia tohto dokumentu, ktorá už nebola dôverná, uvádza na rôznych úverových trhoch rozpätie od 2 až do 6 %, od 3 do 7 % a od 1 do 5 %,

- výkaz poskytnutý PSK v odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa, podľa ktorého spoločný trhový podiel PSK a PSK-B sa na úverovom trhu pohyboval medzi rokmi 1996 a 1998 od 1,49 do 2,03 % s priemerom približne 1,8 %.

448 Pokiaľ ide o prvý z týchto dokumentov, treba predovšetkým pripomenúť, že Komisia nesprávne uviedla vo svojej duplike, že bol vydaný v konaní COMP/M.2140, BAWAG/PSK (pozri bod 436 vyššie). Vo svojich písomných odpovediach na otázky Súdu prvého stupňa oznámila, že tento dokument v skutočnosti pochádzal z konania COMP/M.2125, HypoVereinsbank/Bank Austria, kde bol súčasťou písomností, ktoré boli oznámené. Treba uviesť, že táto nesprávnosť mohla Komisiu doviesť k tomu, aby pripisovala tomuto dokumentu väčšiu dôkaznú hodnotu, než ktorú v skutočnosti mal. Na rozdiel od toho, o čom bola Komisia presvedčená, keď sa naň odvolávala, tento dokument totiž nebol vyhotovený PSK, ale jej konkurentmi, ktorí sa podieľali na inej koncentrácii. Keďže každá banka pozná svoj vlastný trhový podiel (pozri bod 415 vyššie), údaje, ktoré poskytujú subjekty zúčastnené na koncentrácii na rakúskom bankovom trhu, pokiaľ ide o ich vlastné trhové podiely, majú vysokú dôkaznú hodnotu. Naopak, údaje, ktoré môžu poskytnúť banky, pokiaľ ide o trhové podiely ich konkurentov, majú zvyčajne približnú povahu, keďže ide o obchodné tajomstvo posledných uvedených. To je v danom prípade potvrdené okolnosťou, že tento dokument, ktorý neuvádza obdobie, ku ktorému sa vzťahuje, spomína 4 %-ný trhový podiel skupiny PSK na trhu vkladov, pričom podľa PSK a Komisie tento trhový podiel bol približne 5 %. Údaje, ktoré obsahuje tento dokument, teda nemôžu byť považované za spravodlivé v súvislosti s trhovými podielmi PSK a PSK-B.

449 Čo sa týka druhého dokumentu, „podiel klientov“, ktorý sa v ňom uvádza, musí byť rozlíšený od trhového podielu, keďže trhový podiel nezávisí len od počtu úverových transakcií, ale takisto od ich objemu. Pokiaľ ide o tretí dokument, Súdom prvého stupňa môže byť v súlade s článkom 67 ods. 3 rokovacieho poriadku zohľadnená len jeho verzia, ktorá nie je dôverná. Táto verzia uvádza príliš veľké rozpätie na to, aby

umožnila v danom kontexte dostatočne presné posúdenie spoločného trhového podielu. Napokon treba uviesť, že číselné údaje vypočítané PSK na základe mesačných výpisov OeNB sú jednoznačne nižšie ako tie, ktoré vyplývajú z dokumentov predložených Komisiou.

450 Podľa týchto údajov spoločný trhový podiel PSK a PSK-B na trhu vkladov (4,89 %) a na úverovom trhu (1,8 %), vypočítaný podľa metódy použitej Komisiou, dosahoval v priemere približne 3,35 %. Treba konštatovať, že na základe podkladov poskytnutých účastníkmi konania v rámci opatrení na zabezpečenie priebehu konania bol spoločný trhový podiel PSK a PSK-B vyšší ako tento číselný údaj.

451 Rozdiel medzi týmto číslom a zistením Komisie, pokiaľ ide o spoločný trhový podiel PSK a PSK-B, je potom dostatočne veľký, aby mohol ovplyvniť ich zaradenie do kategórie.

452 Na základe spoločného trhového podielu PSK a PSK-B 3,35 % by totiž podľa prístupu Komisie musel byť každej z oboch inštitúcií priradený trhový podiel 1,675 %. Za tohto predpokladu by ich zaradenie do štvrtej kategórie prekročilo medze toho, čo môže byť prípustné z hľadiska zásady proporcionality a zásady rovnosti zaobchádzania, a bola by tým dotknutá koherentnosť systému rozdelenia do kategórií, ktorý Komisia prijala v danom prípade. Trhový podiel 1,675 % totiž zodpovedá len približne 60 % orientačnej hodnoty 2,75 % stanovenej pre štvrtú kategóriu a približne 25 % trhového podielu 7 %, ktorý podľa Komisie odôvodnil zaradenie Erste a ÖVAG-u do tretej kategórie a stanovenie 2-krát vyššej pokuty než pokuty uloženej PSK a PSK-B. Napokon zohľadnenie kumulovaného trhového podielu PSK a PSK-B (3,35 %) malo docieľiť podľa systému prijatého Komisiou zaradenie do štvrtej kategórie, do ktorej Komisia zaradila PSK a PSK-B samostatne. So systémom prijatým v danom prípade pritom nie je zlučiteľné, aby podniky, z ktorých jeden má trhový podiel 2-krát vyšší ako iný podnik, boli zaradené do rovnakej kategórie,

s výnimkou „zbernej kategórie“. Samozrejme, ako uvádza Komisia, rozdiel medzi trhovým podielom 1,675 % a orientačnou hodnotou piatej kategórie (menej ako 1 %) je príliš veľký na to, aby boli PSK a PSK-B zaradené do tejto kategórie. Pritom treba uviesť, že Komisia so zreteľom na údaje, na základe ktorých prišlo k zaradeniu do kategórií, nebrala vo svojom systéme do úvahy trhové podiely pohybujúce sa medzi 1 a 2 %, hoci to mala urobiť, pokiaľ by sa trhové podiely PSK a PSK-B skutočne pohybovali v tomto rozmedzí.

453 Za týchto podmienok prislúcha Súdu prvého stupňa, aby v rámci svojej neobmedzenej právomoci stanovil východiskovú sumu pokút, ktoré majú byť uložené PSK a PSK-B.

454 V tejto súvislosti je vhodné stanoviť jednu východiskovú sumu pre PSK a PSK-B. I keď je totiž pravda, že Komisia stanovila samostatné východiskové sumy pokút, jednako však po zohľadnení fúzie medzi týmito dvomi inštitúciami, ku ktorej došlo roku 1998, uložila jedinou pokutu PSK. Vzhľadom na všetky podklady nachádzajúce sa v spise a týkajúce sa trhových podielov PSK a PSK-B, najmä na informácie poskytnuté v rámci opatrení na zabezpečenie priebehu konania, je vhodné stanoviť východiskovú sumu na 3,13 milióna eur zodpovedajúcu štvrtej kategórii.

Erste a zoskupenie sporiteľní

455 Podľa odôvodnenia č. 9 napadnutého rozhodnutia Erste (po fúzii s GiroCredit) a zoskupenie sporiteľní mali trhovú podiel 30 %, zatiaľ čo trhovú podiel samotnej Erste bol približne 7 %. Z odôvodnení č. 519 a č. 522 napadnutého rozhodnutia vyplýva, že Komisia stanovila dve samostatné východiskové sumy jednak pre vrcholovú inštitúciu (GiroCredit pred fúziou a Erste po fúzii), ktorej boli priradené

trhové podiely zoskupenia sporiteľní, a jednak pre EÖ, pokiaľ ide o obdobie pred fúziou. Zvýšenie z dôvodu dĺžky trvania porušenia bolo uplatnené na východiskovú sumu v prípade vrcholovej inštitúcie za celé predmetné obdobie (3 a pol roka) a na východiskovú sumu EÖ za obdobie pred fúziou (3 roky).

— Pokuta uložená vrcholovej inštitúcii

⁴⁵⁶ Z úvah uvedených v bodoch 377 a 378 vyššie vyplýva, že Komisia sa nedomnievala protiprávne, že trhový podiel zoskupenia sporiteľní zahŕňa trhový podiel EÖ, ktorý bol tak zohľadnený pri stanovení východiskovej sumy pre zoskupenie sporiteľní, ako aj pri stanovení jej vlastnej pokuty.

⁴⁵⁷ Čo sa týka žalobného dôvodu, podľa ktorého trhový podiel BA blížiaci sa 12 až 13 % bol nesprávne zahrnutý do podielu 30 % priradenému napadnutým rozhodnutím subjektu tvorenému vrcholovou inštitúciou a sporiteľňami, treba uviesť, že po odpočítaní trhového podielu BA zvyšný trhový podiel vo výške 17 až 18 % stále odôvodňuje zaradenie do prvej kategórie vzhľadom na to, že je jednoznačne bližší orientačnej hodnote 22 % než orientačnej hodnote 11 % vzťahujúcej sa na druhú kategóriu. Tento žalobný dôvod teda nemôže byť v rámci preskúmania zákonnosti rozhodnutia Komisie prijatý, keďže aj za predpokladu, že by bol dôvodný, nemohol by spochybniť výrok napadnutého rozhodnutia. Okrem toho Súd prvého stupňa v rámci výkonu svojej neobmedzenej právomoci zastáva názor, že zaradenie Erste do prvej kategórie je odôvodnené na účely stanovenia vhodnej výšky pokuty.

— Samostatná pokuta uložená EÖ

- 458 Žalobný dôvod založený na nesprávnom stanovení trhového podielu 7 % priradeného EÖ napadnutým rozhodnutím je neúčinný. Podľa údajov uvádzaných Erste v jej žalobe a v odpovedi na otázky Súdu prvého stupňa trhový podiel EÖ bol totiž 5,3 %, čo sa týka vkladov, 4,8 %, čo sa týka úverov podnikom, a 4,1 až 4,4 %, čo sa týka úverov jednotlivcom. Aj za predpokladu, že by bola preukázaná správnosť týchto údajov, vyplývalo by z nich iba to, že celkový trhový podiel EÖ by bol o trochu nižší než 5 %, takže jej zaradenie do tretej kategórie s orientačnou hodnotou 5,5 % musí byť v každom prípade považované za odôvodnené.

ÖVAG a zoskupenie ľudových bánk (vec T-271/02)

- 459 Na účely preukázania nesprávneho posúdenia Komisiou, pokiaľ ide o trhový podiel priradený ÖVAG-u napadnutým rozhodnutím, spoločnosť ÖVAG predložila tri dokumenty, a to:

- tabuľku týkajúcu sa rokov 1994 až 1998, podľa ktorej sa trhový podiel zoskupenia ľudových bánk pohyboval z hľadiska celkovej bilancie od 4,31 do 4,45 %,
 - tabuľku podľa všetkého vyhotovenú OeNB, ktorá uvádza trhové podiely rakúskych bánk v rokoch 1999 a 2000 a podľa ktorej trhový podiel zoskupenia ľudových bánk bol 2,7 %, či dokonca 2,8 %, avšak bez toho, aby spresňovala, vo vzťahu k akému trhu boli tieto údaje stanovené,

- diagram podľa všetkého vyhotovený OeNB, ktorý uvádza trhové podiely z hľadiska celkovej bilancie bez toho, aby spresňoval zohľadňované obdobie, podľa ktorého trhový podiel priradený ÖVAG-u bol 4,38 %.

460 Treba uviesť, že tieto dokumenty neodkazujú na trhy aktívnych a pasívnych operácií s jednotlivcami a s podnikmi, vo vzťahu ku ktorým Komisia posúdila trhové podiely adresátov napadnutého rozhodnutia. Navyše druhý z uvedených dokumentov sa nevzťahuje na obdobie porušenia, pričom údaje, ktoré obsahuje, sa výrazne líšia od údajov vyplývajúcich pre toto obdobie z prvého dokumentu. Okrem toho trhové podiely uvedené v prvom a treťom z týchto dokumentov sú bližšie orientačnej hodnote tretej kategórie (5,5 %) než orientačnej hodnote štvrtej kategórie (2,75 %) tak v absolútnom, ako aj v relatívnom vyjadrení.

461 Z toho vyplýva, že žalobné dôvody uvádzané ÖVAG-om nemôžu ovplyvniť platnosť zaradenia tejto spoločnosti do tretej kategórie. Okrem toho Súd prvého stupňa v rámci výkonu svojej neobmedzenej právomoci zastáva názor, že zaradenie ÖVAG-u do tretej kategórie je odôvodnené na účely stanovenia vhodnej výšky pokuty.

c) Záver

462 Z toho vyplýva, že východisková suma pokuty uloženej PSK a PSK-B (vec T-263/02) musí byť stanovená na 3,13 milióna eur, zatiaľ čo žalobné dôvody týkajúce sa určenia trhových podielov a stanovenia východiskových súm uplatňované Erste (vec T-264/02) a ÖVAG-om (vec T-271/02) musia byť zamietnuté.

6. Záver o zaradení do kategórií a o stanovení východiskových súm

⁴⁶³ Z uvedeného vyplýva, že s výnimkou toho, čo sa týka PSK a PSK-B (vec T-263/02), všetky žalobné dôvody žalobcov týkajúce sa rozdelenia do kategórií a stanovenia východiskových súm musia byť zamietnuté.

D — O žalobných dôvodoch týkajúcich sa dĺžky trvania porušenia (veci T-259/02, T-261/02 a T-263/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

⁴⁶⁴ RZB, BAWAG a PSK zastávajú názor, že zvýšenie východiskovej sumy o 35 % z dôvodu dĺžky trvania dohôd je neprimerané. Odvolávajú sa na zníženie počtu okrúhlych stolov a intenzity zosúladeného konania medzi bankami v rokoch 1997 a 1998 a zdôrazňujú, že zvýšenie o 10 % za rok predstavuje podľa usmernení maximum, o ktoré môže byť východisková suma zvýšená. BAWAG a PSK okrem toho pripomínajú, že v prípade porušení s dĺžkou trvania kratšou ako jeden rok nie je prípustné žiadne zvýšenie pokuty. Zastávajú názor, že Komisia tým, že uplatnila sadzbu zvýšenia 10 % za rok, protiprávne nevyužila voľnú úvahu, ktorou disponuje na základe usmernení.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

⁴⁶⁵ Článok 15 ods. 2 posledný pododsek nariadenia č. 17 uvádza, že pri stanovení výšky pokuty sa bude posudzovať jednak závažnosť porušenia a jednak jeho trvanie. Z toho vyplýva, že vplyv trvania porušenia na základnú čiastku pokuty musí byť vo

všeobecnosti významný. To bráni tomu, aby s výnimkou osobitných okolností bolo stanovené čisto symbolické zvýšenie východiskovej sumy z dôvodu dĺžky trvania porušenia. Aj keď dohoda, ktorá má protisúťažný cieľ, nebola vykonávaná, treba brať do úvahy dĺžku trvania, počas ktorého táto dohoda existovala, to znamená obdobie, ktoré uplynulo medzi dátumom jej uzatvorenia a dátumom ukončenia jej platnosti (rozsudok FET/CSA, už citovaný v bode 167 vyššie, bod 280).

466 Tvrdenie žalobcov, podľa ktorého v zmysle usmernení východisková suma nemôže byť zvýšená o viac než 10 % za rok z dôvodu dĺžky trvania porušenia, nemôže byť prijaté. Usmernenia totiž stanovujú takúto hranicu len pre dlhodobé porušenia, zatiaľ čo pre strednodobé porušenia (vo všeobecnosti od jedného do piatich rokov) bola stanovená jediná najvyššia hranica 50 % východiskovej sumy, čo nevylučuje, že môže byť prekročená sadzba zvýšenia 10 % za rok. Tvrdenie žalobcov, podľa ktorého zvýšenie zodpovedajúce 10 % východiskovej sumy za rok má byť vyhradené pre výnimočné prípady, preto musí byť odmietnuté. Takisto výhrada, podľa ktorej Komisia nepoužila voľnú úvahu, ktorou disponuje pri stanovení dodatočnej výšky v rámci maximálnej hranice, nie je dôvodná.

467 Pokiaľ ide o tvrdenie, podľa ktorého porušenie vytýkané žalobcom malo z hľadiska intenzity klesajúcu tendenciu, treba pripomenúť, že zvýšenie pokuty v závislosti od dĺžky trvania nie je obmedzené v prípade, keď existuje priamy vzťah medzi dĺžkou trvania a väčšou škodou, ktorá bola spôsobená cieľom Spoločenstva sledovaným pravidlami hospodárskej súťaže (rozsudok Súdu prvého stupňa z 12. júla 2001, Tate & Lyle a i./Komisia, T-202/98, T-204/98 a T-207/98, Zb. s. II-2035, bod 106; pozri tiež rozsudok Súdu prvého stupňa z 30. septembra 2003, Michelin/Komisia, T-203/01, Zb. s. II-4071, bod 278).

468 Žalobné dôvody týkajúce sa zvýšenia východiskovej sumy z dôvodu dĺžky trvania porušenia nemôžu byť prijaté.

E — *O poľahčujúcich okolnostiach*

1. Úvodné pripomienky

⁴⁶⁹ Žalobcovia vytýkajú Komisii, že nezohľadnila poľahčujúce okolnosti, na ktoré sa odvolávali v rámci správneho konania.

⁴⁷⁰ Po prvé RZB (vec T-259/02), BAWAG (vec T-261/02), PSK (vec T-263/02), ÖVAG a NÖ-Hypo (vec T-271/02) tvrdia, že k porušeniu došlo z nedbanlivosti, a nie úmyselne. Tak, ako to už bolo konštatované v bodoch 201 až 211 vyššie, tento žalobný dôvod nie je dôvodný. Po druhé BAWAG, PSK a Erste (vec T-264/02) tvrdia, že dohody neboli vykonávané. Keďže ich tvrdenia sa vzťahujú na porušenie ako celok, a nie na individuálne konanie žalobcov, boli preskúmané v kontexte posúdenia vlastnej závažnosti porušenia (pozri body 289 až 295 vyššie). Po tretie rovnako je to v prípade tvrdenia vychádzajúceho z údajne okrajových účinkov porušenia, uplatňovaného ako poľahčujúca okolnosť vo veciach T-259/02, T-261/02 a T-263/02, ktoré spadá do posúdenia vlastnej závažnosti porušenia (pozri body 231 až 233 vyššie).

⁴⁷¹ Po štvrté RZB, BAWAG, PSK, ÖVAG a NÖ-Hypo vytýkajú Komisii, že nebrala do úvahy ich individuálnu úlohu v rámci kartelu. Po piate niekoľko bánk poukazuje na to, že po šetreniach okamžite ukončili porušovanie. Po šieste BAWAG, PSK a Erste tvrdia, že Komisia mala zohľadniť skutočnosť, že existovala odôvodnená pochybnosť o protiprávnej povahe konania bánk. A napokon po siedme Erste vytýka Komisii, že nevzala do úvahy ako poľahčujúcu okolnosť krízu bankovníctva v Rakúsku.

472 Pred skúmaním žalobných dôvodov týkajúcich sa rôznych okolností vymenovaných vyššie treba pripomenúť, že Komisia musí pri stanovení výšky pokút postupovať v súlade s ustanoveniami svojich vlastných usmernení. V usmerneniach sa však neuvádza, že Komisia musí vždy samostatne brať do úvahy každú z poľahčujúcich okolností vymenovaných v bode 3 týchto usmernení a nie je povinná automaticky priznať dodatočné zníženie z tohto dôvodu, pričom primeraná povaha prípadného zníženia pokuty z dôvodu poľahčujúcich okolností musí byť posúdená z celkového hľadiska pri zohľadnení všetkých relevantných okolností.

473 Prijatie usmernení totiž nezbavilo relevantnosti skoršiu judikatúru, podľa ktorej Komisia disponuje voľnou úvahou a tá jej umožňuje zohľadniť niektoré skutočnosti pri stanovovaní výšky pokút, ktoré zamýšľa uložiť, v závislosti najmä od okolností konkrétneho prípadu (pozri v tomto zmysle uznesenie Súdneho dvora z 25. marca 1996, SPO a i./Komisia, C-137/95 P, Zb. s. I-1611, bod 54; rozsudky Súdneho dvora Ferriere Nord/Komisia, už citovaný v bode 166 vyššie, body 32 a 33, a z 15. októbra 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij a i./Komisia, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Zb. s. I-8375, bod 465; pozri v tomto zmysle aj rozsudok zo 14. mája 1998, KNP BT/Komisia, už citovaný v bode 330 vyššie, bod 68). V prípade neexistencie záväzného ustanovenia v usmerneniach, pokiaľ ide o poľahčujúce okolnosti, ktoré môžu byť brané do úvahy, teda treba predpokladať, že Komisia si ponechala určitú mieru voľnej úvahy na celkové posúdenie významu prípadného zníženia výšky pokút z dôvodu poľahčujúcich okolností.

2. O úlohe niektorých žalobcov v rámci okrúhlych stolov (veci T-259/02, T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-271/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

474 RZB (vec T-259/02) jednak tvrdí, že dohody z väčšej časti s jej vlastnými bankovými činnosťami nesúviseli, takže o ne nemala nijaký vlastný záujem, a jednak, že jej

prispenie v súvislosti s okrúhlymi stolmi sa obmedzovalo na postúpenie informácií ostatným bankám sektora Raiffeisen a bolo minimálne v porovnaní s prispením ostatných bánk, ktorých vlastné činnosti boli dotknuté dohodami. Je presvedčená, že jej postavenie je porovnateľné s postavením „strážcu kartelu“, to znamená podniku, ktorého úloha sa obmedzuje na dohľad nad dodržovaním kartelu a vykonávanie takých úkonov spoluúčasti, akými sú postúpenie informácií, koordinácia a kontrola.

475 PSK (vec T-263/02) tvrdí, že jej úloha bola zanedbateľná z dôvodu obmedzení, ktorým podliehala jej obchodná činnosť, pričom PSK-B mala len mimoriadne obmedzenú obchodnú váhu, že sa vôbec nezúčastnili na niektorých okrúhlych stoloch a že ich účasť na ostatných okrúhlych stoloch bola veľmi slabá alebo pasívna. Odvoláva sa na sporadickú účasť PSK-B na okrúhlych stoloch (15 % z 335 okrúhlych stolov, v prípade ktorých bol v prílohe k oznámeniu o výhradách pripojený zoznam účastníkov) a vytýka Komisii, že samostatne neposúdila individuálnu účasť PSK a PSK-B, hoci im uložila samostatné pokuty.

476 ÖVAG a NÖ-Hypo (vec T-271/02) tvrdia, že majú byť kvalifikované ako „nasledovatelia“. Znovu poukazujú na existenciu „úzkeho okruhu bánk“ (pozri bod 145 vyššie), v rámci ktorého sa najväčšie banky dohodovali na spoločnom postupe pred konaním okrúhlych stolov a prijímali rozhodnutia, ktorým sa ostatní členovia kartelu (ako ÖVAG a NÖ-Hypo) mohli už iba podriaďiť bez možnosti ovplyvniť ich obsah.

477 BA-CA (vec T-260/02) bez toho, aby sa výslovne odvolávala na poľahčujúce okolnosti, tvrdí, že jej vlastné konanie nebolo v súlade s dohodami a že neexistovala nijaká príčinná súvislosť medzi dohodami a jej vlastnou politikou v oblasti úrokových sadzieb. BAWAG (vec T-261/02) poukazuje na svoju úlohu „voľného elektrónu“ s tým, že systematické nedodržiavanie dohôd z jej strany citeľne rušilo prácu okrúhlych stolov a viedlo k protiopatreniam a ku kritikám zo strany ostatných bánk. Svoju účasť na okrúhlych stoloch odôvodňuje nevyhnutnosťou nezostať bokom od početných zosúladených konaní zlučiteľných s právom hospodárskej súťaže, ktoré sa v rámci toho uskutočňovali.

478 Komisia poukazuje na svoju voľnú úvahu v súvislosti so zohľadnením poľahčujúcich okolností a zastáva názor, že nebolo opodstatnené brať do úvahy rozdelenie úloh v rámci kartelu, keďže všetci jeho účastníci mali z dohôd a z výmeny informácií rovnaký prospech a vzhľadom na to, že účasť všetkých bánk mala zásadný význam pre zaručenie fungovania kartelu.

479 Pokiaľ ide o RZB, PSK a PSK-B, Komisia upozorňuje, že ich úloha počas okrúhlych stolov nebola pasívna ani bezvýznamná. Vo veci T-271/02 Komisia nepopiera existenciu „úzkého okruhu“ spomínaného spoločnosťami ÖVAG a NÖ-Hypo, ale tvrdí, že tieto čiastkové zosúladené konania medzi časťou členov kartelu boli len prípravné. Zdôrazňuje aktívnu účasť ÖVAG-u a NÖ-Hypo na zosúladenom konaní v rámci najdôležitejších okrúhlych stolov a význam tejto účasti pre fungovanie kartelu.

480 Podľa Komisie BAWAG nepreukázala, že bola prinútená zúčastňovať sa na porušení proti svojej vôli, a jej konanie rozhodne nemohlo neutralizovať veľkú časť protisúťažných účinkov dohôd uzatvorených ostatnými bankami, keďže jej trhový podiel bol len 5 %.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

O pasívnom konaní či konaní nasledovania vodcu (veci T-259/02, T-263/02 a T-271/02)

481 Podľa bodu 3 prvej zarážky usmernení môže „výlučne pasívna úloha“ podniku pri porušení pravidiel alebo „úloha nasledovania [svojho] vodcu“, pokiaľ je preukázaná, predstavovať poľahčujúcu okolnosť.

482 V tejto súvislosti po prvé z judikatúry vyplýva, že zo skutočností, ktoré môžu odhaliť pasívnu úlohu podniku v rámci kartelu, možno zohľadniť značne sporadickejšiu účasť na stretnutiach v porovnaní s bežnými členmi kartelu (rozsudok Súdu prvého stupňa zo 14. mája 1998, BPB de Eendracht/Komisia, T-311/94, Zb. s. II-1129, bod 343; rozsudky Cheil Jedang/Komisia, už citovaný v bode 391 vyššie, bod 168, a Tokai I, už citovaný v bode 331 vyššie, bod 331).

483 Komisia však vybrala adresátov napadnutého rozhodnutia práve pre ich častú účasť na okrúhlych stoloch, ktoré považovala za najdôležitejšie (pozri odôvodnenie č. 470), a z evidencie účasti rôznych bánk na týchto okrúhlych stoloch, ktorú predložila, vyplýva, že RZB, PSK a ÖVAG sa zúčastnili približne na 70 % stretnutí okrúhleho stola (ktorých celkový počet bol 126), PSK-B 30 % a NÖ-Hypo približne 40 %, čo nemožno kvalifikovať ako sporadické (pozri bod 146 vyššie). Skutočnosť, že PSK-B sa zúčastňovala na ostatných okrúhlych stoloch menej často, neodôvodňuje akýkoľvek iný záver.

484 Pokiaľ ide o výhradu ÖVAG-u a NÖ-Hypo týkajúcu sa nezohľadnenia úlohy „úzkého okruhu bánk“, ktorý podľa nich kartel riadil, je opodstatnené pripomenúť, že Komisia neignorovala existenciu predbežného zosúladeného konania veľkých bánk a nezdá sa, že prijatím jej rozhodnutia priznať iným okrúhlym stolom rozhodujúci význam pre posúdenie príslušných úloh členov kartelu boli porušené procesné pravidlá alebo pravidlá odôvodnenia. ÖVAG a NÖ-Hypo takisto nepreukázali, že sa Komisia dopustila skutkových nesprávností alebo zneužitia právomoci či zjavne nesprávneho posúdenia tým, že rozhodla, že sa bude držať len „inštitucionalizovaných“ stretnutí rôznych okrúhlych stolov „siete Lombard“ (pozri body 144 a 145 vyššie).

485 Po druhé, čo sa týka konania bánk počas stretnutí, RZB, PSK, ÖVAG a NÖ-Hypo neuvádzajú zvláštne okolnosti ani také dôkazy ako vyhlásenia ostatných členov kartelu, ktoré by mohli preukázať, že ich prístup počas predmetných stretnutí by svojou výlučne pasívnou povahou či povahou jednoduchého nasledovania bol významne odlišný od prístupu ostatných bánk.

486 Navyše len čo sa podnik zúčastnil na jednom alebo viacerých stretnutiach s protisúťažným cieľom, aj keď na nich nezohrával aktívnu úlohu, musí byť považovaný za účastníka kartelu, pokiaľ nepreukáže, že sa otvorene distancoval od protiprávneho zosúladeného konania (pozri rozsudok Súdu prvého stupňa z 15. marca 2000, Cimenteries CBR a i./Komisia, T-25/95, T-26/95, T-30/95 až T-32/95, T-34/95 až T-39/95, T-42/95 až T-46/95, T-48/95, T-50/95 až T-65/95, T-68/95 až T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 a T-104/95, Zb. s. II-491, ďalej len „rozsudok Cement“, bod 3199 a tam citovanú judikatúru). Svojou účasťou na stretnutiach sa totiž žalobcovia v zásade pripojili alebo prinajmenšom vyvolali u ostatných účastníkov presvedčenie, že sa pripájajú, k obsahu protisúťažných dohôd, ktoré boli na nich uzatvorené (rozsudok Súdu prvého stupňa z 8. júla 2004, Dalmine/Komisia, T-50/00, Zb. s. II-2395, bod 296).

487 Je opodstatnené dodať, že napadnuté rozhodnutie uznáva v odôvodneniach č. 539 až 541 existenciu niektorých rozdielov medzi úlohami, ktoré zohrávali rôzne banky v rámci okrúhlych stolov, a najmä významnejšiu úlohu veľkých bánk, či dokonca bankových zoskupení, pokiaľ ide tak o zvolávanie okrúhlych stolov, ako aj o priebeh stretnutí. Poukazuje však na to, že v rozsahu, v akom úloha rôznych bánk alebo rôznych bankových skupín zodpovedá ich postaveniu na trhu, rozlíšenie, ktoré je v tejto súvislosti potrebné uskutočniť, už bolo zohľadnené v rámci rozdelenia bánk do rôznych kategórií. Žalobcovia teda nepreukázali, že sa Komisia dopustila zjavne nesprávneho posúdenia tým, že považovala toto rozlíšenie za dostatočné na zachytenie úlohy rôznych bánk v rámci kartelu (pozri analogicky rozsudok FETTCSA, už citovaný v bode 167 vyššie, bod 293), a Súd prvého stupňa zastáva názor, že takisto nie je opodstatnené sa od neho odchýliť pri výkone jeho neobmedzenej právomoci.

488 Toto rozlíšenie takisto stačí na zohľadnenie údajnej absencie vlastného záujmu vo vzťahu k dohodám, na ktoré sa RZB a PSK odvolávajú a ktoré sa týkajú bankových činností, ktoré samy nevykonávali. Čo sa totiž týka RZB, posúdenie jej úlohy v rámci kartelu nemôže byť oddelené od jej úlohy vrcholovej inštitúcie a žalobné dôvody týkajúce sa zohľadnenia tejto úlohy boli zamietnuté v bodoch 367 až 407 vyššie. Čo sa týka PSK a PSK-B, treba uviesť, že okolnosti, na ktoré sa PSK v tomto kontexte odvoláva, boli zohľadnené v rámci zaradenia do kategórií (pozri body 445 až 454 vyššie), čo stačí, aby bola úloha PSK a PSK-B v rámci kartelu náležite zohľadnená.

489 Na posúdenie pasívnej úlohy žalobcov alebo ich úlohy nasledovania vodcu nie je napokon relevantné, či adresáti napadnutého rozhodnutia mali z dohôd prospech. Na jednej strane nasledovateľ môže mať prospech aj z účinkov kartelu. Na druhej strane skutočnosť, že nemá prospech z porušenia, nemôže predstavovať poľahčujúcu okolnosť bez rizika, že uložená pokuta stratí svoju odstrašujúcu povahu (pozri v tomto zmysle rozsudok FETTCSA, už citovaný v bode 167 vyššie, body 340 až 342 a tam citovanú judikaturu, a rozsudok Tokai I, už citovaný v bode 331 vyššie, bod 347).

O úlohe spoločností BA-CA (vec T-260/02) a BAWAG (vec T-261/02)

490 Podľa bodu 3 druhej zarážky usmernení môže „nerealizovanie porušujúcich dohovorov alebo praktík v praxi“ takisto predstavovať poľahčujúcu okolnosť. Skutočnosť, že podnik, ktorého účasť na zosúladenom konaní s jeho konkurentmi je dokázaná, sa na trhu nesprával v súlade s tým, na čom sa so svojimi konkurentmi dohodol, však nepredstavuje nevyhnutne aspekt, ktorý sa musí zohľadniť ako poľahčujúca okolnosť pri stanovovaní výšky pokuty, ktorá sa má uložiť.

491 Podnik, ktorý napriek zosúladenému konaniu so svojimi konkurentmi uskutočňuje na trhu viac-menej nezávislú politiku, sa totiž jednoducho môže snažiť využiť kartel vo svoj prospech (rozsudky zo 14. mája 1998, SCA Holding/Komisía, už citovaný v bode 324 vyššie, bod 142, a Cascades/Komisía, už citovaný v bode 262 vyššie, bod 230) a podniku, ktorý sa nedištancuje od výsledkov stretnutia, na ktorom sa zúčastnil, zostáva v zásade plná zodpovednosť za jeho účasť na karteli (rozsudok Ciment, už citovaný v bode 486 vyššie, bod 1389). Komisia je preto povinná uznať existenciu poľahčujúcej okolnosti z dôvodu neuskutočňovania kartelu len vtedy, keď podnik, ktorý sa dovoľáva tejto okolnosti, môže preukázať, že sa uskutočňovaniu tohto kartelu bránil tak jednoznačne a dôrazne, že tým bolo narušené samotné fungovanie kartelu, a že k dohode ani zdanlivo nepristúpil a nepodnecoval tak iné podniky do uskutočňovania predmetného kartelu. Pre podniky by bolo skutočne príliš jednoduché minimalizovať riziko, že budú musieť zaplatiť značnú pokutu, keby mohli mať výhody z protiprávneho kartelu a potom sa mohli domáhať zníženia pokuty z dôvodu, že pri uskutočňovaní porušenia zohrávali len obmedzenú úlohu, hoci ich konanie podnietilo ostatné podniky, aby vo väčšej miere konali spôsobom narušujúcim hospodársku súťaž (rozsudok Mannesmannröhren-Werke/Komisía, už citovaný v bode 224 vyššie, body 277 až 279).

492 Čo sa týka BA-CA, zo spisu nevyplýva, že sa otvorene bránila uzatvoreniu dohôd alebo ich vykonávaniu. Obmedzuje sa totiž len na to, že sa odvoláva na absenciu vplyvu rozhodnutí prijatých počas niektorých okrúhlych stolov na úrokové sadzby, ktoré skutočne uplatňovala ona sama alebo bývalá CA. Táto okolnosť nemôže byť zohľadnená na účely zníženia pokuty uloženej BA-CA.

493 Pokiaľ ide o BAWAG, podklady zo správneho spisu Komisie, ktoré táto spoločnosť predložila v prílohe svojej žaloby, nepôsobia jednotným dojmom v súvislosti s jej konaním. Vyplýva z nich, že BAWAG viackrát jednostranne ponúkla svojim klientom lepšie podmienky než tie, ktoré boli dohodnuté medzi bankami, čím niekedy prekvapovala svojich konkurentov, alebo sa správala inak, než ako vystupovala počas okrúhleho stola, niekedy aj po tom, ako oznámila svoj zámer nedodržiavať dohody. V jednom prípade sa však CA a Erste zachovali rovnako ako BAWAG, a tak táto spoločnosť nebola jediným členom kartelu, ktorý príležitostne konal samostatne. Existujú takisto príklady stretnutí, kde BAWAG prejavila svoj

nesúhlas, prinajmenšom čiastočný, alebo čo sa týka časového harmonogramu realizovania dohodnutých podmienok. Jej konanie niekedy prinútilo ostatné banky prispôbiť sa alebo skúmať, či môžu vykonávať dohodu nezávisle od konania BAWAG-u. Tá bola v tejto súvislosti kritizovaná, keď ostatné banky vyhlásili, že ich dôvera v BAWAG je naštŕbená, a zvažovalo sa jej vylúčenie z niektorých okrúhlych stolov. Z jednej zápisnice, na ktorú sa odvoláva v inom kontexte samotná BAWAG, citovanej v bode 294 vyššie, však vyplýva, že BAWAG napomenula niektoré zo svojich obchodných zastúpení, ktoré nedodržiavali dohody.

⁴⁹⁴ Tieto dokumenty ukazujú, že BAWAG sa niekedy výslovne odmietala zúčastňovať na dohodách, v niektorých prípadoch využívala kartel vo svoj prospech, zatiaľ čo v iných prípadoch dodržiavala uzatvorené dohody. Napriek svojmu obmedzenému trhovému podielu nie je vylúčené, že jej konanie inak mohlo v niektorých situáciách narušiť vykonanie dohôd ostatnými bankami. V súvislosti s nejednoznačnou povahou konania BAWAG-u však nie je preukázané, že sa Komisia dopustila zjavne nesprávneho posúdenia tým, že odmietla uznať poľahčujúcu okolnosť, pokiaľ ide o BAWAG. Súd prvého stupňa zastáva názor, že takisto nie je opodstatnené v rámci výkonu jeho neobmedzenej právomoci znížiť pokutu z tohto dôvodu.

3. O ukončení porušovania (veci T-259/02, T-261/02, T-263/02, T-264/02 a T-271/02)

a) Tvrdenia účastníkov konania

⁴⁹⁵ RZB, BAWAG, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo vytýkajú Komisii, že nedodrжала usmernenia tým, že odmietla zohľadniť skutočnosť, že banky ukončili okrúhle stoly okamžite po šetreniach. Zastávajú názor, že Komisia sa nemôže dovolávať v danom

prípade „všeobecne známej“ povahy predmetného porušenia na to, aby mohla odmietnuť zohľadniť túto skutočnosť ako poľahčujúcu okolnosť v zmysle usmernení. ÖVAG a NÖ-Hypo v tejto súvislosti zdôrazňujú, že si neboli vedomé, že porušujú článok 81 ods. 1 ES. Dodávajú, že Komisia porušila povinnosť odôvodnenia, pretože z napadnutého rozhodnutia nevyplývajú „osobitné okolnosti“, ktoré bránili tomu, aby okamžité ukončenie porušovania bolo považované za poľahčujúcu okolnosť.

⁴⁹⁶ Komisia uvádza, že to, že ukončenie porušovania vždy predstavuje poľahčujúcu okolnosť a jeho pokračovanie priťažujúcu okolnosť, neplatí automaticky. V danom prípade zastáva názor, že so zreteľom na dlhodobu „všeobecne známu“ povahu porušovania nemôže byť jeho predpokladané ukončenie po šetreniach, ku ktorým Komisia prišlo, považované za poľahčujúcu okolnosť v zmysle usmernení.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

⁴⁹⁷ Podľa bodu 3 tretej zarážky usmernení patrí medzi poľahčujúce okolnosti „ukončenie porušovania, [len čo] zasiahne Komisia (konkrétne v prípadoch, keď realizuje [šetrenia])“. Zníženie pokuty z dôvodu ukončenia porušovania, len čo Komisia zasiahne, však nemôže byť automatické, ale závisí od posúdenia okolností konkrétneho prípadu Komisiou v rámci jej voľnej úvahy. V tejto súvislosti bude uplatnenie tohto ustanovenia usmernení v prospech podniku zvlášť primerané v situácii, keď protisúťažná povaha predmetného konania nie je zjavná. Naopak, jeho uplatnenie bude v zásade menej vhodné v situácii, keď je povaha tohto konania zreteľne protisúťažná, pokiaľ to je preukázané (rozsudok Mannesmannröhren-Werke/ Komisia, už citovaný v bode 224 vyššie, bod 281, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 15. júna 2005, Tokai Carbon a i./Komisia, T-71/03, T-74/03, T-87/03 a T-91/03, neuvádzaný v Zbierke, body 292 a 294).

498 Aj keď totiž Komisia v minulosti považovala dobrovoľné ukončenie porušovania za poľahčujúcu okolnosť, na základe svojich usmernení môže brať do úvahy skutočnosť, že zjavné veľmi závažné porušenia sú stále relatívne časté, hoci ich protiprávnosť bola preukázaná od začiatkov politiky hospodárskej súťaže Spoločenstva, a teda môže zastávať názor, že je opodstatnené upustiť od tejto veľkorysej praxe a už nekompenzovať ukončenie takého porušovania znížením pokuty (pozri analogicky rozsudok MDF, už citovaný v bode 213 vyššie, body 108 a 109).

499 Za týchto podmienok závisí primeraná povaha zníženia pokuty z dôvodu ukončenia porušovania od toho, či banky mohli odôvodnene pochybovať o protiprávnej povahe svojho konania, ktorá bude ďalej preskúmaná v bode 500 a nasl. Z uvedeného okrem toho vyplýva, že odkaz v odôvodnení č. 529 napadnutého rozhodnutia na všeobecne verejne známe porušovanie predstavuje dostatočné odôvodnenie voľby Komisie.

4. O existencii odôvodnených pochybností o tom, či obmedzujúce konanie naozaj predstavuje porušenie

a) Tvrdenia účastníkov konania

500 BAWAG (vec T-261/02), PSK (vec T-263/02) a Erste (vec T-264/02) zastávajú názor, že Komisia mala z dôvodu poľahčujúcej okolnosti zohľadniť existenciu odôvodnených pochybností bánk o tom, či ich konanie naozaj predstavuje porušenie. Po prvé sa odvolávajú na niektoré skutočnosti, ktoré samy uviedli, ale uviedli ich takisto iní žalobcovia, aby spochybnili kvalifikáciu porušenia ako „veľmi závažného“. Keďže tieto skutočnosti nemôžu zmierniť vlastnú závažnosť porušenia (pozri body 252 až 263 vyššie), treba v tomto štádiu ešte preskúmať, či nemajú vplyv na protiprávny charakter individuálneho konania žalobcov, ktorí sa ich dovolávajú. Tvrdenia žalobcov sa v tejto súvislosti týkajú najmä historického kontextu kartelu a úlohy

zohrávanej vnútroštátnymi orgánmi, skutočnosti, že rakúske právo počas predmetného obdobia nezakazovalo kartely „vyplývajúce z určitej praxe“ (Verhaltenskartelle), t. j. nezáväzné dohody, a že stanovilo sektorovú výnimku z práva kartelov v prospech úverových inštitúcií, skutočnosti, že kartel nemal tajný charakter a že Rakúska republika vstúpila do Európskej únie len nedávno.

501 Po druhé BAWAG, PSK a Erste sa odvolávajú na rozhodovaciu prax Komisie, ktorá podľa nich nebola jasná, čo sa týka úverových inštitúcií a najmä dohôd v oblasti úrokových sadzieb.

502 Erste okrem toho tvrdí, že banky mali dôvodné pochybnosti, pokiaľ ide o cezhraničnú povahu ich konania. Pristupuje k podrobnej analýze skutočností, z ktorých Komisia v odôvodneniach 30 až 50 napadnutého rozhodnutia vyvodila, že banky si boli vedomé protiprávnosti svojho konania, aby dokázala, že tieto skutočnosti nepreukazujú, že banky si boli vedomé možnosti porušovania počas celého dotknutého obdobia, alebo pokiaľ ide o všetky stretnutia, keďže pochybnosti existovali len v prípade okrúhlych stolov týkajúcich sa cezhraničných operácií alebo ku koncu dotknutého obdobia.

b) Posúdenie Súdom prvého stupňa

503 Na rozdiel od pravidiel, ktoré sa uplatňujú, ak ide o určenie, či k porušeniu došlo úmyselne (pozri body 205 až 211 vyššie), je v tomto kontexte relevantné, či si žalobcovia odôvodnene museli byť vedomí porušovania článku 81 ES, a nielen či mali vedomosť o skutkových znakoch tohto porušenia.

504 Pritom je opodstatnené uznať, že skutkový stav vo veci samej je osobitý z dôvodu historického kontextu a zákonného pôvodu okrúhlych stolov. Povinnosťou úverových inštitúcií, ako sú žalobcovia, ktorí disponujú značnými prostriedkami, bolo pripraviť sa na právne dôsledky pristúpenia Rakúskej republiky k Európskej únii, ktorými nemohli byť prekvapení. Žalobcom najmä prislúchalo informovať sa včas o obsahu pravidiel práva hospodárskej súťaže Spoločenstva (alebo i práva EHP), ktoré sa na nich budú uplatňovať, a o tom, čo nového prinesú vo vzťahu k rakúskemu právu. Prípadná zákonnosť dohôd vo vnútroštátnom práve teda sama osebe nestačí na odôvodnenú pochybnosť, pokiaľ ide o protiprávnu povahu ich konania z hľadiska práva Spoločenstva.

505 Čo sa týka účasti niektorých verejných orgánov (OeNB, ministerstva financií a Wirtschaftskammer) na stretnutiach, skutočnosti uvedené žalobcami nestačia na vznik odôvodnenej pochybnosti, pokiaľ ide o protiprávnu povahu okrúhlych stolov z hľadiska práva hospodárskej súťaže Spoločenstva. Ak aj nie je vylúčené, že za určitých okolností vnútroštátny právny rámec alebo konanie vnútroštátnych orgánov môžu predstavovať poľahčujúce okolnosti (pozri analogicky rozsudok CIF, už citovaný v bode 258 vyššie, bod 57), schválenie alebo tolerovanie porušenia zo strany rakúskych orgánov nemôže byť z tohto dôvodu v danom prípade zohľadnené najmä so zreteľom na prostriedky, ktoré majú banky k dispozícii na to, aby si obstarali presné a aktuálne právne informácie.

506 Tvrdenie, podľa ktorého sa žalobcovia mohli odôvodnene domnievať, že ich dohody boli zákonné, pretože kartel nebol tajný, nemôže byť prijaté. Novinové články, o ktoré sa BA-CA a Erste opierajú, totiž samozrejme preukazujú, že „klub Lombard“ a v menšej miere niektoré iné okrúhle stoly boli známe zúčastneným kruhom a že skutočnosť, že existovali zosúladené konania o úrokových sadzbách, nebola tajná. To

však nestačí na preukázanie, že kartel bol verejne známy v celom svojom rozsahu. Inak RZB a BA-CA, ktoré spochybňujú zákonnosť zverejnenia napadnutého rozhodnutia, v ich odpovediach na otázky Súdu prvého stupňa potvrdili, že podrobnosti obsahu rozhovorov v rámci okrúhlych stolov neboli verejne známe.

507 Banky sa takisto nesprávne odvolávajú na právnu neistotu, čo sa týka uplatniteľnosti článku 81 ES na dohody o bankových úrokoch, ktorá môže vyvolať odôvodnenú pochybnosť, pokiaľ ide o protiprávnu povahu ich konania. Aj za predpokladu, že postoj Komisie vo veci podobných dohôd nebol v 80. rokoch minulého storočia jednoznačný, tlačové komuniké člena Komisie povereného hospodárskou súťažou zo 16. novembra 1989 (uvedené v poznámke pod čiarou 425 napadnutého rozhodnutia) totiž jasne stanovuje, že podľa Komisie dohody v oblasti bankových úrokov „obmedzujú hospodársku súťaž rovnako ako cenové kartely“ a „má sa im zamedziť alebo sa má od nich upustiť“. V čase vstupu Rakúskej republiky do Európskej únie tak v tejto súvislosti nepanovala nijaká neistota.

508 BAWAG a PSK nemôžu spochybňovať relevantnosť tohto zaujatia stanoviska z dôvodu, že nemá záväzné právne účinky a že výslovne nerieši niektoré právne aspekty uplatnenia článku 81 ES, najmä citelné účinky podobných dohôd na hospodársku súťaž, ovplyvnenie medzištátneho obchodu a možnosť získať určitú výnimku. V aktoch, na ktoré sa žalobcovia odvolávajú, aby preukázali existenciu právnej neistoty v súvislosti s dohodami o úrokoch, si totiž Komisia vyhradila svoje stanovisko, čo sa týka takých dohôd, aj keď nejde o právne záväzné akty, v ktorých by vylúčila uplatnenie článku 81 ES. Navyše otázky, ktoré sa vzťahujú na citelné účinky na hospodársku súťaž a ovplyvnenie obchodu medzi členskými štátmi, sa netýkajú osobitne dohôd o úrokoch, zatiaľ čo otázka, či je možná určitá výnimka, mohla byť objasnená prostredníctvom oznámenia. Okrem toho skutočnosť, že napadnuté rozhodnutie je prvým, ktorým Komisia uložila pokutu za dohody v oblasti úrokových sadzieb, nemôže byť kvalifikovaná sama osebe ako poľahčujúca okolnosť.

509 Napokon prípadná pochybnosť žalobcov, pokiaľ ide o cezhraničnú povahu dohôd, nemôže byť v danom prípade kvalifikovaná ako odôvodnená.

5. O kríze bankového sektora (vec T-264/02)

510 Čo sa napokon týka štrukturálnej krízy bankového sektora v Rakúsku, uvádzanej Erste, treba pripomenúť, že Komisia nie je povinná považovať za poľahčujúcu okolnosť zlý finančný stav predmetného odvetvia (rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. marca 2002, Lögstör Rör/Komisia, T-16/99, Zb. s. II-1633, body 319 a 320). To, že Komisia brala v predchádzajúcich veciach do úvahy hospodársku situáciu odvetvia ako poľahčujúcu okolnosť, ešte neznamená, že nevyhnutne musí pokračovať v dodržiavaní tejto praxe (rozsudok ICI/Komisia, už citovaný v bode 196 vyššie, bod 372). Vo všeobecnosti totiž kartely vznikajú v čase, keď odvetvie zakúša ťažkosti.

6. Záver

511 Z uvedeného vyplýva, že žalobné dôvody žalobcov týkajúce sa posúdenia poľahčujúcich okolností Komisiou nie sú dôvodné.

F — O žalobných dôvodoch založených na nedodržaní oznámenia o spolupráci

1. Napadnuté rozhodnutie

512 Komisia posúdila spoluprácu bánk so zreteľom na bod D oznámenia o spolupráci. Priznala im zníženie ich pokút o 10 % v súlade s bodom D 2 druhou zarážkou

z dôvodu, že nepopierali vecnú správnosť skutkových zistení uvedených v oznámení o výhradách (odôvodnenie č. 558 a č. 559 napadnutého rozhodnutia). Naopak im odmietla priznať zníženie na základe bodu D 2 prvej zarážky, podľa ktorého pokuta môže byť znížená, ak „pred zaslaním oznámenia o výhradách podnik poskytne Komisii informácie, dokumenty alebo iné dôkazné materiály prispievajúce k potvrdeniu existencie porušenia, ktorého sa dopustil“.

513 Čo sa týka odpovedí na žiadosti o informácie, Komisia zastávala názor, že oznámenie dátumov konania okrúhlych stolov a ich účastníkov ani poskytnutie dokumentov týkajúcich sa okrúhlych stolov neboli dobrovoľné, a teda nemôžu byť kvalifikované ako spolupráca. Pokiaľ ide o odpovede na otázky týkajúce sa rozsahu tajne dohodnutých stretnutí, Komisia tvrdí, že rozhodnutie je založené len na dokumentoch, ktoré už boli k dispozícii, takže tieto odpovede nepriniesli nijakú pridanú hodnotu (odôvodnenia č. 545 a č. 546 napadnutého rozhodnutia).

514 Čo sa týka spoločného opísania skutkového stavu podaného bankami, zastáva názor, že neprinieslo nijakú pridanú hodnotu v porovnaní s tým, čo bolo zákonne požadované. Uznáva, že spoločné opísanie skutkového stavu ide nad rámec požadovaných informácií tým, že detailne opisuje historický kontext siete, a tým, že zhrnuje obsah rôznych okrúhlych stolov. Podľa nej však tento výklad neslúžil na spresnenie skutkového stavu, ale skôr na obhajobu bánk tým, že zľahčoval závažnosť skutočností, najmä tým, že neuviedol presné úrokové sadzby ani provízie, prikrášľoval realitu pri opise niektorých okrúhlych stolov, informoval o rôznych okrúhlych stoloch samostatne a popieral riadiacu funkciu vykonávanú „klubom Lombard“.

515 Pokiaľ ide o dokumenty poskytnuté spolu so spoločným opísaním skutkového stavu, Komisia poukazuje na to, že banky neboli na jej žiadosť schopné určiť tie, ktoré obsahujú nové skutočnosti v porovnaní so skutočnosťami uvedenými v dokumentoch získaných pri šetreniach alebo ktoré museli byť predložené

v dôsledku žiadostí o informácie, a vyvodzuje záver, že tieto dokumenty, aj keď ich bolo veľa a boli chronologicky zoradené, nepriniesli nijakú pridanú hodnotu. Okrem toho vytýka bankám, že neodovzdali všetky požadované dokumenty. V tejto súvislosti poukazuje na zápisnicu nazývanú „z okrúhleho stola v Halle“ z 25. mája 1998, ktorú získala v januári 2001 od neznámeho informátora, a zápisnice predložené spolu s odpoveďou na doplňujúce oznámenie o výhradách (odôvodnenia č. 547 až 557 napadnutého rozhodnutia).

2. Tvrdenia účastníkov konania

⁵¹⁶ S výnimkou RLB (vec T-262/02) všetci žalobcovia tvrdia, že Komisia protiprávne nezohľadnila ako dobrovoľnú spoluprácu vedúcu k zníženiu výšky pokuty od 10 do 50 % na základe bodu D 2 prvej zarážky oznámenia o spolupráci, najmä odpovede na žiadosti o informácie, ktoré im boli adresované, a predloženie dokumentov, ktoré k nim boli pripojené, ako ani spoločné opísanie skutkového stavu a predloženie k nemu pripojených dokumentov.

⁵¹⁷ Vo veci T-259/02 sa RZB, ktorá zastáva názor, že jej spolupráca má byť na základe bodov B alebo C oznámenia o spolupráci považovaná za spontánnu, odvoláva na svoje priznanie protisúťažného cieľa porušenia. Vo veci T-260/02 BA-CA vytýka Komisii, že nezobrala do úvahy 33 zložiek s dodatočnými dokumentmi, obsahujúcich viac než 10 000 strán, ktoré predložila v apríli 1999, ani dodatočné informácie, ktoré poskytla vo svojej odpovedi na oznámenie o výhradách.

⁵¹⁸ Žalobcovia vytýkajú Komisii, že požadovala, aby spolupráca priniesla „pridanú hodnotu“, pokiaľ má byť zohľadnená. Zastávajú názor, že ide o protiprávne retroaktívne uplatnenie oznámenia Komisie o oslobodení od pokút a znížení pokút v prípadoch kartelov (Ú. v. ES C 45, 2002, s. 3; Mim. vyd. 08/002, s. 155).

519 Žalobcovia tvrdia, že ich spolupráca prostredníctvom odpovedí na žiadosti o informácie a predloženia spoločného opísania skutkového stavu bola dobrovoľná, keďže podstatne prekročila to, čo Komisia mohla požadovať na základe článku 11 nariadenia č. 17, a že v každom prípade značne uľahčila prácu Komisie.

520 Pokiaľ ide o odpovede na žiadosti o informácie, žalobcovia tvrdia, že Komisia im kládla neoprávnené otázky vzhľadom na ich právo na obhajobu, na ktoré neboli povinní odpovedať. Tvrdia, s výnimkou RZB (vec T-259/02), že je to tak v prípade otázok vzťahujúcich sa na:

- predloženie interných dokumentov (poznámok, zápisníc atď.) týkajúcich sa konkrétnych stretnutí,
- alebo v prípade, že takéto písomnosti neexistovali, opis obsahu uvedených stretnutí.

Okrem toho považujú za neoprávnené „súhrnné“ otázky, ktorých cieľom bolo, aby:

- uviedli dátumy (vrátane dátumov prvého a posledného stretnutia) a účastníkov (meno, inštitúcia, funkcia) početných konkrétne označených okrúhlych stolov, ako aj „prípadných iných pravidelne sa schádzajúcich okrúhlych stolov“ a všetkých okrúhlych stolov na úrovni spolkových krajín alebo regionálnych (osobitne pre každú spolkovú krajinu),

- poskytli Komisii všetky zápisnice, poznámky, korešpondenciu alebo iné písomnosti — oficiálne či neoficiálne — (v rozsahu, v akom neboli vyžadované v rámci šetrení), ktoré odkazujú na stretnutia, rozhovory alebo iné kontakty každej banky s inými rakúskymi úverovými inštitúciami v rámci okrúhlych stolov, na ktoré sa vzťahuje predchádzajúca otázka (či už tieto písomnosti boli vyhotovené pred takými kontaktmi, počas nich alebo po nich).

521 Podľa bánk ich odpovede na tieto neprípustné otázky a predloženie požadovaných dokumentov musia byť kvalifikované ako dobrovoľná spolupráca. BA-CA (vec T-260/02) tvrdí, že to platí takisto pre všetky odpovede na žiadosť o informácie, pretože odpovede na oprávnené otázky sú úzko späté s odpoveďami na neoprávnené otázky. RZB okrem toho tvrdí, že všetky odpovede bánk musia byť kvalifikované ako dobrovoľné, keďže Komisia neprijala rozhodnutie na základe článku 11 ods. 5 nariadenia č. 17.

522 Pokiaľ ide o spoločné opísanie skutkového stavu, žalobcovia tvrdia, že informácie, ktoré obsahovalo, a dokumenty, ktoré boli k nemu pripojené, podstatne presahovali informácie a písomnosti, ktorých sa týkali žiadosti o informácie.

523 Žalobcovia zdôrazňujú užitočnosť svojej spolupráce pre šetrenie Komisiou. Tvrdia, že odpovede na neoprávnené otázky a spoločné opísanie skutkového stavu priniesli nové skutočnosti tým, že informovali Komisiu o niekoľkých okrúhlych stoloch, o ktorých existencii napriek šetreniam nevedela. V replike niekoľkí z nich poskytli zoznam 36 dokumentov uvedených v napadnutom rozhodnutí a predložených podľa nich po prvýkrát so spoločným opísaním skutkového stavu.

524 V každom prípade žalobcovia tvrdia, že aj nezávisle od podobných nových skutočností ich spolupráca značne uľahčila prácu Komisie. Na jednej strane sa odvolávajú na podrobnú povahu odpovedí na žiadosti o informácie. Na druhej strane, pokiaľ ide o spoločné opísanie skutkového stavu, tvrdia, že bez tohto usporiadaného predloženia všetkých skutočností a písomností, dosiahnutého s veľkými výdavkami a úsilím a odovzdané Komisii krátko po začiatku šetrenia, by bolo pre Komisiu veľmi ťažké pochopiť vzťahy medzi samostatnými informáciami a dokumentmi pochádzajúcimi od jednotlivých bánk. Poukazujú na to, pričom uvádzajú príklady, že Komisia veľakrát použila opis okrúhlych stolov uvedený v tomto spoločnom opísaní skutkového stavu a v dokumentoch, ktoré boli k nemu pripojené, najmä pokiaľ ide o skutočnosti, o ktorých nevedela na základe šetrení a odpovedí na žiadosti o informácie. Žalobcovia popierajú tvrdenie Komisie, podľa ktorého cieľom spoločného opísania skutkového stavu bolo jeho prikrášľovanie. Zastávajú názor, že nepredloženie zápisnice z jediného miestneho stretnutia, na ktorom sa mnohé z nich nezúčastnili a o existencii ktorého ani nevedeli, nemôže ovplyvniť užitočnosť spoločného opísania skutkového stavu a že dokumenty predložené v odpovedi na dopĺňujúce oznámenie o výhradách neboli relevantné.

525 BAWAG a PSK (veci T-261/02 a T-263/02) okrem toho zastávajú názor, že zníženie o 10 % priznané z dôvodu nespochybnovania skutkového stavu je vzhľadom na rozhodovaciu prax Komisie príliš nízke.

526 Komisia hlavne tvrdí, že informácie a dokumenty poskytnuté žalobcami tak v ich odpovediach na žiadosti o informácie, ako aj v rámci spoločného opísania skutkového stavu nepriniesli nijakú pridanú hodnotu v porovnaní s tým, čo jej mali banky povinnosť poskytnúť podľa článku 11 nariadenia č. 17. Tvrdí, že aj za predpokladu, že by časť otázok položených v rámci žiadostí o informácie prekročila to, čo mala právo od bánk požadovať, nemalo by to žiadny dôsledok, pretože napadnuté rozhodnutie sa opieralo výlučne o existujúce dokumenty.

3. Posúdenie Súdom prvého stupňa

a) Úvodné poznámky

527 Na úvod treba odmietnuť tvrdenie RZB, podľa ktorého jej spolupráca musí byť posúdená z hľadiska bodov B alebo C oznámenia o spolupráci.

528 Keďže k tejto spolupráci došlo po šetrení Komisiou, bod B oznámenia o spolupráci, ktorý sa vzťahuje na prípad, keď podnik oznámil tajný kartel Komisii predtým, než Komisia uskutočnila šetrenie, nie je totiž uplatniteľný. Pokiaľ ide o bod C, vzťahujúci sa na situáciu „podniku, ktorý oznámi tajný kartel po tom, ako Komisia vykonala na základe rozhodnutia šetrenie v podnikoch zúčastnených na karteli bez toho, aby toto šetrenie mohlo byť dostatočným základom na odôvodnenie začatia konania na účely prijatia rozhodnutia“ [*neoficiálny preklad*], nemožno zo skutočnosti, že Komisia formulovala svoje žiadosti o informácie po šetreniach, vyvodiť, že jej tieto šetrenia neposkytli dostatočný základ na odôvodnenie začatia konania na účely prijatia rozhodnutia. Navyše, ako bolo uvedené v bode 506 vyššie, niektoré aspekty kartelu ani neboli tajné. Ani bod C oznámenia o spolupráci teda nie je v danom prípade uplatniteľný.

529 Z ustálenej judikatúry ďalej vyplýva, že spolupráca pri šetrení, ktorá nepresiahne rámec povinností podniku podľa článku 11 ods. 4 a 5 nariadenia č. 17, neodôvodňuje zníženie pokuty (rozsudky Súdu prvého stupňa z 10. marca 1992, Solvay/Komisia, T-12/89, Zb. s. II-907, body 341 a 342, a Cascades/Komisia, už citovaný v bode 262 vyššie, bod 260). Naopak, také zníženie je odôvodnené, keď podnik poskytol informácie, ktoré výrazne presahujú rámec informácií, ktoré Komisia môže

požadovať na základe článku 11 nariadenia č. 17 (rozsudok Cascades/Komisía, už citovaný v bode 262 vyššie, body 261 a 262, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 9. júla 2003, Daesang a Sewon Europe/Komisía, T-230/00, Zb. s. II-2733, bod 137).

530 Z ustálenej judikatúry takisto vyplýva, že na odôvodnenie zníženia výšky pokuty na základe spolupráce musí konanie podniku uľahčiť úlohu Komisie pozostávajúcu zo zisťovania a sankcionovania porušení pravidiel hospodárskej súťaže Spoločenstva (pozri rozsudok KTS, už citovaný v bode 333 vyššie, bod 270 a tam citovanú judikatúru, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 8. júla 2004, Corus UK/Komisía, T-48/00, Zb. s. II-2325, bod 193) a svedčiť o skutočnom duchu spolupráce (rozsudok Dansk Rørindustri a i./Komisia, už citovaný v bode 189 vyššie, body 395 a 396).

531 Na jednej strane teda Súdu prvého stupňa prislúcha preskúmať, či Komisia prehliadla mieru, v ktorej spolupráca bánk v danom prípade prekročila to, čo bolo požadované v súlade s článkom 11 nariadenia č. 17. V tejto súvislosti vykonáva úplné preskúmanie týkajúce sa najmä hraníc povinnosti odpovedať na žiadosti o informácie, ktoré vyplývajú z práva podnikov na obhajobu.

532 Na druhej strane je úlohou Súdu prvého stupňa overiť, či Komisia v súvislosti s oznámením o spolupráci správne posúdila užitočnosť spolupráce na účely preukázania porušenia. V medziach vytýčených uvedeným oznámením Komisia disponuje voľnou úvahou pri hodnotení, či informácie alebo dokumenty dobrovoľne poskytnuté podnikmi jej uľahčili úlohu a či je opodstatnené priznať podniku zníženie na základe tohto oznámenia (rozsudok Dansk Rørindustri a i./Komisia, už citovaný v bode 189 vyššie, body 393 a 394). Toto posúdenie je predmetom obmedzeného súdneho preskúmania.

533 Pri výkone svojej voľnej úvahy však Komisia nemôže ignorovať zásadu rovnosti zaobchádzania, ktorá je porušená, ak sa s porovnateľnými situáciami zaobchádza odlišným spôsobom alebo ak sa s odlišnými situáciami zaobchádza rovnako, pokiaľ nie je také zaobchádzanie objektívne odôvodnené (rozsudok KTS, už citovaný v bode 333 vyššie, bod 237; pozri rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. marca 2002, ABB Asea Brown Boveri/Komisia, T-31/99, Zb. s. II-1881, bod 240 a tam citovanú judikatúru, a rozsudok Tokai I, už citovaný v bode 331 vyššie, bod 394). Táto zásada bráni tomu, aby Komisia zaobchádzala odlišne so spoluprácou podnikov, ktorých sa týka to isté rozhodnutie.

534 Naopak, samotná skutočnosť, že Komisia priznala vo svojej skoršej rozhodovacej praxi určité zníženie za určité správanie, neznamená, že je povinná priznať rovnaké pomerné zníženie pri posudzovaní podobného správania v rámci neskoršieho správneho konania (pozri, pokiaľ ide o poľahčujúcu okolnosť, rozsudok Mayr-Melnhof, už citovaný v bode 205 vyššie, bod 368, a rozsudok Súdu prvého stupňa zo 14. mája 1998, Fiskeby Board/Komisia, T-319/94, Zb. s. II-1331, bod 82, a pokiaľ ide o spoluprácu, rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. marca 2002, Brugg Rohrsysteme/Komisia, T-15/99, Zb. s. II-1613, bod 193).

b) O odpovediach na žiadosti o informácie

O neexistencii rozhodnutia na základe článku 11 ods. 5 nariadenia č. 17 (vec T-259/02)

535 Predovšetkým treba odmietnuť tvrdenie RZB, podľa ktorého odpovede na žiadosti o informácie musia byť zohľadňované ako celok na základe dobrovoľnej spolupráce, pretože Komisia bankám nezaslala nijaké rozhodnutia na základe článku 11 ods. 5 nariadenia č. 17.

536 V prípade, keď žiadosť o informácie na základe článku 11 ods. 1 a 2 nariadenia č. 17 smeruje k získaniu informácií, ktorých poskytnutie Komisia môže požadovať rozhodnutím na základe odseku 5 tohto článku, môže byť totiž ako dobrovoľná kvalifikovaná len rýchlosť odpovede dotknutého podniku. Komisii pritom prislúcha posúdiť, či jej táto rýchlosť uľahčila prácu takým spôsobom, aby odôvodnila zníženie pokuty, a oznámenie o spolupráci jej nestanovuje povinnosť pokutu z tohto dôvodu systematicky znižovať.

O posúdení dobrovoľnej povahy odpovedí na žiadosti o informácie

537 Treba pripomenúť, že rozsah žiadostí o informácie zaslaných Komisiou rôznym bankám na základe článku 11 ods. 1 a 2 nariadenia č. 17 sa pohyboval medzi 30 otázkami (BA-CA) a 3 otázkami (ÖVAG a PSK-B). Cieľom otázok, ktoré boli uvedené v podrobnejších žiadostiach a na ktoré banky odpovedali, bolo získať najmä:

- v prípade konkrétnych stretnutí niektorých okrúhlych stolov:
- uvedenie účastníkov (mená, podniky, do ktorých patria, funkcie),
- predloženie všetkých súvisiacich interných dokumentov (poznámok, memoránd, zápisníc),
- opísanie obsahu rozhovorov, ak nevyplýval z predložených dokumentov;

- v prípade menovite určených okrúhlych stolov:
 - uvedenie dátumov ich stretnutí, vrátane dátumov prvého a posledného stretnutia, a uvedenie účastníkov,
 - predloženie všetkých dokumentov, ktoré sa na ne vzťahujú a ktoré ešte neboli získané v rámci šetrení
- v prípade všeobecne určených okrúhlych stolov:
 - uvedenie dátumov, vrátane dátumov prvého a posledného stretnutia, a účastníkov,
 - predloženie všetkých dokumentov, ktoré sa na ne vzťahujú a ktoré ešte neboli získané v rámci šetrení,
 - opísanie obsahu rozhovorov;
- a čo sa týka „prípadných iných pravidelne sa schádzajúcich okrúhlych stolov“: uvedenie dátumov, vrátane dátumov prvého a posledného stretnutia, a účastníkov.

538 Žiadosti o informácie okrem toho obsahovali formulácie nasledujúceho typu:

- „Poskytnite všetky zápisnice, poznámky zo spisu, korešpondenciu alebo iné dokumenty, ktoré sa týkajú stretnutí, diskusií alebo iných kontaktov vášho podniku s inými rakúskymi úverovými inštitúciami v rámci okrúhlych stolov uvedených nižšie alebo iných pravidelne sa schádzajúcich okrúhlych stolov (či už boli tieto písomnosti vyhotovené pred takými kontaktmi, počas nich alebo po nich). Uveďte dátumy, vrátane dátumov prvého a posledného stretnutia, a účastníkov (meno, podnik, funkcia).“ (Nasledoval zoznam niektorých okrúhlych stolov.)
- „Poskytnite všetky dokumenty (korešpondenciu, pokyny, memorandá, poznámky zo spisu, obežníky atď.), ako aj verejné intervencie vášho podniku súvisiace so zmenami podmienok aktívnych a pasívnych operácií, opatrení na zabezpečenie publicity, štruktúry provízií a zavedenia ‚doložky indexácie sadzieb‘ v priebehu obdobia od januára 1994 do dnešného dňa.“

539 Z ustálenej judikatúry vyplýva, že Komisia nemôže žiadosťou o informácie podľa článku 11 ods. 5 nariadenia č. 17 uložiť podniku povinnosť poskytnúť odpovede, ktorými by tento podnik musel priznať, že sa dopustil porušenia, ktorého existenciu má preukázať Komisia (rozsudok Súdneho dvora z 18. októbra 1989, Orkem/Komisija, 374/87, Zb. s. 3283, bod 35; rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. februára 2001, Mannesmannröhren-Werke/Komisija, T-112/98, Zb. s. II-729, bod 67). Je však oprávnená ukladať podnikom povinnosť poskytnúť všetky potrebné informácie o skutočnostiach, ktoré im môžu byť známe, a v prípade potreby jej oznámiť súvisiace dokumenty, ktoré majú v držbe, aj keď môžu slúžiť na preukázanie existencie protisúťažného správania. Komisia tak môže uložiť podnikom povinnosť odpovedať na výlučne faktické otázky a žiadať predloženie už existujúcich dokumentov (rozsudky Orkem/Komisija, už citovaný, bod 34, a Mannesmannröhren-Werke/Komisija, už citovaný, bod 65).

540 Naopak, žiadosti vyzývajúce dotknutý podnik, aby opísal predmet a priebeh stretnutí, na ktorých sa zúčastnil, ako aj výsledky alebo závery týchto stretnutí v prípade, keď existuje podozrenie, že predmet uvedených stretnutí môže obmedziť hospodársku súťaž, sú nezlučiteľné s právom na obhajobu, keďže ho môžu donútiť priznať svoju účasť na porušení pravidiel hospodárskej súťaže Spoločenstva (pozri rozsudok Mannesmannröhren-Werke/Komisia, už citovaný v bode 539 vyššie, body 71 až 73 a tam citovanú judikatúru, a rozsudok Tokai I, už citovaný v bode 331 vyššie, body 402, 403, 406 a 407).

541 Z toho vyplýva, že Komisia mohla od bánk prostredníctvom žiadostí o informácie na základe článku 11 ods. 5 nariadenia č. 17 legitímne požadovať uvedenie dátumov stretnutí okrúhlych stolov a ich účastníkov. To platí nielen pre okrúhle stoly, pre ktoré Komisia po šetreniach disponovala presnými informáciami, ako sú ich označenie a dátumy niektorých stretnutí, ale takisto pre všetky ostatné okrúhle stoly, keďže Komisia po šetreniach disponovala početnými indíciami, pokiaľ ide o existenciu siete dohôd organizovanej do veľkého počtu okrúhlych stolov týkajúcich sa všetkých bankových produktov. Za týchto okolností odpovede na žiadosti, ktorých cieľom bolo získať faktické informácie o všetkých okrúhlych stoloch, nemôžu byť kvalifikované ako dobrovoľné a Komisia sa nedopustila nijakého nesprávneho právneho posúdenia tým, že ich odmietla zohľadniť z dôvodu dobrovoľnej spolupráce.

542 Z odôvodnenia č. 546 napadnutého rozhodnutia ďalej vyplýva, že Komisia uznala dobrovoľnú povahu odpovedí na otázky týkajúce sa obsahu tajne dohodnutých stretnutí.

543 Pokiaľ ide o to, či sa Komisia dopustila nesprávneho právneho posúdenia tým, že v odôvodnení č. 546 napadnutého rozhodnutia uviedla, že predloženie dokumentov v odpovedi na žiadosti o informácie nebolo dobrovoľné, treba pripomenúť, že na zachovanie potrebného účinku článku 11 ods. 2 a 5 nariadenia č. 17 má Komisia právo uložiť podniku, aby poskytol všetky nevyhnutné informácie týkajúce sa skutkových okolností, ktoré mu môžu byť známe, a aby jej podľa potreby oznámil

súvisiace dokumenty, ktoré má v držbe, aj keď tieto listiny môžu proti nemu alebo inému podniku slúžiť na preukázanie existencie protisúťažného správania (rozsudok Orkem/Komisía, už citovaný v bode 539 vyššie, bod 34, rozsudok Súdneho dvora z 29. júna 2006, Komisia/SGL Carbon, C-301/04 P, Zb. s. I-5915, bod 41, a rozsudok Mannesmannröhren-Werke/Komisía, už citovaný v bode 539 vyššie, bod 65).

544 Z toho vyplýva, že predloženie dokumentov týkajúcich sa stretnutí uvedených v žiadostiach o informácie nemôže byť kvalifikované ako dobrovoľné, pretože Komisia mohla uložiť bankám povinnosť poskytnúť tieto dokumenty prostredníctvom žiadosti o informácie na základe článku 11 ods. 5 nariadenia č. 17 (rozsudok Komisia/SGL Carbon, už citovaný v bode 543 vyššie, bod 44). Žalobný dôvod založený na nesprávnom právnom posúdení Komisie, pokiaľ ide o dobrovoľné predloženie týchto dokumentov, teda nemôže byť prijatý.

545 Okrem toho a v každom prípade by to bolo rovnako aj za predpokladu rozdielného posúdenia dobrovoľnej povahy poskytnutia uvedených dokumentov.

546 Zohľadnenie, na základe dobrovoľnej spolupráce, dokumentov predložených bankami v odpovedi na žiadosti o informácie totiž nemôže viesť v danom prípade k významnejšiemu zníženiu pokút než o 10 %, ktoré už Komisia priznala v napadnutom rozhodnutí.

547 V tejto súvislosti z odpovedí spoločností BAWAG, PSK, Erste a Komisie na otázky Súdu prvého stupňa, ktorých správnosť nebola spochybňovaná ostatnými žalobcami, vyplýva, že Komisia v dôsledku šetrení disponovala približne 5 000 stranami kópií dokumentov, ktoré boli relevantné na preukázanie existencie, fungovania, účastníkov, dĺžky trvania a dosahu kartelu v rámci „klubu Lombard“ a na určenie najvýznamnejších okrúhlych stolov. Hoci je pravda, že 11 000 strán dokumentov bolo získaných v rámci odpovede na žiadosti o informácie, žalobcovia nepopierajú,

že v prípade mnohých dokumentov je v spise založených viacero kópií a že odpovede na žiadosti o informácie obsahovali veľa dokumentov, ktoré už mala Komisia k dispozícii v dôsledku šetrení. Žalobcovia navyše v rámci svojich odpovedí na otázky Súdu prvého stupňa nespresnili, aký bol rozsah dokumentov predložených v odpovediach na žiadosti o informácie, ktoré neboli získané pri šetreniach a ktorých predloženie sa rovnalo priznaniu porušovania.

548 V tejto súvislosti z tabuľky predloženej spoločnosťou Erste a nepopieranej ostatnými účastníkmi konania vyplýva, že 44 % citácií dokumentov uvedených v napadnutom rozhodnutí sa vzťahuje na dokumenty vyplývajúce zo šetrení. To dokazuje význam týchto dokumentov pre konštatovanie porušenia. Je to potvrdené veľmi podrobnou povahou žiadostí o informácie, ktoré mohla Komisia adresovať bankám. Tieto žiadosti ukazujú, že Komisia objavila indície alebo dôkazy týkajúce sa početných stretnutí hlavných okrúhlych stolov. Treba dodať, že aj keď Komisia položila veľa otázok, na ktoré účastníci konania nemohli byť nútení odpovedať, čo inak ani nespochybňuje, neplatí to pre otázky týkajúce sa dátumov konania stretnutí a mien ich účastníkov. Žalobcom teda mohla byť uložená povinnosť poskytnúť Komisii informácie, ktoré jej môžu umožniť priradiť dokumenty získané počas šetrení rôznym okrúhlym stolom a posúdiť tak ich význam a ich dôkaznú hodnotu.

549 Treba dodať, že skutočnosť, že Komisia v napadnutom rozhodnutí citovala dokumenty predložené v odpovedi na žiadosti o informácie, nedokazuje, že tieto dokumenty nemala už v dôsledku šetrení. Komisia totiž bez toho, aby to bolo spochybňované, tvrdila, že uprednostnila citovanie dokumentov poskytnutých žalobcami z dôvodu ich zoradeného predloženia nezávisle od toho, že sa už skôr nachádzali v spise.

550 Okrem toho tí zo žalobcov, ktorí uskutočnili analýzu dôkaznej hodnoty uvedených dokumentov, označili len veľmi málo dokumentov, ktorým prisudzovali vysokú dôkaznú hodnotu. BAWAG a PSK tak tvrdia, že 37 dokumentov, ktoré predložili v odpovedi na žiadosti o informácie, zo skoro 900 dokumentov citovaných v napadnutom rozhodnutí má vysokú dôkaznú hodnotu. Netvrdia však, že tieto dokumenty boli nevyhnutné na založenie hlavných zistení napadnutého rozhodnutia.

551 Z uvedeného vyplýva, že žalobcovia nepreukázali, že dokumenty predložené v odpovedi na žiadosti o informácie boli nevyhnutné na to, aby Komisia mohla určiť všetky hlavné okružle stoly, ani že pri ich neexistencii by boli dôkazy získané prostredníctvom šetrení nedostatočné na dokázanie podstatnej časti porušenia a na prijatie rozhodnutia ukladajúceho pokuty.

c) O posúdení spoločného opísania skutkového stavu

552 Komisia v odôvodnení č. 553 napadnutého rozhodnutia uznala, že banky v spoločnom opísaní skutkového stavu dobrovoľne poskytli informácie presahujúce to, o čo ich požiadala.

553 Komisia tým, že podmienila zohľadnenie tejto spolupráce existenciou pridanej hodnoty vyplývajúcej buď z oznámenia „nových skutkových okolností“, alebo z vysvetlení umožňujúcich lepšie pochopenie veci, neprekročila mieru voľnej úvahy, ktorú má v súlade s bodom D 2 prvou zarážkou oznámenia o spolupráci pri posúdení, či spolupráca „prispieva k preukázaniu existencie porušenia“. Ani oznámenie o spolupráci, ani judikatúra uvedená v bode 530 vyššie totiž Komisii neukladajú povinnosť znížiť pokutu z dôvodu praktickej alebo logistickej podpory jej šetrenia.

- 554 Pokiaľ ide o to, či Komisia ignorovala pri svojom posúdení dosahu a hodnoty tejto spolupráce, do akej miery dokumenty predložené v prílohe k spoločnému opísaniu skutkového stavu boli „nové“ v porovnaní s tými, ktoré boli pripojené k odpovediam na žiadosti o informácie, je opodstatnené pripomenúť, že banky sa v priebehu správneho konania domnievali, že nie sú schopné poskytnúť Komisii požadované spresnenia v tomto ohľade (pozri bod 19 vyššie). Za týchto podmienok nemôže byť Komisii vytýkané nijaké nesprávne posúdenie, ktoré sa na to vzťahuje.
- 555 Ďalej bolo legitímne, že Komisia pri svojom posúdení užitočnosti dobrovoľnej spolupráce bánk brala do úvahy skutočnosť, že banky jej neposkytli so spoločným opísaním skutkového stavu všetky dokumenty týkajúce sa okrúhlych stolov (pozri bod 515 vyššie). Neúplná povaha príloh spoločného opísania skutkového stavu totiž ovplyvnila dôveryhodnosť tohto dokumentu a znížila jeho užitočnosť pre prácu Komisie.
- 556 Komisii takisto prislúchalo určiť, či vysvetlenia poskytnuté prostredníctvom spoločného opísania skutkového stavu jej umožnili lepšie pochopenie veci a Súd prvého stupňa môže preskúmať toto posúdenie len v prípade zjavne nesprávneho posúdenia. V tejto súvislosti Komisia oprávnene zastávala názor, že banky použili tento dokument na predloženie svojho vlastného pohľadu na okrúhle stoly, čiže ako prostriedok na svoju obranu. Je totiž prirodzené a legitímne, že podnik, na ktorý sa vzťahuje šetrenie Komisie, postupuje týmto spôsobom. Z toho vyplýva, že taký dokument, dokonca nezávisle od svojho konkrétneho obsahu, nemôže Komisii ušetriť jej vlastné preskúmanie veci, ako ani jej vlastnú analýzu a jej posúdenie skutkového stavu a dôkazov.
- 557 Za týchto podmienok skutočnosť, že Komisia pri vyhotovovaní napadnutého rozhodnutia použila kópie dokumentov poskytnuté bankami v zoradenom usporiadaní v prílohe spoločného opísania skutkového stavu, a nie kópie, ktoré sama získala prostredníctvom šetrení a žiadostí o informácie, ako aj textovú časť spoločného

opísania skutkového stavu, nedokazuje, že poskytnuté vysvetlenia uľahčili prácu Komisie, pokiaľ ide o meritórny základ veci, aj keď spracovanie spisu Komisiou mohlo tak byť technicky uľahčené.

558 Žalobné dôvody žalobcov týkajúce sa posúdenia spoločného opísania skutkového stavu Komisiou nemôžu byť teda prijaté.

d) O osobitných žalobných dôvodoch RZB a BA-CA

O priznaní RZB protisúťažného cieľa porušenia

559 Je opodstatnené odmietnuť tvrdenie RZB, podľa ktorého Komisia mala vziať do úvahy jej výslovné priznanie protisúťažného cieľa. Prirodzene, uznanie existencie kartelu môže uľahčiť prácu Komisie pri šetrení viac než obyčajné uznanie vecnej správnosti skutkových zistení, takže Komisia môže priznať odlišné zaobchádzanie podnikom, ktoré pripustili skutkové okolnosti, v porovnaní s podnikmi, ktoré pripustili aj existenciu kartelu (rozsudok KTS, už citovaný v bode 333 vyššie, bod 270). Komisia však nie je povinná také rozlíšenie urobiť. Prislúcha jej totiž v každom jednotlivom prípade posúdiť, či také priznanie skutočne uľahčilo jej prácu. Protisúťažný cieľ konania, o ktoré ide v danom prípade, pritom vyplýva pre väčšinu stretnutí, ktorých existenciu pripustili všetky banky, z ich samotného predmetu, ktorým bolo zosúladiť sa o cenách alebo o iných parametroch hospodárskej súťaže. Výslovné priznanie tohto cieľa k tomu nič nepridáva. Komisia teda nebola povinná v danom prípade znížiť z tohto dôvodu pokutu.

O dodatočných skutočnostiach uvádzaných BA-CA

560 Čo sa týka 33 zložiek obsahujúcich viac než 10 000 strán dokumentov zaslaných BA-CA Komisii v apríli 1999, treba pripomenúť, že banky tým, že predložili spoločné opísanie skutkového stavu, chceli spolupracovať na šetrení rovnakým spôsobom, takže dodržanie rovnosti zaobchádzania v rámci uplatnenia oznámenia o spolupráci znamená prípadné zníženie pokuty z tohto dôvodu v rovnakom rozsahu pre všetkých (rozsudok KTS, už citovaný v bode 333 vyššie, bod 270). Za týchto podmienok predloženie dodatočných dokumentov jednou z bánk môže odôvodniť neskoršie zníženie jej pokuty na individuálnom základe, len ak táto spolupráca naozaj priniesla nové a užitočné skutočnosti v porovnaní so skutočnosťami poskytnutými spoločne všetkými bankami. Navyše, ako na to Komisia správne poukazuje, hodnota týchto dodatočných dokumentov je nepriamoúmerná hodnote spoločného opísania skutkového stavu: ak by bolo toto spoločné opísanie vyčerpávajúce, prínos nových dokumentov predložených BA-CA nemohol byť významný, zatiaľ čo v opačnom prípade užitočnosť spoločného opísania skutkového stavu musí byť považovaná za obmedzenú.

561 V tejto súvislosti z odpovedí BA-CA na otázky Súdu prvého stupňa vyplýva, že z vyše 10 000 strán predložených dokumentov bolo 33 dokumentov citovaných v napadnutom rozhodnutí. Hodnota dobrovoľnej spolupráce pritom nezávisí od počtu predložených dokumentov, ale od ich relevantnosti a ich užitočnosti pre zistenie porušenia. Nemožno automaticky pripustiť, že predloženie vyše 10 000 strán dokumentov, z ktorých len 33 patrí medzi tie, o ktoré sa opiera napadnuté rozhodnutie, uľahčilo prácu Komisie. Ak totiž dokumenty predložené spoločnosťou BA-CA mohli prispieť k preukázaniu porušenia aj bez toho, aby boli uvedené v napadnutom rozhodnutí, použitie dokumentov predstavuje dôležitú indíciu o ich užitočnosti, čo inak BA-CA sama tvrdila vo svojich vyjadreniach. Vzhľadom na to, že podľa vysvetlení poskytnutých BA-CA Komisia citovala 892 dokumentov v časti napadnutého rozhodnutia týkajúcej sa skutkového stavu, musí byť prínos dodatočných dokumentov predložených BA-CA považovaný za obmedzený. Platí to o to viac, že BA-CA netvrdí, že dokumenty predložené v apríli 1999 boli rozhodujúce pre hlavné zistenia napadnutého rozhodnutia. BA-CA síce tvrdí, že v 21 prípadoch zistenia napadnutého rozhodnutia spočívajú výlučne na jednom z dokumentov, ktoré predložila v apríli 1999, avšak v šiestich z týchto prípadov bol dokument, na ktorý sa BA-CA odvoláva, citovaný spoločne s inými dokumentmi

bez toho, aby žalobca poskytol spresnenia umožňujúce overiť, aký bol príslušný význam jednotlivých písomností. V dvoch ďalších prípadoch dokumenty BA-CA poukazujú na príklady zosúladeného konania, ktorých význam je v rámci celkového kartelu druhotný (odôvodnenia č. 65 a č. 66 napadnutého rozhodnutia) a v jednom prípade ide o jednu z niekoľkých zápisníc z toho istého stretnutia (odôvodnenie č. 248 napadnutého rozhodnutia).

562 Za týchto podmienok Komisia nebola povinná z tohto dôvodu priznať BA-CA dodatočné zníženie pokuty.

563 Nakoniec BA-CA navrhuje Súdu prvého stupňa na účely dokázania, že Komisia použila dokumenty, ktoré predložila, vypočít ako svedka úradníka Komisie, ktorý bol ako hlavný poverený vypracovaním napadnutého rozhodnutia. Keďže použitie týchto dokumentov samo osebe nedokazuje, že ich predloženie podstatne uľahčilo prácu Komisie, tento návrh dôkazu nie je priamo relevantný na posúdenie užitočnosti uvedených dokumentov. Nie je teda opodstatnené vyhovieť tomuto návrhu na nariadenie vykonania dokazovania.

564 BA-CA takisto nesprávne tvrdí, že Komisia mala zohľadniť, z dôvodu spolupráce, jej odpoveď na oznámenie o výhradách. Cieľom tejto odpovede je totiž hlavne umožniť podniku brániť svoje práva, takže jej obsah musí byť predmetom veľmi pozorného preskúmania Komisiou. Vplyv takej odpovede na rozhodnutie prijaté Komisiou síce ukazuje, že túto obrannú funkciu splnila, ale neznamená, že priniesla pridanú hodnotu ani že uľahčila alebo zredukovala prácu inštitúcie.

e) Záver

565 Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že žalobné dôvody založené na nedodržaní oznámenia o spolupráci nemôžu byť prijaté.

566 Okrem toho so zreteľom na závažnosť porušenia, vzhľadom na ktorú sa úroveň pokút stanovených Komisiou nezdá vysoká, Súd prvého stupňa v rámci výkonu svojej neobmedzenej právomoci zastáva názor, že spolupráca žalobcov neodôvodňuje v danom prípade nijaké dodatočné zníženie pokút, ktoré im boli uložené.

G — O porušení procesných predpisov (vec T-271/02)

567 Návrh podaný subsidiárne spoločnosťami ÖVAG a NÖ-Hypo, ktorého cieľom je zníženie uložených pokút z dôvodu vady spočívajúcej v pripustení FPÖ ako sťažovateľky a postúpení výhrad tejto politickej strane, nemôže byť prijatý.

568 Niektoré procesné vady síce niekedy môžu odôvodniť zníženie pokuty, aj keď nemôžu viesť k zrušeniu napadnutého rozhodnutia (rozsudok Súdneho dvora zo 17. decembra 1998, Baustahlgewebe/Komisia, C-185/95 P, Zb. s. I-8417, body 26 až 48).

569 Odôvodniť zníženie pokuty však môžu iba procesné vady, ktoré môžu vážne poškodiť záujmy účastníka konania, ktorý sa ich dovoláva (rozsudok Baustahlge-

webe/Komisii, už citovaný v bode 568 vyššie, bod 30). Tak to môže byť najmä v prípade, keď ide o vady, ktoré predstavujú porušenie Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Také porušenie nie je v danom prípade uplatňované a ani zo spisu nevyplyva, že konanie Komisie kritizované bankami, na rozdiel od konania politickej strany FPÖ, ktorej úkony nie sú pripísateľné Komisii, mohlo vážne poškodiť ich záujmy. Bez toho, aby Súd prvého stupňa musel rozhodnúť o tom, či konanie Komisie predstavuje, alebo naopak nepredstavuje vadu, treba konštatovať, že údajné vady, o ktoré ide v danom prípade, nie sú dostatočne závažné na to, aby odôvodnili, aj za predpokladu, že by boli preukázané, zníženie pokuty.

H — Záver o návrhoch, ktorých cieľom je dosiahnutie zníženia pokút

570 Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že žalobné dôvody žalobcov, ktorých cieľom je dosiahnutie zníženia pokút na základe preskúmania zákonnosti, nemôžu byť prijaté, s výnimkou tých, ktoré sa týkajú správnosti zistení o spoločnom trhovom podiele PSK a PSK-B (pozri body 446 až 452 vyššie). Súd prvého stupňa okrem toho zastáva názor, že z dôvodu výkonu jeho neobmedzenej právomoci nie je opodstatnené, aby znížil pokuty z iných dôvodov.

571 Pokiaľ ide o výšku spoločnej pokuty, ktorá má byť uložená PSK a PSK-B, Súd prvého stupňa v rámci výkonu svojej neobmedzenej právomoci zastáva názor, so zreteľom na dĺžku trvania porušenia a spoluprácu bánk s Komisiou, že konečná výška pokuty, tak ako bola stanovená pre PSK (vrátane PSK-B) v odôvodnení č. 560 a článku 3 rozhodnutia, musí byť znížená o polovicu. Spoločná pokuta uložená PSK a PSK-B teda musí byť stanovená na 3 795 000 eur.

V — *O návrhu Komisie zvýšiť pokutu uloženú RZB*

572 Vo veci T-259/02 Komisia navrhla Súdu prvého stupňa zvýšiť pokutu uloženú RZB z dôvodu, že RZB v žalobe po prvýkrát spochybnila existenciu dohôd medzi bankami o cezhraničných platbách, dokumentárnych operáciách, ako aj o kúpe a predaji cenných papierov.

573 V tejto súvislosti je dôležité, či konanie RZB prinútilo Komisiu, proti všetkému očakávaniu, ktoré mohla dôvodne založiť na spolupráci RZB počas správneho konania, vypracovať a predložiť na Súde prvého stupňa obranu namierenú proti spochybneniu protiprávnych skutočností, o ktorých bola oprávnene presvedčená, že ich už RZB nebude spochybňovať.

574 Význam bodov spochybňovaných RZB v štruktúre napadnutého rozhodnutia je pritom minimálny. Na rozdiel od toho, čo tvrdí RZB, existencia dohôd o cezhraničných operáciách uvedených vyššie nie je totiž rozhodujúca na to, aby mohla byť konštatovaná schopnosť kartelu, na ktorú sa vzťahuje napadnuté rozhodnutie, ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi (pozri body 177 a 178 vyššie).

575 Komisia venovala tomuto tvrdeniu RZB tri body svojho vyjadrenia k žalobe. Najprv zhrnula argumentáciu žalobcu, ďalej pripomenula, že RZB vyhlásila, že nebude spochybňovať vecnú správnosť skutkových zistení, a napokon uviedla, že v napadnutom rozhodnutí preukázala existenciu dohôd, pričom cieľom dokumentov spochybňovaných RZB nebolo poskytnúť tento dôkaz, ale poskytnúť príklady cezhraničných platieb. Vypracovanie tejto obrany teda nemohlo Komisiu stáť osobitné úsilie.

576 Za týchto podmienok nie je v danom prípade zvýšenie pokuty opodstatnené.

O návrhoch na zrušenie rozhodnutí pripustiť FPÖ ako sťažovateľku a poskytnúť jej oznámenia o výhradách (vec T-271/02)

577 Subsidiárny bod návrhov predložený spoločnosťami ÖVAG a NÖ-Hypo, ktorého cieľom je dosiahnutie zrušenia rozhodnutí o pripustení vstupu FPÖ do správneho konania a poskytnutí jej oznámení o výhradách, musí byť zamietnutý ako oneskorený. ÖVAG a NÖ-Hypo totiž v odpovediach na otázky Súdu prvého stupňa uviedli, že boli informované o vstupe FPÖ do konania a o zámere postúpiť jej výhrady listom Komisie z 5. novembra 1999, zatiaľ čo Komisia tvrdí, že im zaslala túto informáciu listom z 27. marca 2001. Žaloba vo veci T-271/02 je datovaná dňom 2. septembra 2002, a teda čo sa týka týchto rozhodnutí, bola v každom prípade podaná po uplynutí lehoty.

O trovách

578 Podľa článku 87 ods. 2 rokovacieho poriadku účastník konania, ktorý nemal vo veci úspech, je povinný nahradiť trovy konania, ak to bolo v tomto zmysle navrhnuté. Keďže žalobcovia vo veciach T-260/02 až T-262/02, T-264/02 a T-271/02 nemali vo veci úspech, je opodstatnené zaviazat' ich na náhradu trov konania v súlade s návrhom žalovanej.

579 Pokiaľ ide o veci T-259/02 a T-263/02, z článku 87 ods. 3 rokovacieho poriadku vyplýva, že Súd prvého stupňa môže rozdeliť náhradu trov konania alebo rozhodnúť tak, že každý z účastníkov konania znáša svoje vlastné trovy konania, ak účastníci konania mali úspech len v časti predmetu konania.

580 Vo veci T-259/02 žalobca nemal úspech, pokiaľ ide o jeho návrh, zatiaľ čo Komisia nemala úspech, pokiaľ ide o jej vzájomný návrh. Keďže cieľom vzájomného návrhu bolo zvýšenie pokuty iba o 10 %, treba konštatovať, že žalobca nemal úspech v podstatnej časti svojich návrhov a žalobných dôvodov. Za týchto podmienok je opodstatnené rozhodnúť, že RZB znáša svoje vlastné trovy konania a je povinná nahradiť 90 % trov konania, ktoré vznikli Komisii, zatiaľ čo Komisia znáša 10 % svojich vlastných trov konania.

581 Vo veci T-263/02 je opodstatnené rozhodnúť, že každý účastník konania znáša svoje vlastné trovy konania.

Z týchto dôvodov

SÚD PRVÉHO STUPŇA (druhá komora)

rozhodol a vyhlásil:

1. Vo veci T-263/02 sa pokuta uložená článkom 3 rozhodnutia Komisie 2004/138/ES z 11. júna 2002 týkajúceho sa konania podľa článku 81 Zmluvy o ES (Vec COMP/36.571/D-1, Rakúske banky — „klub Lombard“) Österreichische Postsparkasse AG, ktorej právnu nástupkyňu je žalobca, znižuje na 3 795 000 eur.

2. V zostávajúcej časti sa žaloby zamietajú.

3. **Vo veci T-259/02 sa vzájomný návrh podaný Komisiou zamieta.**
4. **Vo veciach T-260/02 až T-262/02, T-264/02 a T-271/02 žalobcovia sú povinní nahradiť trovy konania.**
5. **Vo veci T-259/02 žalobca znáša svoje vlastné trovy konania a je povinný nahradiť 90 % trov konania, ktoré vznikli Komisii. Komisia znáša 10 % svojich vlastných trov konania.**
6. **Vo veci T-263/02 každý účastník konania znáša svoje vlastné trovy konania.**

Pirrung

Forwood

Papasavvas

Rozsudok bol vyhlásený na verejnom pojednávaní v Luxemburgu 14. decembra 2006.

Tajomník

Predseda komory

E. Coulon

J. Pirrung

Obsah

Okolnosti predchádzajúce sporu	II - 5203
I — Predmet sporu	II - 5203
II — Žalobcovia	II - 5205
A — Erste (vec T-264/02)	II - 5206
B — RZB (vec T-259/02)	II - 5206
C — RLB (vec T-262/02)	II - 5207
D — BA-CA (vec T-260/02)	II - 5207
E — Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG (vec T-261/02) a BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (vec T-263/02)	II - 5207
F — ÖVAG a NÖ-Hypo (vec T-271/02)	II - 5208
III — Správne konanie	II - 5209
IV — Napadnuté rozhodnutie	II - 5211
A — Všeobecne	II - 5211
B — Zistenia týkajúce sa kontextu kartelu, rôznych okrúhlych stolov, ich vzťahov, a úlohy vrcholových inštitúcií	II - 5212
C — Skúmanie argumentov bánk a právne posúdenie	II - 5216
D — Príkaz ukončiť porušenie a výpočet pokút	II - 5218
Konanie a návrhy účastníkov konania	II - 5219
O vplyve reštrukturalizácie týkajúcej sa spoločností BAWAG (vec T-261/02) a PSK (vec T-263/02)	II - 5225
Právny stav	II - 5227
II - 5400	

I —	O návrhoch na zrušenie napadnutého rozhodnutia v celom rozsahu	II - 5227
A —	O žalobných dôvodoch založených na porušení procesných pravidiel	II - 5227
	1. O záverečnej správe vyšetrovateľa (veci T-260/02, T-61/02 a T-263/02)	II - 5227
	a) Tvrdenia žalobcov	II - 5227
	b) Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5228
	2. O postavení priznanom politickej strane FPÖ správneho konania (veci T-260/02 a T-271/02)	II - 5232
	a) Tvrdenia účastníkov konania	II - 5232
	b) Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5233
	3. Záver	II - 5236
B —	O žalobných dôvodoch založených na nesprávnom posúdení dohôd ..	II - 5237
	1. Úvodné pripomienky	II - 5237
	2. O kvalifikácii okrúhlych stolov ako jediného porušenia (veci T-261/02 až T-263/02 a T-271/02)	II - 5238
	a) Tvrdenia účastníkov konania	II - 5238
	b) Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5238
C —	O výbere adresátov napadnutého rozhodnutia (vec T-271/02)	II - 5244
	1. Tvrdenia účastníkov konania	II - 5244
	a) Tvrdenia žalobcov	II - 5244
	b) Tvrdenia Komisie	II - 5246
	2. Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5247
	a) O kritériách použitých Komisiou a o veľkosti inštitúcií	II - 5247
	b) O identifikácii hlavných okrúhlych stolov	II - 5248
	O odôvodnení	II - 5248
	O posúdení dôležitosti okrúhlych stolov a o „úzkom okruhu bánk“	II - 5249
		II - 5401

c)	O frekvencii účasti ÖVAG-u a NÖ-Hypo na hlavných okrúhlych stoloch	II - 5250
d)	Záver	II - 5251
D —	O dokazovaní pomocou dokumentov pochádzajúcich z roku 1994 (vec T-271/02)	II - 5251
1.	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5251
2.	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5251
E —	O žalobných dôvodoch založených na nedostatku vplyvu okrúhlych stolov na obchod	II - 5252
1.	Úvodné pripomienky	II - 5252
2.	O výklade kritéria možnosti vplyvu na obchod medzi členskými štátmi a o jeho uplatnení v prejednávanej veci	II - 5254
a)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5254
b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5256
	O zásadách posudzovania možnosti vplyvu na obchod medzi členskými štátmi	II - 5256
	O ucelenom skúmaní cezhraničného vplyvu okrúhlych stolov	II - 5259
	O spôsobilosti kartelu pokrývajúceho celé územie jedného členského štátu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi	II - 5263
c)	Záver	II - 5265
3.	Osobitný prípad RLB (vec T-262/02)	II - 5265
a)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5265
b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5265
II —	O návrhoch smerujúcich k zrušeniu článku 2 napadnutého rozhodnutia (veci T-259/02, T-264/02 a T-271/02)	II - 5268
A —	Tvrdenia žalobcov	II - 5268
B —	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5268

III — O návrhoch smerujúcich k zrušeniu článku 3 napadnutého rozhodnutia	II - 5269
A — Absencia pochybenia (veci T-261/02 až T-263/02, T-264/02 a T-271/02)	II - 5269
1. Tvrdenia účastníkov konania	II - 5269
2. Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5270
B — Možnosť výnimky pre dohody (veci T-262/02, T-271/02)	II - 5272
1. Tvrdenia účastníkov konania	II - 5272
2. Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5273
C — Záver	II - 5273
IV — O návrhoch smerujúcich k zníženiu uloženej pokuty	II - 5274
A — Úvodné pripomienky	II - 5274
1. O uplatniteľnosti usmernenia a oznámenia o spolupráci	II - 5274
a) O údajnom porušení zásady zákazu retroaktivity (vec T-264/02)	II - 5274
b) O význame usmernení a oznámenia o spolupráci pre súdne preskúmanie napadnutého rozhodnutia	II - 5275
2. O členení žalobných dôvodov žalobcov	II - 5277
B — O kvalifikácii porušenia ako „veľmi závažného“	II - 5279
1. Všeobecné úvahy o posudzovaní závažnosti	II - 5279
2. O povahe a kontexte porušenia	II - 5281
a) Tvrdenia účastníkov konania	II - 5281
b) Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5283
	II - 5403

3.	O skutočnom dopade porušenia na trh	II - 5288
a)	Napadnuté rozhodnutie	II - 5289
b)	O kvalifikácii tvrdení BA-CA	II - 5290
c)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5290
d)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5293
4.	O veľkosti relevantného zemepisného trhu	II - 5301
a)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5301
b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5301
5.	O selektívnej povahe postihov (vec T-259/02)	II - 5303
6.	Záver, pokiaľ ide o závažnosť porušenia	II - 5303
C —	O rozdelení adresátov napadnutého rozhodnutia do kategórií a o určení východiskových súm pokút	II - 5304
1.	O pripísaní porušenia GiroCredit banke Erste (vec T-264/02)	II - 5305
a)	Skutkové okolnosti tohto žalobného dôvodu a napadnuté rozhodnutie	II - 5305
b)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5305
c)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5306
2.	O pripísaní trhových podielov bánk „decentralizovaných sektorov“ centrálnym inštitúciám (veci T-259/02, T-264/02 a T-271/02)	II - 5310
a)	Napadnuté rozhodnutie	II - 5310
b)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5312
	Tvrdenia žalobcov	II - 5312
	— O práve na obhajobu a o odôvodnení	II - 5312
	— O podmienkach pripísania trhových podielov	II - 5313
	— O skutkových zisteniach a o ich posúdení	II - 5314
	Tvrdenia Komisie	II - 5318

c) Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5319
Úvodné pripomienky	II - 5319
O práve na obhajobu a uvedenie odôvodnenia	II - 5324
O zákonnosti prístupu Komisie, pokiaľ ide o osobnú povahu zodpovednosti za porušenie práva hospodárskej súťaže	II - 5326
O ostatných žalobných dôvodoch týkajúcich sa zákonnosti prístupu Komisie	II - 5328
— O zlučiteľnosti prístupu Komisie s usmerneniami	II - 5328
— O údajnom porušení zásady rovnosti	II - 5330
— O rozsudku SCK a FNK/Komisia	II - 5331
O žalobných dôvodoch týkajúcich sa skutkových zistení a posúdenia úlohy centrálnych inštitúcií	II - 5331
Záver	II - 5339
3. O odôvodnení zaradenia do kategórií a o stanovení východiskových súm pokút (veci T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-264/02)	II - 5339
a) Tvrdenia účastníkov konania	II - 5339
b) Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5340
4. O údajnom porušení zásady rovnosti zaobchádzania (veci T-261/02, T-263/02 a T-271/02)	II - 5342
a) Tvrdenia účastníkov konania	II - 5342
b) Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5343
5. O určení trhových podielov (veci T-263/02, T-264/02 a T-271/02)	II - 5346
a) Tvrdenia účastníkov konania	II - 5346
PSK a PSK-B (vec T-263/02)	II - 5346
Erste a zoskupenie sporiteľní	II - 5348
ÖVAG a zoskupenie ľudových bánk	II - 5350
	II - 5405

b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5350
	PSK a PSK-B (vec T-263/02)	II - 5350
	Erste a zoskupenie sporiteľní	II - 5354
—	Pokuta uložená vrcholovej inštitúcii	II - 5355
—	Samostatná pokuta uložená EÖ	II - 5356
	ÖVAG a zoskupenie ľudových bánk (vec T-271/02)	II - 5356
c)	Záver	II - 5357
6.	Záver o zaradení do kategórií a o stanovení východiskových súm ..	II - 5358
D —	O žalobných dôvodoch týkajúcich sa dĺžky trvania porušenia (veci T-259/02, T-261/02 a T-263/02)	II - 5358
a)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5358
b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5358
E —	O poľahčujúcich okolnostiach	II - 5360
1.	Úvodné pripomienky	II - 5360
2.	O úlohe niektorých žalobcov v rámci okrúhlych stolov (veci T-259/02, T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-271/02)	II - 5361
a)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5361
b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5363
	O pasívnom konaní či konaní nasledovania vodcu (veci T-259/02, T-263/02 a T-271/02)	II - 5363
	O úlohe spoločností BA-CA (vec T-260/02) a BAWAG (vec T-261/02)	II - 5366
3.	O ukončení porušovania (veci T-259/02, T-261/02, T-263/02, T-264/02 a T-271/02)	II - 5368
a)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5368
b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5369

4.	O existencii odôvodnených pochybností o tom, či obmedzujúce konanie naozaj predstavuje porušenie	II - 5370
a)	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5370
b)	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5371
5.	O kríze bankového sektora (vec T-264/02)	II - 5374
6.	Záver	II - 5374
F —	O žalobných dôvodoch založených na nedodržaní oznámenia o spolupráci	II - 5374
1.	Napadnuté rozhodnutie	II - 5374
2.	Tvrdenia účastníkov konania	II - 5376
3.	Posúdenie Súdom prvého stupňa	II - 5380
a)	Úvodné poznámky	II - 5380
b)	O odpovediach na žiadosti o informácie	II - 5382
	O neexistencii rozhodnutia na základe článku 11 ods. 5 nariadenia č. 17 (vec T-259/02)	II - 5382
	O posúdení dobrovoľnej povahy odpovedí na žiadosti o informácie	II - 5383
c)	O posúdení spoločného opísania skutkového stavu	II - 5389
d)	O osobitných žalobných dôvodoch RZB a BA-CA	II - 5391
	O priznaní RZB protisúťažného cieľa porušenia	II - 5391
	O dodatočných skutočnostiach uvádzaných BA-CA	II - 5392
e)	Záver	II - 5394
		II - 5407

G —	O porušení procesných predpisov (vec T-271/02)	II - 5394
H —	Záver o návrhoch, ktorých cieľom je dosiahnutie zníženia pokút	II - 5395
V —	O návrhu Komisie zvýšiť pokutu uloženú RZB	II - 5396
	O návrhoch na zrušenie rozhodnutí pripustiť FPÖ ako sťažovateľku a poskytnúť jej oznámenia o výhradách (vec T-271/02)	II - 5397
	O trovách	II - 5397